Temmuz-Ekim 1993 SAYI : 4 - 5

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

TOTAL
MÜŞAVİRLİK ve MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

Cumhuriyet Caddesi, Selbaşı Sk. No. 20 Kat 5 Harbiye - İSTANBUL
Tel.: 231 08 04 Fax : 248 71 04

İSTANBUL, ...

ÜNİVERSİTE EGİTİMİ

GÜRCÜSTAN CUMHURİYETİ'NDEN BİLDİRİLMİSTİR

Gürcüstan ile Türkiye arasında son yıllarda hızla gelisen iyi komsuluk, sosyal, egitim, is ve ekonomik iliskiler gözönünde bulundurularak asagıdaki üniversitelere ögrenci kabul edilecektir.

ÜNİVERSİTE ADI ve FAKÜLTELER	TÜRKİYE'DEN KABUL EDİLECEK ÖGRENCİ SAYİSİ VE EGİTİM SURESİ(*)	YILLIK ÜCRETİ (**)
TİFLİS TEKNİK ÜNİVERSİTESİ Bilgisayar Mühendisligi–Mimarlık Sehir Planlamacılıgı–İnsaat Mühendisligi Metalurji Mühendisligi–Maden Mühendisligi Ulastırma mühendisligi–Kimya Mühendisligi Elektrik/Elektronik Mühendisligi–Enformasyon Sistemleri Mühendisligi–Makine Mühendisligi Jeoleji Mühendisligi–Uçak Mühendisligi (Pilotluk)	25 OGRENCİ 4–5 YIL	a–Hazırlık Sınıfları=2.000–Dolar b–Diger Sınıflar=1.120–Dolar c–Lisans Üstü Egitim=1.500–Dolar d–Uçak Mühendisligi=20.000–Dolar (Pilotluk)
TİFLİS TIP ÜNİVERSİTESİ ABD'ndeki EMURUS Üniversitesi ile aynı programı uygulamaktadır. Eczacılık–Genel Tıp–Göz Doktorlugu Çocuk Doktorlugu–Fiziksel Terapi Agız ve Agız Hastalıkları Fakülteleri Genel Cerrahi–Kadın Hastalıkları	50 OGRENCİ 6 YIL	a–Hazırlık Sınıfları=2.500–Dolar b–Diger Sınıflar=2.000–Dolar
TİFLİS DEVLET ÜNİVERSİTESİ İngiliz Dili ve Edebiyatı Alman Dili ve Edebiyatı Fransız Dili ve Edebiyatı Rus Dili ve Edebiyatı Gürcü Dili ve Edebiyatı Bilgisayar Mühendisligi İktisat Fakültesi İs İdare Fakültesi Finans ve Kredi Radyofizik ve Jeofizik Mühendisligi Uluslarası Ekonomik İliskiler Gazetecilik, Turizm Ekonomisi	60 Ögrenci 4 YIL	a–Hazırlık Sınıfları=1.500–Dolar b–Diger Sınıflar=800–1.200–Dolar c–Lisans Üstü Egitim=1.500–Dolar
GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ–TİFLİS –Eski Sovyetler Birliginde sadece Moskova Leningrad ve Tiflis'te bu Akademi mevcut olup bütün tanınmıs Sovyet Sanatçıları bu üç Akademiden çıkmıstır. –Mimarlık, –İç Mimarlık, –Seramik –Agaç ve Metal, –Tekstil. –Mobilya –Dizayn, –Giyim–Kusam Dizaynı	20 Ögrenci 6 YIL	a–Hazırlık Sınıfları=3.000–Dolar b–Diger Sınıflar=2.000–Dolar
TİFLİS SPOR AKADEMİSİ –Kafkasya'Da Ve Eski Sovyetler Birliginde dünyaca tanınmıs bazı spor adamları bu Üniversiteden yetismistir. –Spor Gazeteciligi Egitimi –Spor Psikologları (Doktor) –Atıcılık–Atıcılık–Beyzbol ve Güres Spor hocaları Yetistiriciligi –Dalgıçlık, Kayak ve Dagcılık –Fiziksel Terapi ve Masaj Egitimi –Spor Hastalıkları Hekimligi –Hakemlik Egitimi –Tenis, Valeybol, Basketbol, Futbol ve Yüzme dallarında Egitim –Teknik Direktör–Spor Yönetici Egitimi –Spor ögretmenligi –Kültür Fizik Ögretmenleri	25 ögrenci 4 YIL	a–Hazırlık Sınıfları=2.000–Dolar b–Diger Sınıflar=1.750–Dolar c–Doktora Çalısması=4.000–Dolar

AÇIKLAMALAR

(*) Ayrıca bir yıl Rusca veya Gürcüce egitim süresi ilave edilmektedir. Dil için bir yıl yeterli olmadıgı takdirde dil ögrenim süresi iki yıla çıkmaktadır. İngilizce veya Fransızca egitim yapacaklar içinde Rusça veya Gürcüce dil ögrenimi zorunludur.

Egitim dili, Rusça veya Gürcüce olarak ögrencinin seçimine bırakılmıstır. İngilizce veya Fransızca egitim yapan bölümler için ögrencinin bu dili çok iyi bilmesi gerekmektedir. İnsaat Mühendisligi ve Köprü Tünel Mühendisligi Fakültelerinde Fransızca. Bilgisayar Mühendisligi, Enformasyon Sistemleri Mühendisligi Fakültelerinde İngilizce dili ile de egitim yapılmaktadır

(**) Ücret içine asagıdakiler dahildir.

a – Yıl boyunca verilen egitim, kurs ve konferanslar

b – Ders gereçleri (Kitap, teksir, boya, spor ve diger uygulamalı derslere ait her türlü malzeme.)

c – Kaloriferli ve sıcak sulu yurtlarda iki – üç kisilik ücretsiz oda.

d – Üniversite – Akademide mevcut Mediko – Sosyal hizmetlerden ücretsiz faydalanma.

e – Spor tesisleri ve kütüphanelerden ücretsiz faydalanma

f – Karsılıksız burs (Gürcüstan'da kendi ögrencilerine her ay verdigi burs tutarı kadar.)

g – Yılda iki kez Gürcüstan'a giris – çıkıs vizesi

h – Tiflis'e gidis – gelis masrafları ögrenciye aittir.

– Hazırlık sınıfı ücretleri müracat sırasında İstanbul'da makbuz karsılıgı tahsil edilecektir. Diger yıllara ait ücretler her ögrenim yılı bastında ilgili Üniversiteye ödenecektir.

– Müracaat için asagıdaki belgeler yeterlidir.

1 – Lise Diploması
2 – Lise not çizelgesi
3 – Saglık Raporu
4 – Nufus Çüzdanı Örnegi (27 yasından küçük olmak)
5 – 12 adet resim
6 – Müracaat Formu
7 – Hazırlık sınıfına ait ücret ödendi makbuzu
8 – Milli Eğitim Bakanlığı Müsaade Formu

Toplam 180 ögrencinin kabul edilecegi yukarıdaki egitim kurumları için engeç 15/08/1994 tarihine kadar müracatlar kabul edilecek ve kabul önceligi müracat tarih ve sırasına göre yapılacaktır.

İlgilenenlerin asagıdaki adreste bulunan resmi temsilciligimize müracatları rica olunur.

BAŞVURU ADRESİ

Cumhuriyet Caddesi, Selbası Sokak
No.20, Kat 5
Harbiye – İSTANBUL
Tel: 231 08 04 Fax: 248 71 04

çveneburi

Kültürel Dergi

Temmuz - Ekim 1993, Sayı 4-5
BUDE LTD.ŞTİ.
Yapı San. ve Tic. Adına
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Şevket ŞİRİN
Yayın Yönetmeni
Fahrettin ÇİLOĞLU
Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Hasan ÇELİK, Fahrettin ÇİLOĞLU, Hayri HAYRİOĞLU, Nana MAÇAVARİANİ, Osman Nuri MERCAN, Bahri OLGUN, Rüya ÖZKALKAN, İbetya ÖZKAN, Necati TANIYAN, İsmail YAZICI
Kapak Resmi
Niko PİROSMANAŞVİLİ
Adres
P.K. 199, 16371 Bursa/TÜRKİYE
Telefon
9 - 24 - 29 12 77
Fax
9 - 24 - 29 50 90
Fiyatı
20.000.-TL (KDV Dahil)
Abone Koşulları
Yalnızca Yıllık Abone
100.000.-TL / 13§ / 20 DM
Abone bedelini yatırdığınız belgenin fotokopisi ile okunaklı bir şekilde doldurduğunuz ABONE FORMU'nu taahhütlü olarak göndermeniz yeterlidir.
Havale Hesap No.
(TL) Posta Çeki Hesap No: 280429
(§) Türkiye İş Bankası Yıldırım Şubesi-BURSA 45941 No.lu hesap
(DM) Türkiye İş Bankası Yıldırım Şubesi-BURSA 45937 No.lu hesap
Dizgi - Ofset Hazırlık
VEGA Yayıncılık & Tanıtım
Tel. - Fax : 212 - 638 25 81
Baskı
Gül Ofset

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme, çeviri, yazı, şiir, belge, resim ve fotoğraflarda da adı, soyadı, tarih, yer, kaynak kişi ya da eser adı belirtilmelidir. Gürcüce sözcüklerin yazımında Türkçede bulunmayan harfler için bu sayıdaki Gürcü alfabesinde gösterilen karşılıklar kullanılmalıdır.

İçindekiler

çveneburi'den

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE
Gürcüstan'ın Bütünlüğü ve Gelişimi 3
İsmail YAZICI (DAVLADZE)

PORTRE
Tengiz ABULADZE 7
Fahrettin ÇİLOĞLU

SANAT-EDEBİYAT
Bir Halk Sanatçısı : Niko PİROSMANAŞVİLİ 10
Fahrettin ÇİLOĞLU
Galaktion Tabidze'den Şiirler 13
Sarp Yolu'ndan Gelen Konuk 17
Fahrettin ÇİLOĞLU
Türkiye'nin Unutulmuş Gürcü Kiliseleri 19
Chris HELLIER
Alfabe 22

ETNOGRAFYA-FOLKLOR
Yüzyılın Başında Acara 23
İakob GOGEBAŞVİLİ
Yüzyıl Önce "Türkiye Gürcüleri" 26
Fahrettin ÇİLOĞLU

ÇOCUK
Deda Ena'dan 29
Tembel Adam 30
Hayri HAYRİOĞLU
Bulmaca 33
Rüya ÖZKALKAN

HABER-YORUM
Abhazya Sorunu Üzerine "Seçme" Yazılar 34
Gürcülerin Tarihi Yayımlandı 36
Samşoblo Kuruldu 37
Hoşgeldin Ogni! 37
İnci Asena "Tsiskari"ye Konuk Oldu 38

KISA-KISA
Gürcüstan'ın zor eylülü 39
Rüya ÖZKALKAN

BAKIŞ
'çveneburi' nasıl bir dergi olmalı? 41
Kamuoyuna 43
Duyuru 46

çveneburi'den

Sevgili çveneburi,

Yeni bir sayıda buluşabilmenin sevinciyle merhaba! Dergimizin 4 - 5. birleşik sayısı gene gecikmeli olarak çıktı. Bundan önceki sayıda dile getirdiğimiz sorunları kolay aşamayacağız, öyle görünüyor. Ama umutsuz değiliz.

Bilmiyoruz farkettiniz mi? **çveneburi** artık Istanbul'da basılıyor. Bürokratik ve hukuksal konuları sonuçlandırdığımızda dergimiz gerçek anlamda İstanbul'a gelmiş olacak. Bunun dışında bir değişiklik daha oldu. İlk sayımızın yayımını değerli arkadaşımız İberya Özkan üstlenmişti. 2-3. ve 4-5. birleşik sayıların yayımını ise bu sayımızda yayın yönetmeni olarak görünen Fahrettin Çiloğlu üstlenmiş bulunuyor. Bu sayıdan başlayarak dergimizin yayın kurulu olmayacak. Bunun yerini her sayı için o sayıya katkıda bulunanlar alacak. Şimdiden hatırlatalım; gelecek sayıdan başlayarak dergimizin yeni bir adresi, irtibat yeri olacak.

Dergimizde değişik yazar adlarının yer alması en büyük dileğimiz. **çveneburi**'nin gerçek anlamda çveneburiden olması anlamına gelen bu gelişmeyi sağlayabilmek başta gelen amaçlarımızdan. Bize göre her **çveneburi** okuyucusu aynı zamanda yazarı da olmalı. En küçük haberden en geniş araştırmaya, hatta hiç beğenmediğiniz yazılarınıza varıncaya değin çalışmalarınızı bize iletin.

Bu sayımızda gene ilgiyle okuyacağınıza inandığımız yazılar yer alıyor. Arkadaşımız İsmail Yazıcı, Gürcüstan'daki son gelişmeleri değerlendirirken doyurucu yorum getiriyor. Kapak konusu yaptığımız "halk ressamı" Niko Pirosmanaşvili'nin, yapıtları kadar yaşamının da ilginç olduğunu göreceksiniz. Türkiye'de bulunan ve "unutulmuş" Gürcü kiliselerini sizlere "ödünç" aldığımız bir yazıyla tanıtırken, en kısa zamanda korumaya alınarak restore edilmelerini ve turizme açılmalarını diliyoruz. Tabidze'nin şiirlerini ilgiyle ve Abuladze'nin filmlerini daha önce izleme şansınız olduysa "Portre"yi nostaljik bir duyguyla okuyacağınızı sanıyoruz.

Bir sonraki **çveneburi**'de yeniden buluşabilmek umuduyla.

Hoşçakalın..

Gürcüstan'ın Bütünlüğü ve Gelişimi *

İsmail YAZICI (DAVLADZE)

Batı Avrupa'da, Avrupa Topluluğu (AT) aracılığıyla "bağımsız devlet" modeli ötesine doğru giden bir hareket varken, eski Sovyet Cumhuriyetlerinde ideolojik temele dayalı federal devletin yerine bağımsız devleti geçirmek isteyen bir talep var. Bu olgu, hiçbir yerde Gürcüstan'da olduğu kadar açık değildir. Gürcüstan uzun süre "Cumhuriyetler Anlaşması"nı imzalamayı ve Bağımsız Devletler Topluluğu dışında kalmayı tercih etmiştir.

Başlangıçta, Gür-cüstan'ın bağımsız ve kendine yeten bir ülke olacağına inanılıyordu. Diğer yandan halkın çoğunluğu, yeni devlet oluşumu için yeterli birliğe sahip olduklarını hissediyorlardı. Bu görüşü destekleyen pek çok faktör söz konusudur. 1918-1921 yıllarındaki bağımsızlık deneyimi, 1921-1936 yıllarındaki Transkafkasya Federatif Cumhuriyeti deneyimi ve daha da önemlisi, bölgedeki Gürcü nüfusu için mevcut olan ortak dil, kültür, tarihsel geçiniş ve ulusal kilise gibi birleştirici unsurlar var-dı. 28 Ekim 1990'daki ilk resmi onaylı seçim ve 31 Mart 1991'deki referandum, bu oluşumun birleştiriciliğine ayrı bir değer daha kattı.

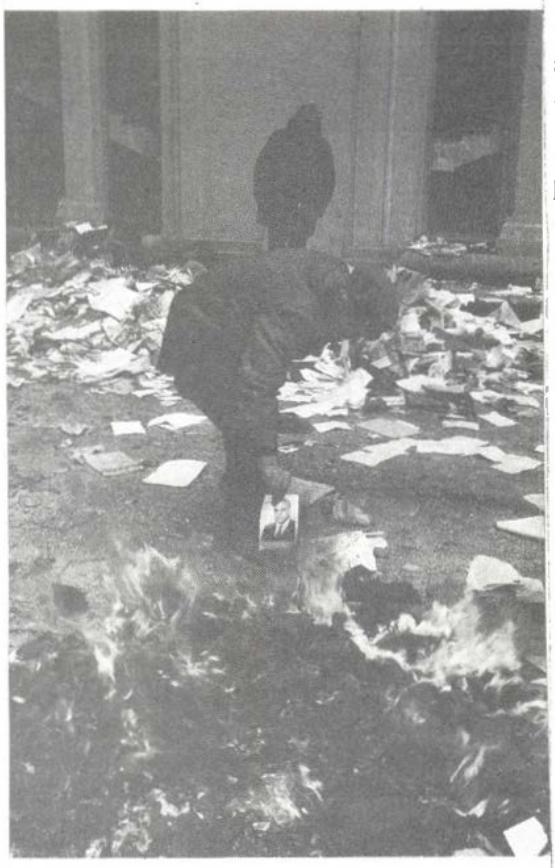

6 Ocak'ta Devlet Başkanı Gamsahurdia'nın ülke dışına kaçmasından sonra Tiflis'te Parlamento binasının önünde, yıkılmış rejimin yağmaların dökümanları yakılıyor. Göstericilerden biri, önceki yıl Mayıs ayında yüzde 87 oyla işbaşına gelen, bir zamanların popüler liderine duyduğu kızgınlığı ifade edebilmek için resmini alevler arasına bırakıyor

Büyük çoğunlukla seçilen parlamento ve liderleri Gamsahurdia'ya, anlaşılmış amaç ve değerlere rağmen, Gürcüstan, beklenilenin aksine yoğun bir iç dengesizliğe sürüklendi. Bu durumu anlamak için Gürcüstan'ın devlet örgütü modelini ve ilişkilerini tanıtmak yararlı olacaktır.

Gürcüstan'daki denge ve birlik için çok önemli olan kavramlar; devlet içindeki ilişkiler ve bağlantılar, ülkenin azınlıkları, aydın kesimin rolü, öteki devlet ve birliklerin etkileri ve halklardır Olması gereken modelde, aydın kesim, halk ve azınlıklar dayanışma içinde bulunacak ve hepsi devlet kurumları/birlikleri ile iyi ilişkilere sahip ola-

caktı. Hükümet bu grupların etkisinde hareket edecek ve bütün gruplar hükü-metin çalışmalarına destek verecekti. Dış güçler bu yapıdan soyutlanacak, söz konusu anlayışın dengesini sağlamak için hiçbir baskı olmayacaktı. Örneğin, herhangi bir devlet, Gürcüstan devleti ile azınlıklar arasındaki ilişkileri zayıflatma girişiminde bulunmayacaktı Böyle bir sistemin işlemesi sayesinde, Gürcüstan politik ve ekonomik gelişimi için iyi bir şansa/olanağa sahip olabilecekti. Ayrıca, halkın, bağımsız bir devlet ve sağlıklı bir ekonomi isteğine dikkat edilecekti.

Gerçekte, bağımsızlığın ilanından beri olanlar, neredeyse bunun tam tersidir İlişkiler ve bağlantılar bozulmuş, azınlıklar diğer devletlere doğru çekilmiş, seçkinler kendi içinde parçalanmış ve diğer gruplardan kopmuşlardır. Gürcüstan'da azınlıklar önemli rol oynayan ve toplumun, devletin dengesel alt grubudur. Yalnızca nüfus bakımından değil, coğrafi konumları açısından da çok önemlidirler. Abhazya ve Güney Osetya'da devam etmekte olan çatışma ve belirsizlikler, Gürcüstan'ın diğer ülkelerle olan ilişkilerinde ciddi bir problem oluşturmaktadır. Politik ve iktisadi açıdan dünyadan soyutlanmış olmak, Gürcüstan için büyük bir sıkıntı yaratacaktır. Diğer yandan, Abhazya ve Güney Osetya toprakları Gürcüstan'ın yüzde 18'ini oluşturmaktadır. Bu, problemin can alıcı noktasıdır. Eğer bu bölgeler başka bir devlete katılır veya tamamen ayrılırsa, Gürcüstan ciddi biçimde zayıflar. Turizm ve hammadde gibi ekonomik potansiyelleri olan bu toprakların kaybı Gürcüstan için düşünülemez. Öte yandan, Abhazlar sadece Gürcüstan'da değil, Abhazya'da da azınlık olan etnik gruptur. 1989 nüfus sayımına göre Abhazlar Gürcüstan nüfusunun yüzde 1.7'sini. Abhazya'nın ise yüzde 17.3'ünü oluşturmaktadır. Ne var ki, Rusların ve Kuzey Kafkas dağlı halkının büyük desteğini alan Abhaz idarecileri bu durumu görmek istememektedirler Rusların ve Kuzey Kafkas dağlı halkının gerçekte kendi çıkarları doğrultusunda verdikleri bu destek, çözümü son derece zorlaştırmaktadır. Aslında, Kuzey Kafkas dağlı halklarının kendi aralarında ve Ruslarla büyük potansiyel problemleri mevcuttur. Kuzey Osetlerin yoğun tahrikleri ile

Gamsahurdia'nın yeraltı sığınağından ülke dışına kaçtığını öğrenen isyancılar, yanan parlamento binasının önünde birbirlerini sevinç gözyaşlarıyla kucaklayarak kutluyorlar.

beslenmiş olan Güney Osetya problemi, bugünkü sessizliğine rağmen, her an tekrar kendini gösterebilir.

Gürcüstan'ın etnik yapısı, devletin bütünlüğüne etki yapacak bir tehlike olması, mevcut ve potansiyel problemler açısından oldukça önemlidir. İster bir hükümet politikası, ister iç faktörler, isterse de öteki devletlerden gelen dış faktörler açısından olsun, Gürcüstan'ın bütünlüğünü ve birliğini sağlaması için, azınlıkların bir yarar olarak görülmeleri gerekir

Tiflis'teki düşünce, ekonomik gelişimin azınlıkların problemlerini dağıtacağı yönündedir. Ayrılmak isteyenlere, en iyimserlikle daha az zengin bağımsız devlet olacakları, kuvvetli bir ihtimalle ise kuzeyle birleşmeye zorlanacakları ve kuzeydeki muhtemel karışıklıklara sürüklenecekleri iyi anlatılmalıdır. Gürcüstan, ekonomik gelişime hız vererek, psikolojik süreç içinde, Sovyet

sisteminin özünden gelen ve büyüyen zayıflığı idare ederek, azınlıkların bağımsızlık isteklerini ve kendi içindeki taleplerini kontrol altına alabilir

Aydınlar ile devlet arasındaki ilişki incelendiğinde, bu ilişkinin birleşimdeki öneminin oldukça büyük olduğu görülebilir. Gerçekte, Gürcüstan'daki aydınlar özellikle üç alanda güçlüdürler. Bunlar komünist partinin üyeleri, yüksek öğrenim kurumlarında bulunanlar ile bu çevreye yakın kalanlar ve de eski Gürcüstan soylularıyla ilişkileri olanlardır. Sonuç olarak entelektüeller daha geniş bir gruptur. Ayrıca Gürcüstan, eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri içinde, toplam nüfusa göre standartların üstünde eğitimli insana sahipti. 19. yüzyıldaki toprak sahipleri, prensler ve soylular döneminin feodal temeli üzerine gelişen kapitalist yapının getirisi de dikkate alınması gerekli diğer bir husustur

Şevardnadze'nin Komünist Partisi birinci sekreteri olmasıyla birlikte, aydınlar, yavaş yavaş devlet örgütleri, üniversiteler, basın, sanat, kilise gibi çeşitli alanlarda kontrolü de ele almaya başladılar. Şevardnadze dışişleri bakanı olarak Moskova'ya çağrıldığında, glastnost ve perestroika Gürcüstan toplumunda işlerlik kazanmaya başlamıştı. Bakü'nün hâlâ Lenin ve partisinin posterleri ile kaplı olduğu 1987'de, Tiflis ve civarında bunu görmek mümkün olmadığı gibi, komünizme ilişkin yayınlar, kitapçı dükkânlarının arka raflarına kaymış, Gürcü edebiyatı ve tarihi üzerine yapıtlar satış rekorlarına ulaşmaya başlamıştı. Entelektüel kesimdeki ulusal uyanış, yoğun anlaşmazlıkları da beraberinde getirdi: Bir ta-

Parlamento binasındaki alevler yatıştığında, haberleşme binası gibi Tiflis'in bazı gözde binalarının da ağır tahribata uğradığı ortaya çıktı. Neyse ki yangın, Gürcüstan'ın bu sevgili kentinin yalnızca Rustaveli Mahallesi ve Özgürlük Meydanı'yla sınırlı kalmıştı.

rafta Komünist Partisi ve toplumsal kültür, diğer tarafta Gamsahurdia ve Kostava'nın çevresinde birleşen radikal milliyetçiler

Gürcü milliyetçiliği gelişirken duygular ciddi problemler oluşturmuştur. Abhaz veya Oset karşıtlığı o günlerin Gürcü milliyetçiliğine çok uygundu. Sürüp giden büyük tartışmalar, aralarında yararlı ve önemli farkların bulunmadığı 100'ün üzerinde partinin ortaya çıkmasına yol açtı. Kişiler, aileler veya belirli gruplar belirli ölçüde bir güç arayışı içindeydiler. Bu faktör Gamsahurdia'nın dışlanışı ve aynı zamanda politik yapıdaki birleşmenin çöküşünü açıklamaya yardım eden alt nedenlerden biridir.

Parlamento seçimleri, farklı siyasal parti ve grupların ve entelektüellerin koalisyonu ile sonuçlandı. Herkesin umudu hükümetin uzlaştırıcı ve fikir birliğine varıcı temeller üzerinde olmasıydı. Gamsahurdia'nın politikaları, dünya toplumlarından izolasyonu, dünya devletleri tarafından tanınma beklentisinin başarısızlıkla sonuçlanmasını getirdi. Kendi gücünü artırmak için, tüm ülkede kendi yönetsel sistemini inşa eden başkan, pek çok konunun parlamentoda gündeme gelmesini sağlayamadı. 1991 yazının başlarında hükümet koalisyonu içinde başlayan çatlaklar giderek arttı ve kanlı çatışmaların sonucunda Gamsahurdia yönetimden indirildi.

Eduard Şevardnadze, aydınların da desteği ile Devlet Konseyi'nin başına getirildi. Entelektüellerle birlikte çalışmaya başlayan Şevardnadze, Gürcüstan sınır-larında bir değişiklik olamayacağını belirtse de, azınlık liderleri ile görüşmelere devam etmiş, azınlıklar üzerindeki olumsuz politikaları kaldırmaya çaba sarfetmişti

Dünya devletleri tarafından tanınmanın ve onlarla ilişki kurmanın gerekliliğinin ekonomik gelişim için ön koşul olduğu gerçeğinden hareketle, Şevardnadze, Gür-cüstan'ın Avrupa ve ABD tarafından tanınmasını sağladı. Bazı büyük projelere gerekli kredi için AT ile prensip anlaşmasına vardı. Devlet Konseyi, aydınlarla birlikte, politik ve iktisadi gelişim için gerekli temeli sağlamaya yönelik çeşitli görüşler oluşturdu. Azınlıklara yönelik yeni bir yaklaşım beklenirken, Gürcüstan kendini Abhazya'da patlak veren olayların içinde buldu. Kendi halkından ve dünyadan onay kazanmaya hazırlanan Devlet Konseyi için bu durum oldukça zor bir dönemin başlangıcı oldu.

11 Ekim 1992'deki seçimlerden büyük bir zaferle çıkan Şevardnadze'nin önünde daha birçok problem vardı. Ekonomik alandaki girişimcilerin beklediği yasal düzenlemeler ve halen devam eden suçlar, halkın gelişim için gerekli olan katılımını zorlaştırmaktaydı. Bürokrasiyi ve halkı yapıcı olmaya yönelten, hileye meydan vermeyen yasaların çıkarılması ve uygulamaya konması gerekmekteydi. Ayrıca, hükümet, güvenlik, eğitim ve ekonomik gelişim için gerekli vergi sistemini bir an önce oluşturmak durumundaydı. Bu durum da, yeni an-laşmazlıklara yol açıyordu. Yine de, hükümet, umumi suçları karşılayacak ve toplum kurallarını yerine oturtacak yeterli kaynağa sahip olmak zorundaydı.

Bu faktörler, devlet yapısının oluşmasında birçok güncel ve potansiyel problemler yaratmaktaydı. Azınlıkların devletle ilişkiden uzaklaşmaları dış güçler için son derece çekici bir hale gelirken, Gürcüstan'ın bütünlüğü de tehlikeye girdi. Azınlıkları kışkırtan dış güçler, henüz iç dengelerini kuramamış, ekonomik ve siyasal yapısını oluşturamamış olan ülkeyi yıkıma sürükledi. Öte yandan, "var olmayan bir iktidarı" elde etmek için, iç savaşı sürekli körükleyen liderler Gürcüstan'ı tüketip bitirdi. Sonunda ülke, bu duruma gelmesinde belki de baş rolü oynayan azınlıkların çıkarlarını hiçbir zaman korumayacak olan Rusya'nın rahatlıkla "at oynatabileceği" bir duruma düştü

Bunlara rağmen Gürcüstan'ın bütünlüğü için gerekli modelleri sağlayan dengelerin gelişimi ve yapıların oluşumu hızla sağlanmalıdır. Gürcüstan halkı, istekler ve gerekler üzerinde acil fikir birliği ve halkların katılımının bütünlüğü ile dengeli bir yapıyı görmek istiyor. Geçmiş dönem ve mevcut şartlar, bunun hiç de kolay bir görev olmadığını göstermektedir. ❑

* Kafkasya Gelişim Çalışmaları Merkezi akademik araştırmacısı John Wright'ın çalışmalarından yararlanılmıştır

TENGİZ ABULADZE

Fahrettin ÇİLOĞLU

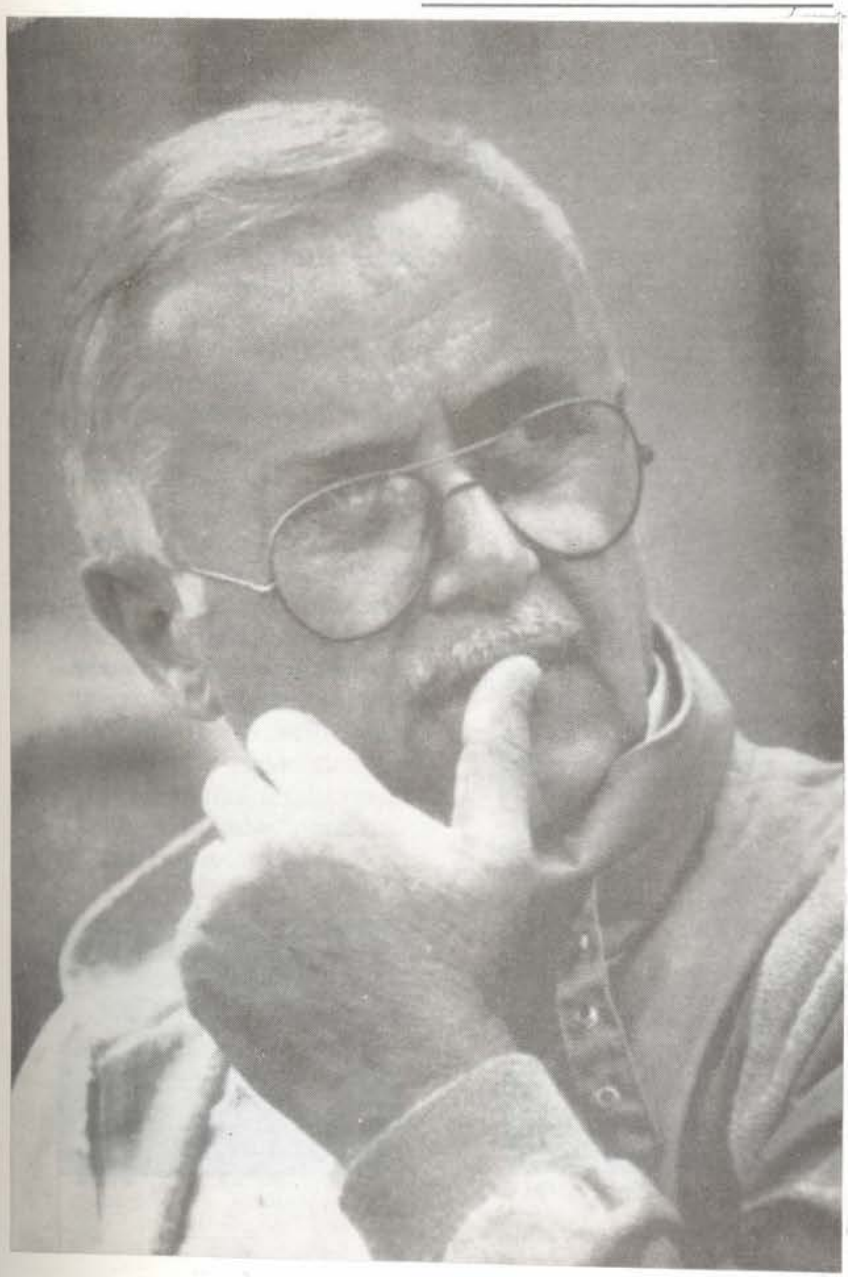

Sinema yönetmeni Tengiz Abuladze, insanın iç dünyasının araştırılmasının gerçek ustasıdır. Onun sinema sanatı, yalnızca Gürcü ulusuna değil, tüm uygar dünyaya malolmuştur. Filmlerinin uluslararası festivallerde kazandığı ödüller, bunun sağlam kanıtlarıdır.

Tengiz Abuladze, 31 Ocak 1924'te, zengin bir yazınsal ve kültürel geleneği bulunan Kutaisi kentinde doğdu. 1943-46 arasında, Tiflis'teki Rustaveli Tiyatro Enstitüsü'nde okudu. Sonra Moskova'daki Sovyet Sinematogrdafi Enstitüsü'nde sinema sanatı öğrenimi gördü. 1953'te bu okulu başarıyla bitiren Abuladze'nin yönetmenliğe başladığı tarih, siyasal ve kültürel açıdan oldukça ilginç bir döneme rastlar. Bu dönemde, otoriter Sovyet rejimi az da olsa çözülmeye başlamış, hiç değilse çözülmenin ilk belirtileri ortaya çıkmıştı. Bu ortam yetenekli gençlerde, sanatsal özgürlüklerini kazanabilecekleri umudu yaratmıştı. Totaliter rejimin çözülmeye başlaması, ahlâki açıdan yeni bir tip insanın biçimlenmesinin de temellerini hazırlamaktaydı. Abuladze, bu dönem toplumunun iç dünyasındaki yönelimlerini ve ilgilerini, özgün bir estetik anlayışla filmlerinde yansıtmıştır. Gürcü insanının çevresiyle ilişkileri, global sorunlara ilişkin düşünceleri ve felsefi düşüncelerle içiçe geçmiş ince mizah anlayışı, Tengiz Abuladze'nin bir yönetmen olarak arayışlarını önemli

"Magdana'nın Mavişi" (1955)

ölçüde etkilemiştir.

Tengiz Abuladze'ye ilk büyük başarıyı getiren film, Gürcü kadın yazar ekaterine Gabaşvili'nin aynı adlı yapıtından 1955'te sinemaya uyarlanan **Magdanas Lurca**'dır (Magdana'nın Mavişi). **Askerin Babası (Cariskatsis Mama)** adlı filmiyle tanıdığımız ünlü yönetmen Rezo Çheidze ile birlikte çektiği ve dul bir köylü kadın olan Magdana'nın gerçek yaşamını konu alan bu film, 1956'da Cannes Film Şenliği'nde birincilik ödülünü ve Edinburg Film Festivali'nde de özel ödül kazandı.

Abuladze'nin 1958'de çektiği **Shvisi Şvilebi** (El Çocukları), ahlâki sorunları işleyen ve hümanist duyguları öne çıkaran bir filmdir. Filmin önemli yanını oluşturan insani duygular, yardımlaşma ve dayanışma özlemlerini uyandırmayı amaçlar. Tengiz Abuladze'nin sonsuz yol arkadaşı olan hüzün ise, izleyicileri düşünmeye ve irdelemeye çağırır, onlarda ahlâki açıdan bir arınma umudu yaratır. Çekildiği yıl İtalya'da uluslararası festivalde birincilik ödülü alan **Shvisi Şvilebi**, 1959 ve 1960 yıllarında Londra, Taşkent ve Helsinki'deki şenliklerde de ödüllendirilmiştir.

Abuladze 1962'de, ünlü Gürcü yazar Nodar Dumbadze'nin aynı adlı romanından **Me, Bebia, İliko** da **İlarioni**'yi (Ben, Ninem, İliko ve İlarioni) yönetti. Bu filme aynı yıl, Uluslararası Bratislava Film Festivali'nde birincilik ödülü verildi.

Her filmini uzun araştırmalar ve gözlemler sonrasında çeken Tengiz Abuladze, altı yıl sonra 1968'de **Vedreba**'yı (Yakarış) gerçekleştirdi. Ünlü Gürcü şair Vaja Pşavela'nın yapıtlarına dayandırılan bu film, tümüyle yeni bir egzotik dünya oluşturuyordu. 1974'te Uluslararası San Remo Film Festivali'nde büyük ödülü kazanan **Vedreba**, 1988 Uluslararası İstanbul Film Festivali programında yer almasına karşın, son anda gös-terimden kaldırılmıştı. Tengiz Abuladze, **Natvris He** (Dilek Ağacı) ve **Monanieba** (Nedamet) ile birlikte üçlemesini oluşturan bu film hakkında, bir söyleşide şöyle diyor: "**Vedreba** tehlikeler üzerine bir film: Düşmanlık beslemenin ve kuşkunun korku veren tabiatı, kötülük, önyargı ve anaietin tezahürü ve feci etkisi. Şair Tanrı'ya yakararak ona daima iyi şeyler yapma isteği vermesini ve bu isteği hiç sönmeden ölmeyi ister. Vaja Pşavela'nın 'insanın güzel özü hiçbir zaman ölmez' sözleri bu filmin özü oldu. Düşmanlığın yıkıcılığı. Düşmanlığın ayak diremesi. Kimdir düşman? Hikâyeye göre, Müslüman orman köylülerinin Hıristiyan komşularıyla sürekli olarak araları açıktır. Vaja Pşavela'nın gözünde ikisi de ne haklı, ne de haksızdır. Trajik olan düşmanlığın kendisidir."

Tengiz Abuladze, 1972'de komedi türünün en iyi

"Dilek Ağacı" (1978)

örneklerinden biri sayılan **Samkauli Satrposatvis** (Sevgilim İçin Mücevherler) adlı filmi çekti. 1978'de ise, Giorgi Leonidze'nin aynı adı taşıyan öyküsüne dayanarak **Natvris He**'yi şiirsel bir anlatımla sinemaya aktardı.Bu filmde, **Vedreba** ile bağlantılı olarak gene yıkıcı düşmanlıklar ve bireye karşı şiddet konusu ele alınıyordu. **Natvris He**, sevdiği yoksul çocuk yerine nefret ettiği zengin bir adamla evlendirilen ve köyün 'namus bekçileri' tarafından öldürülen Marita'nın trajik öyküsüydü. Yönetmenin sözleriyle **Natvris He**, "kaybolan ahenk için, insan doğasının aslında sahip olduğu o ahengin yeniden sağlanması için duyulan nostaljik bir arzudur". İstanbul'da 1988'de festival sırasında izlediğimiz bu film, İtalya'da "Donatello" ve "Altın Oğlak" ödüllerini almıştır.

Tengiz Abuladze, Gürcü insanının tinsel yaşamının tarihin değişik dönemlerinde irdelenmesini, 1984'te yönettiği **Monanieba** (Nedamet) ile taçlandırmış oldu. Abuladze bu filmi, 1937'deki trajediyi sorgulamanın hâlâ yasak sayıldığı bir dönemde Eduard Şevardnadze'nin de desteğinden yararlanarak çekmişti. Filmde totaliter bir yönetici tiplemesi olan Varlam Aravidze'yi ünlü Gürcü oyuncu Avtandil Maharadze canlandırmıştı. Abuladze'ye göre Aravidze, "Gürcüstan'da var olmayan, uydurulmuş bir isim. Gürcü dilinde 'hiç kimse' anlamına gelen 'aravin'den türetilmiş. Yani o, Varlam, Hiçkimse'dir. Neron'dan başlayarak, mutlak iktidarı elinde bulunduran tüm yöneticiler bu adla çağrılabilir. Bu, bütün uluslar ve tüm zamanlardaki kötülerin ve diktatörlerin ortak bir portresidir." İstanbul'da Dilek Ağacı'yla birlikte gösterilen Nedamet, 1986 Cannes Film Şenliği'nde jüri özel ödülü ve Katolik Kilisesi özel ödülü, Chicago Üniversitesi'nin "Hugo" ödülü dışında, uluslararası film şenliklerinde birçok ödül almıştır.

Tengiz Abuladze'nin yönetmen olarak önemli özelliklerinden birisi, çektiği bütün filmlerin birbirinden çok değişik olması. Abuladze her yeni filme başlarken, daha önce düşündüğü, gördüğü ve çektiği her şeyi bir kenara koyup siliyor ve her şeye yeniden girişiyor. "Komik olanla trajik olanı, komedi ve dramı" bir araya getiren ve gerçek bir yaratıcının coşkusunu, heyecanını yansıtan Abuladze'den izleyiciler yeni filmler beklemektedir. ❑

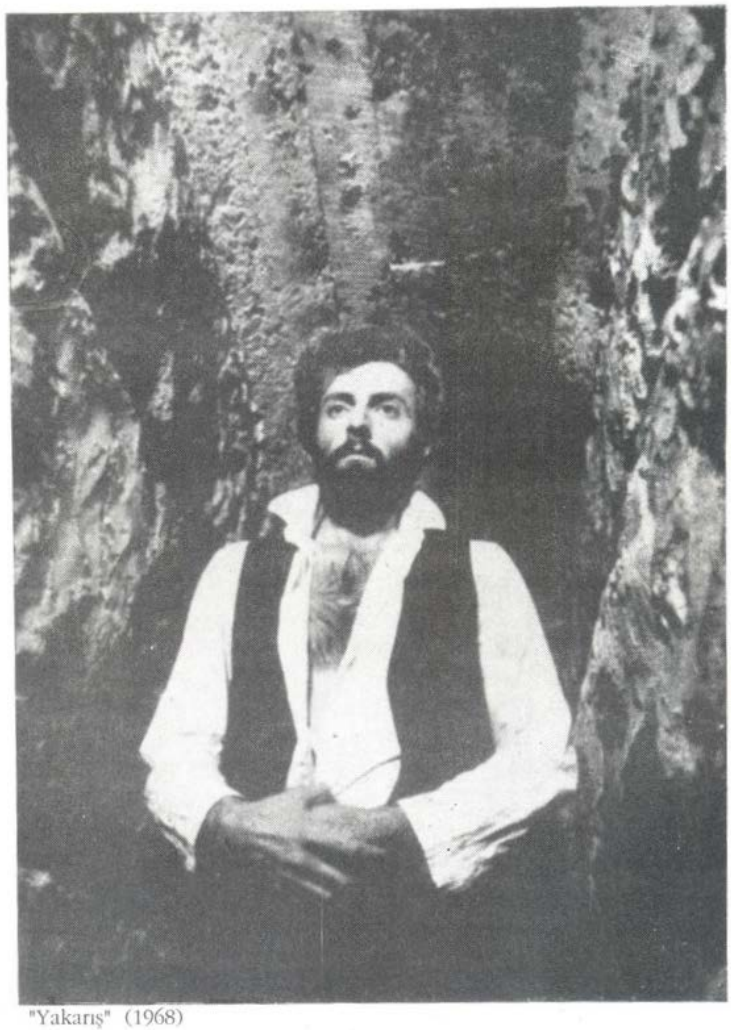

"Yakarış" (1968)

Bir Halk Sanatçısı : Niko PİROSMANAŞVİLİ

Hazırlayan: Fahrettin ÇİLOĞLU

Arlam ve Tekla'nın oğlu Niko Pirosmanaşvili, Doğu Gürcüstan'da, verimli Kaheti yöresinin Mirzani köyünde doğdu. Asıl adının Pirosmanaşvili olmasına karşın, Pirosmanişvili, Pirosmana, Pirosmani gibi adlarla da anılması, kendisinin adını aklına estiği gibi kısaltmasından ortaya çıkmıştır. Bunlardan yalnız 'Pirosmani' olağan kabul edilen bir kısaltmadır. Niko'nun kimlik belgesi ya da herhangi bir kilise kaydı bulunmamakla birlikte, 1862 yılında doğduğu bilinmektedir. Doğruluğu kesin değilse de, bazı kaynaklarda doğum günü 5 Mayıs olarak geçmektedir.

"Şarap Tulumu Taşıyan Hamal"

Sanatçının doğduğu Mirzaani köyü, bir yanda dağlara doğru basamak basamak yükselen, öbür yanda görkemli Alazani Vadisi'ne oldukça sert bir iniş yapan tepeleri, ekili tarlaları, bağları bahçeleriyle, Kaheti'nin tipik özelliklerini taşıyan, günlük güneşlik, şirin bir yerdi. Niko Pirosmanaşvili'nin resimlerinin onun ilk çocukluk yıllarının izlenimlerini yansıttığı düşünülebilir.

Niko, çocuk yaşta önce ağabeyini, sonra da babasını ve annesini kaybetti. İki ablasıyla birlikte öksüz ve yetim kaldı. Niko'nun çocukluğuna ilişkin tek kesin bilgi onun, babasının eski patronları olan Kalantarov ailesi tarafından yanlarına alındığı ve 1870 ortalarında Tiflis'e götürüldüğüdür. Bu güzel, garip kent Pirosmanaşvili'nin ikinci memleketi olmuş, hem dehasını uyandırıp beslemiş, hem de trajik ölümünün koşullarını hazırlamıştır.

Niko'ya Tiflis'te okuma yazma öğretildi (ilkin Gürcü dilinde, sonra Rusça), sık sık tiyatroya götürüldü. Resim yapmaya bu sıralarda başladı. Resim aşkı onu 26-27 yaşlarında bir tabelacı dükkânı açmaya itti. Giorgi Zaziaşvili adında sanat meraklısı bir gençle şık bir semtte bir yer kiraladı. Ama ne ticaretten anlıyor, ne de doğru dürüst tabela yapabiliyordu. Doğal olarak kısa sürede işi batırdı.

Bu talihsiz girişimin ardından kendine iş aramak zorunda kaldı ve geçimini sağlamak için Transkafkas Demiryolları'na frenci olarak girdi. Demiryollarındaki görevi sırasında, Ba-

tum'dan Azerbaycan'a birçok yeni yer gördü. Ama görevini son derece baştan savma yerine getirdiğinden dolayı 1894'ün başında demiryollarından ayrılmak zorunda kaldı.

Pirosmani bir süre sonra da ufak bir dükkânda süt mamulleri satmaya başladı. Dükkânı, kendisinin yaptığı biri beyaz, biri siyah iki inek resmi'yle süslemiş, kapıya da bir tabela asmıştı. Bunlar, resim alanında ilk ciddi çalışmalarıydı. Pirosmani birkaç yıl içinde tekrar battı ve bir daha iş kurma umudunu kökünden yitirdi. Dükkânından kazandığı parayı Gürcüstan'ın ünlü içki meclislerinde kısa zamanda yiyip bitirdi. Ünlü Gürcü şaraplarının su gibi aktığı, leziz yemeklerin sunulduğu, çalgıcı ve şarkıcıların becerilerini sergilediği, herkesin karşılıklı dostluk duyguları içinde, gündelik sıkıntılardan ve küçük hesaplardan sıyrılıp neşeli bir sohbete daldığı bu meclisler, genellikle hep bir ağızdan söylenen şarkılar (Gürcülerin içki sofrası şarkıları kilise ilahilerini aratmayacak kadar görkemlidir) ve gecenin karanlığına gömülü kentin çevresinde yapılan fayton gezintileriyle sona ererdi.

"Şaraphanede Şölen"

Pirosmani, varını yoğunu yitirmiş olarak ortada kaldığı 1899, 1900 ya da 1901'den sonra evi barkı, ailesi, eşyası, hatta kimlik kağıdı bile olmayan tipik bir serseri olarak yaşadı. Nerede resim yaprsa, orada yatıp kalkar ve işi bitirene dek kalırdı. Arasıra bir "yer" (bir bodrum, bir kulübe, merdiven altına sıkıştırılmış bir oda) kiraladığı olurdu. Görenlerin anlattığına göre, bu geçici barınakların duvarları kendi resimleriyle kaplıymış. Pirosmani bir yerden taşınmaya karar verince, resimleri'ni müşteri çıkarsa satar ya da her zamanki eli açıklığıyla komşulara armağan edermiş.

Pirosmani'in mizacına ilişkin bilinenler de oldukça çelişkilidir. Ama büyük olasılıkla, onun en belirgin ve davranışlarının bütününü etkileyen özelliği, bağımsızlık tutkusuydu. Gururu ve dikbaşlılığı yüzünden arkadaşları ona şaka yollu "Kont" adını takmışlardı.

Pirosmani'nin görünüşü de değişikti: dar pantolon, ceket, çoğunlukla dik yakalı, yandan düğmeli gömlek ve geniş kenarlı bir şapka. Bu giyimiyle Tiflis'te, toplumsal konuma ve ulusal kökene göre, egzotik ama gelenekleşmiş bir Doğu-Batı karışımı kılıkta dolaşan zenaatkârlar, esnaf ve tüccarın arasında oldukça dikkati çekiyordu.

Pirosmani'nin resimleri genellikle ressamlardan beklendiği gibi, bir atölyenin sessizliği içinde, özgür bir yaratma çabasının ürünleri olarak ortaya çıkmamıştır. Pirosmani, Tiflis çevresinde bir sürü kuruluşa (çoğu tren istasyonları yakınındaki fırınlar, aşevleri, mandıralar, manavlar, meyhaneler, tavernalar, şarapçılar, özellikle de sadece "dukkani" dedikleri, bir tür kulüp ve buluşma yeri işlevini gören şarapçılara) hizmet sunuyordu. Bu kuruluşların tümünde Pirosmani'nin tabelaları asılıydı. Yaptığı işin karşılığı, çoğunlukla, ye-

mek ve içkiden ibaretti. İşinin karşılığında nakit para aldığı çok enderdi. Alsa bile, duruma göre değişen (çünkü kendisi hiçbir zaman fiyat bildirmez, sadece "Ne uygun görürsen" derdi) küçük bir miktar olurdu genellikle ödenen.

Sanatçının çevresiyle ilişkisi karmaşık, ama psikolojik açıdan dengeliydi. Bir yandan iş yaşamına uyumsuzluğu yüzünden küçümseniyor, hatta hor görülüyor, öbür yandan, şaşırtıcı bir yeteneğin sahibi ve ender bir zenaatin ustası olarak, sevgi ve saygı görüyordu. Bir yandan, tam anlamıyla yaşadığı toplumun insanıydı ve sanatı o topluma aitti, öbür yandan, yaşama biçimi onu toplumundan ayırıyordu. Bir yüksek sanat, entelektüel sanat dünyasının varlığı ona çok uzak ve tümüyle yabancıydı.

1912 yazında, sonraları Fransa'da Iliazd adıyla ünlenen şair İlya Zdaneviç, kardeşi ressam Kiril Zdaneviç ve ressam arkadaşları Mihail Ledentu okul tatillerini geçirmek üzere Tiflis'e gittiler. Orada Pirosmani'nin yaptıklarına rastladılar ve sonunda kendisiyle tanıştılar. Zdaneviç kardeşler birkaç resim satın aldı. Bazı resimleri de eşe dosta vermek üzere Moskova'ya götürdüler. Pirosmani'nin "keşfi" büyük bir heyecan yarattı.

Zdaneviç Tiflis'teyken 10 Şubat 1913 tarihli **Zakavkazskaya Rech** gazetesine, Pirosmani üzerine "Doğuştan Ressam" başlıklı bir yazı yazmıştı. Bu kısa yazıda, sanatçıyı ayrıntılı olarak anlatıyor, tanıtma ve yardım çağrısında bulunuyordu. Adresi de vermişti: Kardanak Şarapevi, Molokani Sokak No. 23! (Tiflis Garı'nın yakınındaki bu sokak sanatçının en sık görüldüğü yerdi ve orada öldü. Şimdi adı Pirosmani Sokağı'dır.)

Pirosmani'yle ilgili daha sonraları da birçok yazı yazıldı ve toplantı yapıldı. Ama o, entelektüel sanat dünyasına, o dünya kendisini ne kadar isterse istesin, girmedi. "Bu dünyaya yalnız geldim, yalnız gideceğim," deyip duruyordu. Bu kehaneti doğru çıktı. Yaşamının son iki yılında birden çöktü, hatta sonuna doğru akli dengesini bile yitirdi

Molokani Sokağı, No.29'daki şarapevinin bölmeyle ayrılmış bir köşesi Pirosmani'nin son sığınağı oldu. Orada, taş döşemenin üstünde, paçavralara sarınıp yatıyor, arasıra çıkan bir iki işle ancak karnını doyurabiliyordu. Bir gün, komşulardan biri onu yerde baygın buldu; üç güne yakın, yemeden içmeden yatmıştı orada. Bir araba tutularak yakındaki hastaneye götürüldü. Mihailovski Hastanesi kayıtlarına şöyle yazıldı: 7 Nisan 1918 günü, adı bilinmeyen altmış yaşlarında bir dilenci kötü durumda getirildi ve birkaç saat sonra kendine gelemeden öldü. ❑

(*) Bu yazı, Erast Kuznetsov'un **Adam Sanat**'ta (Ağustos 1986) yayımlanan yazısından kısaltılarak alınmıştır

"Gvimradze'nin Şöleni"

Galaktion Tabidze'den *

ŞİİRLER

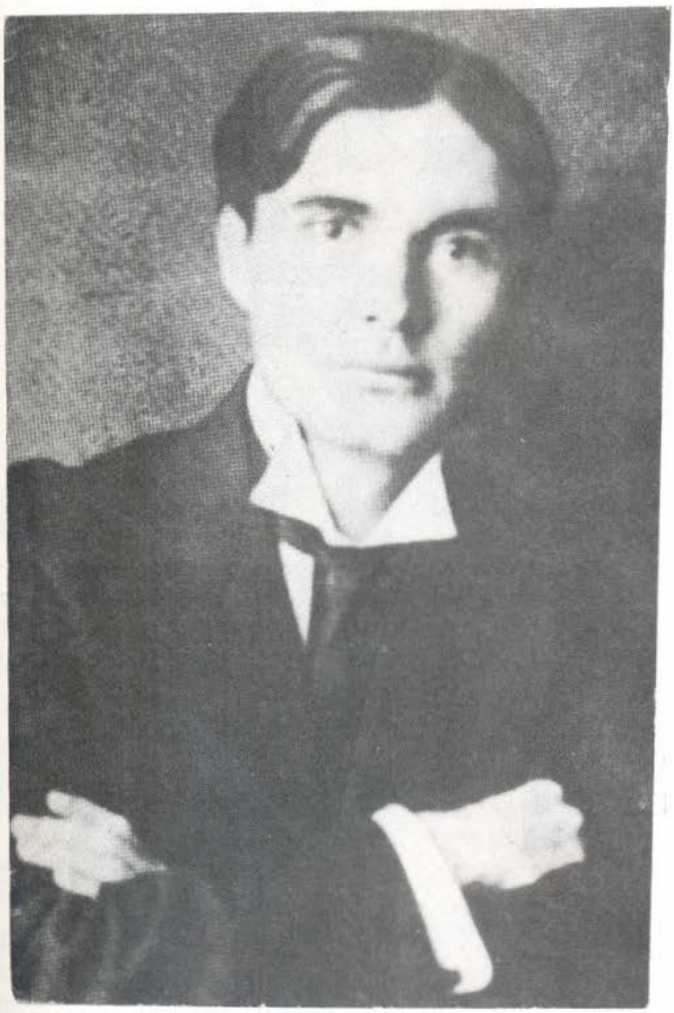

Galaktion TABİDZE (1892-1959), çağdaş Gürcü şiirinin en büyük adlarından biridir. Çok sayıda aydın yetiştirmiş olan bir aileden geliyordu. 1917 Devri-mi'nden önce Moskova'da Rus sembolistlerini yakından tanıdı. 1919'da ülkesine döndü ve 1924'te **Mnatobi** adlı edebiyat dergisinin kurucuları arasında yer aldı. 1935'te Paris'te Birinci Uluslararası Yazarlar Kongresi'ne katıldı; ardından birçok Avrupa ülkesini dolaşma olanağı buldu. 1944'te Gürcüstan Bilimler Akademisi'ne üye seçildi

Tabidze, daha ilk şiirlerini yayımladığı **Leksebi** (1914, Şiirler) adlı kitabıyla büyük yankı uyandırdı. İlk şiirlerinde toplumsal koşullarla uyuşmazlığını, kendisini derinden etkileyen toplumsal çelişkileri yansıttı. Şiirlerinde umutsuzlukla başkaldırı arasındaki bocalama dikkati çeker. Sembolistlerin izleri görülse de Gürcü şiir geleneğinin etkisi ağır basar. Tabidze, **Mtatsmindis Mtvare** (1915; Mtatzminda'da Ay) gibi şiirleriyle kendisinin Barataşvili ve Tzereteli'nin ardılı olduğunu gösterir. Gürcü dilinin ses ve tını yönüne büyük bir önem veren Tabidze, Gürcüstan'ın hemen hemen her yönünü konu edinen şiirler yazdı. Başlıca yapıtları olarak **Me da Ğame** (1913, Ben ve Gece), **Lurca Tshenebi** (1915, Mavi Atlar), **Thutmeti Saukune** (1916, Onbeşinci Yüzyıl) **Droşebi Çkara** (1924, Bayraklar Çıksın), **Okros Tasi Ornamentebit** (1949, Bezemeli Altın Tas) verilebilir.

(*) Fahrettin ÇİL●ĞLU'nun **"Gürcülerin Tarihi"** (1993) adlı kitabından alınmıştır.

ედგარი მესამედ

ჩვენ მივდიოდით ტაძრისკენ ორი.
იყო საღამო. ლოცვები. ზარი.
და ჩვენს საოცარ გზაზე, ლენორა,
რტოებს ტირილით ამტერეედა ქარი.

ენატრებოდა ფრთებს სითამამე
უზრუნველობის, შენი სიშორის!
მაგრამ უეცრად ეიღაც მესამე,
ვიღაც მახინჯი ჩადგა ჩვენს შორის.

და ჩვენ გეესმოდა ყრუ საუბარი:
საცაა, მოეა სიკვდილის წამი!
ტიროდა ქარი, კვდებოდა ქარი
და მიედიოდით ტაძრისკენ სამი.

Üçüncü Kez Edgar

Biz ikimiz gidiyorduk tapınağa
Akşamdı. Tapınmalar. Çanlar.
Ve bu gizemli yolumuzda, Lenora,
Filizleri kırıyordu ağlayarak rüzgâr.

Senden uzak olmanın kaygısızlığını
Ve küstahlığını özlüyordu kanatlar!
Ama aniden üçüncü bir kişi,
Çirkinin biri girdi aramıza.

Ve sağır bir söyleşi duyuyorduk:
Şimdi neredeyse ölüm anı gelir!
Ağlıyordu rüzgâr, ölüyordu rüzgâr
Ve tapınağa biz, üçümüz gidiyorduk.

1915

Türkçesi: Hasan ÇELİK

ცამეტი წლის ხარ

ცამეტი წლის ხარ და შენი ტყვეა
ჯალარა გულის ზმანება აეი, —
ჩააწყვეთ რიგში ცამეტი ტყვია,
ცამეტჯერ უნდა მოვიკლა თაეი!

გაიელის კიდევ ცამეტი წელი,
მოახლოვდება გზა ოცდაექსი,
მოცელავს მაღალ ზამბახებს ცელი,
ატირდება დრო და ჩემი ლექსი.

ოჰ, როგორ მიდის ახალგაზრდობა --
დაუნდობელი სურვილი ლომის!
და ყოველივე როგორ ნაზდება,
როცა ახლოა მზე შემოდგომის.

Onüç Yaşındasın

Onüç yaşındasın ve esirindir
Bencil tutkusu ağaran yüreğimin,
Diziverin peşisıra onüç mermiyi,
Onüç kez vuracağım kendimi!

Geçer bir onüç yıl daha,
Yaklaşır yolu yirmialtının,
Ulu zambaklar biçilince tırpanla,
Hıçkırmağa başlar şiirlerim ve zaman.

Ah gençlik, nasıl da geçiyor–
Satkınca arzuları aslanın!
Ve herşey nasıl inceliyor,
Güneşi yaklaştıkça sonbaharın.

1916

Türkçesi: Hasan ÇELİK

სასაფლაონი

სარკოფაგიდან დგება მუმია. რა სიჩუმეა. ჰაერი ლურჯი აბრეშუმია.
ორხიდეები ეცემა ნილოსს, როს მხურვალება ქვიშაზე კვნესის,
უნდა, რომ სული არ მიისილოს, უნდა სამარე პოვოს რამზესის.
ის იყო მეფე, ეხლაა მტვერი, რომ საუკუნეთ რიგი გარიყოს,
არ შეუძლია იყოს პირფერი, არ შეუძლია მტვერი არ იყოს.
და საუკუნეთ რიგს თვლის მუმია — მზიანი დღეა თუ სამუმია.

Mezarlıklar

Mumya kalkıyor lahitten. Bu ne sessizlik. Hava mavi bir ipek.
Orkideler düşüyor Nil'e, inliyor kumda kızgınlık,
Kutnlaşmamasını ister ruhunun, bulması için mezarını Ramses'in.
O bir kraldı, şimdi ise bir toz, çağlar dizinini aşması için,
O bir dalkavuk olamaz, ve hep toz kalmalı.
Ve mumya çağlar dizinini saymakta hedef gün veya samum da olsa.

1916

Türkçesi: Hasan ÇELİK

ლოცვისთვის

ვით ლოცვა, ედება სალამო მთის კალთებს,
შორს ქარი გაჰკივის, ბნელდება თანდათან.
მე გავალ ამ ქარში, გავიტან ამ ვარდებს
და შენი ლოდინის სიმღერას გავატან.
ასეთი ვარდებით ივსება აუზი,
დარეკა გრიგალმა და ხმები გარეკა:
წმინდა არს, წმინდა არს, წმინდა არს ქაოსი!
შენ, ჩემო გენიავ, გრიგალმა დარეკა!

* * *

ეს იყო წინათ, დიდი ხნის წინათ,
რაც დაიწყება გულმა არ ჰგუბოს, —
მაინც მოვიდა ვიღაც გვირგვინით
და შენს უბრალოს ამშვენებს კუბოს.

მიდიხარ... ისე მიგაქვს წუხლება,
თითქოს ზღვის კარად თრევას თიბავდე.
ვინა თქვა შენი გარდაცვალება?
არა, სწორედ დღეს შენ დაიბადე.

მიდიხარ... აღარ დაგემდურება
არც მიწიერი, არც ზეციერი,
ვინა თქვა შენი უბედურება?
არა, სწორედ დღეს ხარ ბედნიერი.

მიდიხარ... ტკბილი გქონდეს მგზავრობა,
სხვა ბინა მარად იყო ზღაპარი.
ვინა თქვა შენი მიუსაფრობა?
არა, შენ პპოვე თავშესაფარი.

მიდიხარ... შენს ბედს ბევრი ინატრებს,
მშვენიერს, ბედი სხვა არსად არის,
შენ სიერცეებმა დაგაბინადრეს —
შენ უკედაეების ხარ ბინადარი.

Tapınmak İçin

Dua gibi seriliyor dağın eteklerine akşam,
Rüzgâr çığlık atmakta uzakta, karanlık
basıyor yavaştan.
Ben bu rüzgârda çıkarak güllerimi götürür
Seni bekleyişin türküsüne sunarım.
Böylesi güllerle doluyor havuz,
Kasırga koptu kükreyerek, naralar
savruldu:
Kutsaldır, kutsaldır, kutsaldır kaos!
Kasırga çanları çalıyor ey benim deham!
1919

Türkçesi: Hasan ÇELİK

* * *

Uzun, çok uzun zaman önceydi bu,
Gönül yalnız seni terketmedi
unutulmuşluğa–
Birisi daha geldi elinde çelenkle
Ve mütevazi tabutunu süslemekte.

Gidiyorsun... Öyle götürüyorsun çileni
Sanki ot biçmektesin deniz üstünde
Kim söyledi senin öldüğünü?
Hayır, asıl bugün doğdun sen.

Gidiyorsun... Kalmadı mihneti
Ne dünyevinin ne de gökselin,
Kim söyledi senin mutsuz olduğunu?
Hayır, asıl bugün mutlusun sen.

Gidiyorsun... Tatlı yolculuklar sana,
Başka barınaklar her zaman birer masaldı.
Kim söyledi senin, barınaksız olduğunu?
Hayır, sen artık buldun barınağını.

Gidiyorsun... Birçoğu imrenecek güzel
yazgına
Başka hiçbir yerde mutluluk yok.
Evrenler kendi köşklerinde ağırladılar;
Ölümsüzlükte taht kurdun sen.
1957

Türkçesi: Hasan ÇELİK

'Sarp Yolu'ndan Gelen Konuk *

Fahrettin ÇİLOĞLU

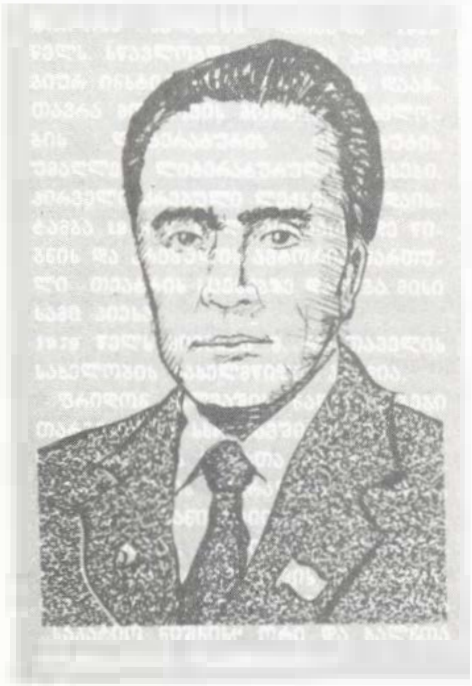

Çağdaş Gürcü şairlerinden biri olan Pridon Halvaşi (d. 1925, Gegelidze-Batum), **Eninde Sonunda** (1988, Oberhausen, Batı Almanya) adlı kitabıyla Türkçede şiir kitabı yayımlanan ilk Gürcü şair oldu. **Eninde Sonunda**, Halvaşi'nin **Am Kveğanaze** (Bu Ülkede), **Dauvitzkoi** (Unutulmayan) ve **Es Dğe** (Bugün) adlı kitaplarından yapılan seçmelerden oluşuyor. Türkçesi Abdurrahman Çetinkaya ve Fakir Baykurt'un olan kitap, aslında bir dostluk ilişkisinin, Halvaşi-Baykurt dostluğunun bir ürünü. Fakir Baykurt, Abdurrahman Çetinkaya'yı sürekli "zorluyor" bu çeviri için. "Bu önerimi her buluşmamızda yineliyordum. Vakit bulursak, şairin kitaplarını önümüze serip, okuyor-inceliyor, sonra gene bu özlemi konuşuyorduk. Sonunda giriştik işe. Önce kitapları tarayıp epeyce şiirini seçtik. Çetinkaya düz çevirilerini yaptı bunların. Ben şiirleştirmeye çalıştım. Tonguç (Fakir Baykurt'un oğlu; yazarın notu) da Fridon'un (Pridon olmalıydı; yazarın notu) bir portresini çizdi. Böylece ortaklaşa bir iş çıktı ortaya. Dediğim gibi, küçük bir seçme, sadece bir demettir bu kitapta sunduklarımız." Baykurt, kitabın önsözünde böyle anlatıyor çevirinin öyküsünü.

Halvaşi, Türkçede şiir kitabı çıkan ilk Gürcü şair olduğu için büyük bir sevinç duyuyor; ama öte yandan, bunun üzüntüsünü yaşıyor. Şiirlerinin kendisinden önceki Gürcü şairlerinden, hele Nikoloz Barataşvili, Vaja Pşavela, Ilia Çavçavadze, Akaki Tzereteli, Galaktion Tabidze gibi büyük Gürcü şairlerinden önce çevrilmesini, onlara karşı bir tür haksızlık sayıyor sanki... Bunu özellikle vurguluyor. Bu büyük şairlerin bugüne değin Türkçeye çevrilmemiş olmasından da bir burukluk duyuyor. Gürcüstan'da çok sayıda Tür-koloğun varlığına, Türkçeden Gürcüceye, eski ya da çağdaş, birçok Türk şairinin, romancının ve öykücünün yapıtlarının çevrilmesine karşın, Türkiye'de Gürcu edebiyatından çeviri yapacak bir tek Kartvelologun (Gürcü dili ve edebiyatı uzmanı) bile olmamasını üzüntü verici olarak niteliyor. "Oysa ilişkilerimiz, dostluğumuz çok eski" diye ekliyor.

Evet, Halvaşi Şubat ayında Sarp kapısından Türkiye'ye geldi. "Türkiye'de bulunduğum sırada, Türk yazarlarla, Aziz Nesin ve öbürleriyle tanışma ve sohbet etme fırsatı buldum. Bu beni çok mutlu etti. Türkiye'den Gürcüstan'a güzel duygular ve izlenimlerle dönüyorum. İzlenimlerimi yazıp yayımlamayı düşünüyorum. Burada geçirdiğim günlere ilişkin şiirlerim de olacak. Batum'dan İstanbul'a karayoluyla geldim ve gene aynı yolla dönüyorum. Dönünce bu yolculuğun bende uyandırdığı düşünceleri, üzüntüleri ve sevinçleri yazacağım, sizleri yazacağım..." diyerek gene aynı yolla ayrıldı Türkiye'den. Bize bir demet şiir, bir dünya sevgi, bir avuç umut bıraktı.

Bu satırların devamında, Pridon Halvaşi ile bir akşamüstü yaptığımız kısa bir söyleşiyi sunuyoruz.

– Sayın Halvaşi, Türkçede şiir kitabı yayımlanan ilk Gürcü şair olmanız sizde nasıl bir duygu uyandırıyor?

– Evet, Gürcüceden çevrilen ilk şairim. Ama bu güzel olduğu kadar, üzüntü verici de. Çünkü benden önce gelen büyük şairleri var Gürcüstan'ın. Nikoloz Barataşvili, Vaja Pşavela, Ilia Çavçavadze, akaki Tzereteli. Sonra Galaktion Tabidze. Galaktion Tabidze'den sonra bizim yeni şiirimiz, yeni dönem şiirimiz gelir. Bunların dışında birçok ad sayabilirim Türkiye'de ilginç bulunacağını sandığım. Öncelikle onların çevrilmesi gerekirdi. Aslında bu şairler bugüne değin Türkçeye çevrilmiş olmalıydılar. Ama bu böyle olmadı; dostum ve meslektaşım Fakir Baykurt'un çabasıyla önce benim şiirlerim çevrildi. Şüphesiz bu beni çok mutlu etti.

– Gürcü şiirini, dünya şiiri içinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Gürcü şiirinin Avrupa'da, Amerika'da ve başka ülkelerde henüz yeterince tanındığını sanmıyorum. Eğer tanınıyor olsaydı, bunca büyük şairi olan Gürcü şiirinin bugün dünya şiiri içinde önemli bir yeri olur, dünya şiirini oluşturan şiirlerden biri olarak bilinirdi. Ben Gürcü şiirinin Rus, İspanyol, Fransız, İngiliz ve çağdaş Türk şiirleriyle aynı düzeyde olduğunu düşünüyorum.

– Türkiye'de Gürcü edebiyatı, onun bir parçası olan Gürcü şiiri neredeyse hiç tanınmıyor. Peki, Gürcüstan Türk şiirini tanıyor mu? Gürcüstan'da en iyi tanınan Türk şairi kimdir?

– Türk şairleri arasında hepsinden çok Nâzım Hikmet tanınıyor. Nâzım Hikmet Gürcüstan'da da bulundu ve birçok şiiri Gürcüceye çevrildi. Onun oyunları Gürcüstan'daki tiyatrolarda sahneye kondu. Sonra, Tahsin Saraç gibi, birçok Türk şairi Gürcüceye çevrildi. Ayrıca Türk halk şiirinden yapılmış birçok çeviri de var.

– Sayın Halvaşi, şiiri nasıl tanımlıyorsunuz?

– Şiir, "edebiyatta insan bilgisidir" diyorlar. Şiir, yazılı sanatların en mükemmel biçimi, düşüncenin en yüksek biçimidir. Şiir kendi başına bir dildir; yazarken kullandığımız konuşma dilinin dışında bir dil. Şair sözcükleri öylesine farklı kurgular, öylesine farklı kullanır ki, şiiri okuyan şairin yeni bir dil, yeni bir konuşma dili yarattığını düşünür.

– Ayrı bir dil olan, düşüncenin en yüksek biçimi olan şiir, ne zaman yazılır?

– Şiir her zaman yazılamaz. Şiir günlük bir olay değil. Şiir, bazı insanlarda, sıradan insanlara göre daha sık ortaya çıkan bir ruh durumu, bir "şiirsel durum"dur. Bu ruh durumu, bu "şiirsel durum", bu esinlenme ne zaman ortaya çıkar, ne zaman öbür bütün kapıları kapar ve yalnızca şiire yol verir, onun kapısını aralarsa, o zaman yazılır şiir.

– Şiirinizin ana teması nedir?

– Vatanım! Vatanım Gürcüstan ve onun bir parçası olan Acara. Acara'nın yazgısı, tarihi, toprağı...

– Sizin yalnızca şair olmadığınızı, öykü ve roman yazarı olduğunuzu biliyoruz. Çok sayıda yayımlanmış öykü kitabınız, ama bir tek romanınız var.

– Evet, kısa bir süre önce yayımlanmış olan bir romanım var: **Çemi da Şeni** (Benim ve Senin; yazarın notu). Bu romanım şu anda "Deniz Batum'dan Başlar" adıyla Rusçaya çevriliyor.

– Romanınızda neyi anlatıyorsunuz?

– Gürcü denizcilerinin yaşamını... Deniz ve insanı. Deniz ve Gürcü insanını... Bu romanımı Türkiye'de yaşayan Gürcülerin de okumasını isterdim.

– Gürcü yazarların dışında, beğendiğiniz ve sevdiğiniz yazarlar kimlerdir?

– Hemingway'i çok seviyorum. Onu çocukluğumda keşfettim. Rusçaya ve Gürcüceye çevrilmiş kitaplarını okudum. Bana duygularımın, düşüncelerimin yazarı gibi gelmişti. Şimdilerde Marques'i çok beğeniyorum. Sonra, Sabahattin Ali'yi. Fakir Baykurt'u da çok severek okuyorum. Baykurt da benim ruhsal durumumun, düşüncelerimin yazarı. Köy sorunlarını işliyor. Ben de köy çocuğuyum, köyde büyüdüm. Sorunların içinde, yokluk içinde... Onun **Keklik** adlı romanını okuyunca bana çok yakın olduğunu gördüm. Kuşkusuz bunların dışında beğendiğim ve severek okuduğum yazarlar da var...

Mart, 1989

(*) Bu yazının söyleşi bölümü **Varlık** dergisinin Mayıs 1989 sayısında yayımlandı.

Türkiye'nin Unutulmuş Gürcü Kiliseleri *

Chris HELLIER

Son günlerde iç çatışmaları ile gazete manşetlerinde boy gösteren Gürcüstan, tarihin ilk Hıristiyan devletlerinden biri. Uzun ve çalkantılı geçmişi boyunca coğrafi sınırları çokca değiştiği için, mimarlığın çoğu örnekleri bugün farklı ülkelerin topraklarında

Gürcü mimarisinin en özgün örnekleri ise kilise yapıları. Bu yapıların mimarlık tarihindeki değeri, Avrupa'da Romanesk ve Gotik üsluplarının gelişimini etkileyen özelliklerinde. Ülkenin dini yapıları özellikle orta dönem Bizans mimarisini etkilemiş ve Bizans üzerinden Avrupa'ya esin olmuş.

Bu kiliselerin özellikle çok seçkin örnekleri ise Türkiye'nin kuzeydoğu bölgelerinde – Çoruh, Oltu ve Tortum vadilerinde – ne yazık ki terkedilmiş ve unutulmuş durumda. Onları dünyanın en ihmal edilmiş dini yapıları olarak tanımlamak hatalı olmasa gerek.

Aslında Türkiye'deki kiliseler, "tarihi anıtlar" sıfatı ile koruma altında; ancak sürekli ayakta ve sağlam kalmaları için uygulanan bir konıma programı yok. İronik olarak, bu değerli mimariyi yok olmaktan kurtaracak en belirgin umut, bölgeye yapılacak turizm promosyonlarında görünüyor

Gürcüstan'ın çalkantılı geçmişine bakıldığında, bugün Türkiye'nin kuzeydoğu topraklarında olan bölgenin neredeyse kesintisiz savaşlara tanık olduğu izlenebilir. Kuzeyden Ruslar, güneyden Arap ve İranlılar, batıdan Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılar, doğudan Selçuklular ve Moğollar bölgede egemenlik kurmak için buraya akınlar yapmış ve sınırlar çokça değişmiş.

Bu bitimsiz mücadelelere rağmen Gürcüstan krallığı varlığını 1000 yılın üzerinde korudu. En parlak döneminde sınırları Karadeniz'den Hazar Denizi'ne, Aras nehrinden Kafkaslara kadar uzandı. Son Gürcü kralı 1798'de öldü.

Gürcüstan 4. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul etti ve hemen ardından Bizans Patrikhanesi tamdı. Başkenti Tiflis olan bu ilk Gürcü Devleti 7. ve 8. yüzyıllarda süren Arap saldırıları ile yıkıldı. Tiflis terk edilerek başkent –bugün Türkiye sınırlarında olan– Ardanuç'a taşındı ve Tao, Klarceti ile Şavşeti eyaletlerinden oluşan ikinci Gürcü Devleti kuruldu.

9. yüzyıl boyunca Bagratlı hanedanlığı altında Gürcü egemenliği güçlenerek tüm yukarı Çoruh vadisine yayıldı.

Bu parlak dönemde kilise yapımının çok yoğun olduğu, her kralın saltanatını ebedileştirecek görkemli anıtlar inşa ettirdiği biliniyor.

11 yüzyılda, Bagratlıların artan güçleri komşu devletlerine tehdit oluşturmaya başlayınca, önce Bizans, ardından Selçukluların saldırılan Gürcü devletini zayıflattı 1122'de ise Gürcüler Tiflis'i tekrar ele geçirerek siyası ve kültürel varlıklarında ikinci bir canlanma yarattılar.

İşhani - Sütunlar ve apsis

Bu tarihten sonra ancak yüz yıl barış içinde kalınabildi; en parlak dönemine 1184-1212 yılları

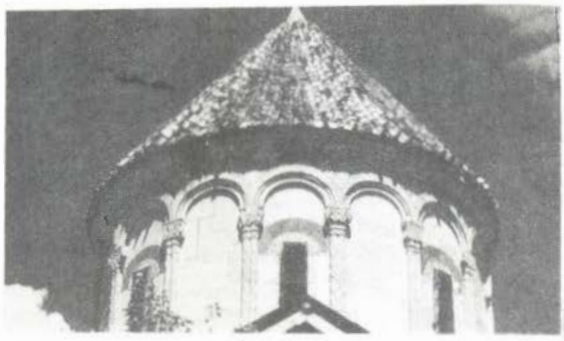

Hahuli "Tanrı'nın Annesi" kilisesi

arasında ulaşan Gürcüstan 13. yüzyılda bu defa Moğolların saldırısı ile karşılaştı.

Bu dönemde artık Gürcüstan'ın iç bütünlüğü de zayıflamaktaydı. Yüzyıl sonlarında ülkeyi ziyaret eden Marco Polo, Gürcü halkının "vaaz yokluğundan Hıristiyanlığını yitirmek üzere olduğu"ndan bahseder

1540'larda Osmanlı Türklerine yenilmeleri, Gürcülerin sonlarını belirledi, ancak 17. yüz-yıla kadar bir Hıristiyan devlet olarak varlıklarını koruduları. 19. yüzyıl boyunca ise Türkiye ve Rusya bölge egemenliği için sürekli çarpıştı. Eski Gürcü eyaletleri Tao ve Klarceti'yi Türk topraklarında bırakan bugünkü sınır, 1921 Brest-Litovsk Antlaşması'yla çizildi.

Oşki, batı cephesi

Tao-Klarceti kiliselerinden günümüze ulaşanların sayısı oldukça az. Bunları üç temel tipte toplamak olası:

7. yüzyıldan kalan ve Tao kiliselerinin en eskilerinden olan **Bana**; 19. yüzyılın Osmanlı-Rus savaşlarından fazlaca zarar görmüş ve bugün sadece tek apsisi ile ayakta. Bana, yuvarlak bir çeper duvarın içine yerleştirilen dört kollu bir plana sahip. Erken döneme ait bu merkezleşmiş plan biçimi, daha sonra terk edilerek yerini bazikal ya da daha sık görülen ve daha yalın iki biçimi bir arada kullanan haç biçimli şemalara bırakmış.

Bugün bir çiftlik evi olarak kullanılan **Dörtkilise**, bazikal tipin pitoresk bir örneği. **İşhani**, **Oşki** ve **Hahuli** ise bazikal planı merkez kubbe, koro bölümü, sahın ve transept ile birleştiren daha karmaşık haç-biçimli tipi sergiliyor. Sözü geçen bu son çapraz-aksli form, Gürcü mimarisinde belirgin bir üslup özelliğini yansıtmakta: Daha yalın, basit bir dış görünüm arkasında karmaşık bir iç düzen. **Oşki** örneğinde, yapının dışarıdan görünümü transepti merkez kubbe ile bileştiren sade bir haç-biçimli kilise izlenimi verir. Oysa iç mekanda her iki haç kanadı, bir orta apsis ve kenarına yerleştirilen iki yan girinti ile üçlü bir düzenden oluşur. Dış kütlede apsisler arasındaki bölünmeler sadece sağır kemerlerle çevrili üçgen nişlerle belirtilir.

Tao-Klarceti kiliselerinin hemen hepsinde, cephelerde kullanılan narin hareli sarı bir taş kaplama ilginç renk özelliği ve bugüne dek korunan dayanıklılığı ile dikkat çekiyor. Haho köyü halkının söylediklerine göre bu özellikler taşın kullanımdan önce süt içinde bekletilmesiyle elde edilmiş.

Kiliselerin diğer tipik özellikleri ise sağır kemerler, taraklanmış nişler, oymalı pencere kenarları ve (hayvan figürleri ile azizleri resmeden) ince yontuların kullanımı olarak sayılabilir.

Pençelerinde avını yakalamış görkemli kartal figürü, bu yontularda oldukça sık kullanılan bir tema. Kartalın Bagratlı hanedanının amblemi olarak kullanıldığı söyleniyor. Yine Marco Polo'nun aktardığı mitik bir hikaye, bu ülkenin tüm krallarının sağ omuzlarında bir kartal izi ile doğduğunu anlatır. **Oşki** ve **Hahuli** kili-selerinin duvar yontularında da benzer temalar izlenebilir (okçu süvariler, avını saldıran arslan, vb.). Kiliselerin cephe yontularında veya iç duvarlarındaki fresklerde sık rastlanan bir diğer tema ise Gürcü kilisesinin modelini İsa'ya sunan Aziz figürüdür.

Oşki, batı cephesi

Oşki'de böyle iki aziz Bizans İmparatorluğu nezdinde giyilenlere benzer süslü esbaplarla donatılır.

Gürcü mimarisinin özellikle yapı güney girişlerinde sergilendiği bu rölyef ve yontu tutkusu; ana giriş kapılarının yoğun süslemelerle kaplandığı Romanesk ve Gotik üslublarının gelişimine bir ilk adım olarak değerlenebilir.

Bu yontuların yanı sıra, kiliselerin bazılarında duvar resimlerinden de izlere rastlanabilir. Bunlar yontulara kıyasla biçimce daha safsatalıdır ve doğu Hıristiyanlığının ortaçağ geleneklerinde, fakat daha sınırlı bir palet kullanılarak yapılmıştır. İsa ve havarileri, Meryem Ana figürleri ve İncil'den sahneler resmedilerek yatay kayıtlar üzerine düzenlenmiştir. Bu resimler Kapadokya'nın kaya kiliselerinde bulunan daha zengin ve daha ünlü freskler ile benzer üslup özellikleri taşır. Ancak Kapadokya'nın freskleri, UNESCO ve Türk hü-kümeti'nin başlattığı bir ortak koruma programı sayesinde geleceğe daha umutla bakabilirken, bu umudu Gürcü resimleri için beslemek oıası değil.

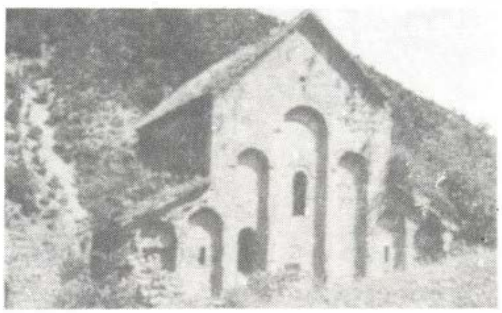

Dörtkilise

Fresklerin bu acıklı durumları aslında köklü siyaset değişimlerini yansıtmakta: Tao ve Klarceti'nin Osmanlı topraklarına katılmasını izleyen yüzyıllarda bölge halkı yavaş yavaş Hıristiyanlığı terk ettiğinden kiliseler de zamanla kullanılmamaya başlanmış. Çoğu kendiliğinden yıkılmış veya taşları için yağmalanmış, diğer bir kısmı ise depremlerden, hazine avcılarından veya bölgesel çarpışmalardan zarar görmüş. Bu sayılan tehlikeleri aşarak günümüze ulaşabilen yapılar ise, geçtiğimiz onyıllarda daha da büyük hasara uğramış: Klarceti'nin en eski manastırlarından olan **Opiza**'nın büyük kubbesi 1960'lı yıllarda bizzat 'yıktırılmış'. Tortum yakınlarındaki **Ekek** ise daha acı – ve anlaşılması güç – bir kaderle yok edilmiş: Taşları yörenin ünlü bir tüccarı anısına yaptırılacak camii inşaasında kullanılmak üzere dinamitlenerek!

Bazı örneklerde ise, kiliselerin cami olarak kullanılmaları yapıların temel strüktürlerinin korunmasına yardımcı olmuş. Ancak bu değişim sırasında fresklerin üzerleri tamamen badanalanmış.

En iyi korunmuş kiliselerden bir tanesi, bugün Bağlarbaşı ismiyle anılan ve bir köy camiisi olarak kullanılan **Hahuli**. Köylüler, 70 yıllık bir anlaşmanın hatırı sayesinde yapıyı iyi durumda korumuşlar, yalnız çatı kiremitleri ondülin levhalarla değiştirilmiş.

Göze hiç hoş gelmese bile, köy kaynaklarının gücü ancak bu 'koruma'ya yetebilmiş. Köyde yeni bir cami inşa edilmekte olduğundan **Hahuli** de yakında terk edilecek. Geleceği, komşu kiliselerin kaderine benzeyebilir.

Türkiye'deki Gürcü kiliseleri için görünen tek umut; derin vadiler ve muhteşem dağ manzaraları ile dolu güzel bir bölgeye turizm geliri sağlayabilecek potansiyelin keşfedilme-sinde. Türkiye ile eski Sovyetler Birliği ara-sında yapılan son siyasi uzlaşıya göre onyıl-lardır kapalı kalan Sarp sınır kapısı yakınlarda açıldı. Dolayısıyla böl-gede karşılıklı bir trafiğin başlangıcı ya-şanıyor. Bu başlangıç, kiliseleri de kapsayacak grup gezileri, turistik turlar ile gelişebilir.

Türkiye'de bugüne kadar kiliseler üzerinde yapılan çalışmalar ancak akademik düzeyde kalmış.* Bu özgün mimariyi sahiplenmek için bir durum değerlendirmesi yapılarak koruma önceliklerinin acilen belirlenmesi gerekli. Yoksa Türkiye'nin unutulmuş Gürcü kiliseleri için çok geç kalınmış olabilir. ❑

Çeviri: Alev ERKMEN

(*) **Mimarlık** dergisinin Mayıs 1993 sayısından alınmıştır

A L F A B E

Gürcü Harfleri	Harfin Adı	Harf Değeri	Gürcü Harfleri	Harfin Adı	Harf Değeri
ა*	an	a	რ	rae	r
ბ	ban	b	ს	san	s
გ	gan	g	ტ	tar	t
დ	don	d	უ*	un	u
ე*	en	e	ფ	par	p
ვ	vin	v	ქ	kan	k
ზ	zen	z	ღ	ğan	ğ
თ	tan	t	ყ	kar	k
ი*	in	i	შ	şin	ş
კ	kan	k	ჩ	çin	ç
ლ	las	l	ც	tsan	ts
მ	man	m	ძ	dzil	dz
ნ	nar	n	წ	tzil	tz
ო*	on	o	ჭ	çar	ç
პ	par	p	ხ	han	h
ჯ	jan	j	ჳ	can	c
			ჰ	hae	h

(*) Gürcüccde uzun ya da kısa sesbirim (fonem) yoktur.

Yüzyılın Başında ACARA *

İakob GOGEBAŞVİLİ

Acara, Mesheti'nin kuzey bölümünü oluşturur. Kuzey'den Guria, doğudan Mahaltsihe ve Cavaheti, güneyden Karçhal ya da Şavşat Dağlan ve Çoruh Irmağı, batıdan da Karadeniz ile çevrilidir. Arsenia Dağlan'nın etekleri Acara'yı batıdan doğuya doğru kaplar ve birçok vadi oluşturur. Bu vadiler boyunca, dağlardan çıkan küçük çaylar akar ve bu çaylarda bolca alabalık bulunur.

Dağlardan çıkan, suları alabalık dolu küçük çaylar, bu vadiler boyunca akar, sürekli yeni sularla beslenir ve sonunda Çoruh Irmağı'na katılır. Oldukça geniş olan bu vadiler, ekime uygun verimli alanları ve otlakları içerir. Bundan dolayı buradaki başlıca uğraş, ürün yetiştirmek ve hayvan beslemektir. Çok az miktarda buğday ve arpa yetiştirilmekle birlikte, ürünlerden neredeyse yalnızca mısır ekilmektedir. Ekime uygun yerlerin sınırlı olması ve küçük yerlere sahip kişilerin bir yıl yetecek kadar ürünü yalnızca mısırdan alabilmesi bunun başlıca nedenidir. Hayvancılık daha çok Yukarı Acara'da yapılmaktadır. Deniz kıyısına yakın köylerden Guria'ya çok fazla tereyağı gelmekte ve iyi fiyata satılmaktadır.

Acara'da bahçecilik de gelişmiştir. Burada meyvenin her çeşidi yetişmektedir; yalnızca zeytin, limon ve portakal buranın yüksek yerlerindeki soğuğu kaldıramıyor, yalnızca alçak ve kuytu yerlerde yetişiyor. En iyi cins elma ve armut öylesine çok yetişiyor ki, Ahaltsihe, Ozurgeti, Ardahan ve başka yerlere satmaya götürüyorlar. Bağcılık da yaygın ve İslâm inancı şarap içmeyi yasakladığından, buradaki Gürcüler üzüm olarak yararlanıyorlar ve satıyorlar. Ama üzüm süzmeyi ve şarap yapmayı biliyorlar, dinsel inançlarına kesin olarak uyamadıklarını ve şarap içme alışkanlıkları bulunduğunu da inkâr etmiyorlar. Dolu bağları sık sık Ahaltsiheliler satın alıyor, üzümleri süzüyor ve tatlı olarak, üzümün soğuktan dolayı yetişmediği kendi memleketlerine götürüyorlar.

Eğer ulaşımı güç olmasaydı, bu verimli ve güzel bölgeler kolayca kalkınabilirdi. Oysa bütün Acara'da kağnının geçebileceği bir yol bulamazsınız. Bir köyden başka bir köye yalnızca patikayla ulaşılıyor ve bu patikalardan yalnızca atla gidilebiliyor. Görüldüğü gibi, eski dönemlerde Gürcüstan kralları burada yollar ve köprüler yaptırmışlar, ama sonra, Osmanlıların elinde yollar bozulmuş ve köprüler de yıkılmış. Bazı eski köprüler de öylesine dayanıklı çıkmış ki, günümüze bir bütün olarak gelmiş. Yolların olmamasından dolayı, her türlü ürünün Acara'dan götürülmesi ve getirilmesi çok güç ve bu durum üretimi olumsuz yönde etkiliyor.

Bütün Acara Gürcülerle meskûn. Bu-

rada yerleşik yaşam süren yabancı topluluk yok. Yalnızca orada burada Ermeniler görülüyor ya da dükkân sahibi Yunanlılar. Acaralılar karakter, dil ve alışkanlıkları bakımından günümüze değin Gürcü olarak kalmışlar. Bakın, bundan otuz yıl önce, daha Osmanlı yönetimi altındayken Acara'yı gezen Sayın Giorgi Kazbegi ne diyor: "Borcomi köyüne vardığımızda, uzaktan sürüyü gördük; yakınında da küçük çocuk grubunu fark ettik. Kısa bir süre sonra onların seslerini duyuyorduk. Acaralılarla ilk kez karşılaşıyordum ve acaba birbirleriyle Türkçe mi konuşuyorlar diye düşünüyordum? Acaba Gürcüstan'ın varlığı Acara'da ortadan kalkmış mıydı? Daha yakına gittim ve Tanrım, meğer hâlâ Gürcüymüşler. Çocuklar Gürcüce bağrışıyorlardı. Bizim gidişimizi görünce, çocuklar sustular ve bizi izlemek için çabucak yola toplandılar. Biz de durduk. Onbeşten çok erkek çocuk bir aradaydı, onların biraz uzağında da birkaç genç, ama görmek gerekirdi, ne kadar güzel yüzlü idiler.

Öylesine canlı yüzlü ve güzeller ki, yıpranmış giysileri çıkarırsanız, varsıl birinin sarayında yetiştiklerini sanırsınız. Bizim Mtiul'lara benziyorlar. Mtiulların yüzlerine özgü ifadeleri var. Kime rastladıysak, hepsi boylu-boslu, geniş omuzlu ve güzel görünüşlüydüler. Temiz ve saf yüz, biraz büyükçe burun ve şahin bakışlar, uzun ve sık saç, kabalak sarılmış baş, bütün bunlar Acaralının portresini tamamlar. Guriahlara özgü giysiler giyiyorlar, Islam dinine bağlılar, aile içinde Gürcüce konuşuyorlar, Türkçeyi yalnızca yaşlı erkekler biliyor."

Acaralı, Guriali gibi atik, cesur ve kararlı, silaha çok meraklı ve oldukça iyi atıcıdır. Bunların dışında, Acaralıların çok iyi yanları var: yaşlılara saygı, konukları iyi karşılama, nezaket, incelik öğrenme merakı ve çalışkanlık... Erkekler tarlada, kadınlar evde bütün gün çalışıyorlar. Çocuklar büyür büyümez, sürü gütmeye çıkıyor ve bütün zamanını ormanda geçiriyorlar.

Acara'nın önemli köyleri şunlardır: Thilovani, Hulo, Didacara, Keda, Kibe, Sağoreti ve diğerleri

Çeviri : Fahrettin CİLOGLU

(*) Yazarın **Sagandzuri** (1982; Hazine) adlı kitabından alınmıştır.

Türkiye ile
eski Sovyet Cumhuriyetleri,
Balkan ülkeleri ve
Uzak Doğu ülkeleri arasında
yedi senelik tecrübesiyle
güveninizi kazanmış olan
kuruluşumuz
çveneburi'de
birlikte olmanın mutluluğunu
paylaşır.

ŞİMŞEK

İTHALAT & İHRACAT
ve DAHİLİ TİCARET

Murat Şimşek
Siyavuşpaşa Sokak, Asilsoy Ticaret Merkezi
Zemin 4 No. 121 Eminönü - İstanbul
Tel.: (0) 212 - 528 04 22 Fax : (0) 212 - 527 85 94

Yüzyıl Önce "Türkiye Gürcüleri" *

Fahrettin ÇİLOĞLU

Tarihsel Gürcüstan'ın güneybatı kesimindeki Gürcülerin, Osmanlı yönetimi altında kalması ve 17-18. yüzyıllarda Müslümanlaşmasıyla birlikte Hıristiyan Gürcülerden yaşam biçimi açısından büyük ölçüde farklılaştığı söylenebilir. Her şeyden önce bu, Islamın kurallarını benimsemenin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan siyasal gelişmeler ve savaşlar da, etnik olarak aynı ama dinsel bakımından farklı olan bu toplulukları birbirinden koparmıştır. O tarihsel koşullarda Müslüman Gürcüler Hıristiyan Gürcüler için yalnızca birer Tatar (Osmanlı, Türk, Müslüman) idi. Hiç kuşkusuz Müslü-manlaşan Gürcüler, ulusal kültürü ve yaşam biçimini tümden yadsımış ya da unutmuş değillerdi. Gürcüce konuşmak başta olmak üzere, Müslümanlıkla açık biçimde çe-lişmeyen hatta zaman zaman çelişen), Müslümanlığa uyarlanabilen gelenek ve göreneklerini korudular. Geleneksel yemeklerini pişirmeyi göç sonrasına değin taşıdılar. Osmanlı döneminde Osmanlı toplumuna özgü sayılabilecek giyinmenin yanında ulusal giysilerini de kullandılar. "Ketsi"de (pileki) pişirdikleri mısır ekmeğini haç biçiminde çizmeyi, ahşap cami süs-lemelerinde haç biçimli oyma yapmayı sürdürmeleri bu durumu yansıtır. Ancak İslamın cevaz vermemesinin yanı sıra, belki siyasal nedenlerin de bir sonucu olarak Müslüman Gürcülerin edebiyat, güzel sanatlar, müzik, tiyatro gibi alanlarda hiçbir etkinliğine rastlanmaz. Zaten kendi dili ve alfabesiyle eğitim olanakları bulunmayan bu halkın bu tür etkinlikler içinde bulunmuş olması da beklenemez. Ama bunda belirleyici öğenin ne olduğunu saptamak da pek kolay olmasa gerekir.

Türkiye Gürcüleri üzerine neredeyse doğrudan hiçbir inceleme ve araştırma yapılmamıştır. Bu nedenle İsmetzade Doktor Mehmed Arif'in bir kitabı ve Magnarella'nın Hayriye köyü üzerine araştırması büyük önem taşımaktadır.

Mehmed Arif günümüzden yaklaşık 100 yıl önce İstanbul'dan Samsun'a giderek yöredeki Gürcü köylerini dolaşmış, Gürcülerin yaşam biçimi, gelenekleri üzerine gözlemlerde bulunmuş, izlenimlerini kaleme alarak önce *Tarik* gazetesinde tefrika etmiş, sonra da kitap olarak yayımlamıştır. Kitap 1893'te Maarif Nezareti'nin "ruhsatnamesiyle" basılmıştır. Kitabın önemi, göçlerinden hemen sonra Türkiye'deki Müslüman Gürcüler üzerine bilgi vermesinden gelmektedir. Mehmed Arif'in kitabı göçten yaklaşık 15 yıl sonra basılmıştır. Yani yazar Gürcü köylerini göçten en çok 15 yıl sonra gezmiş, izlenimlerini kaleme almıştır. Toplumsal değişim açısından kısa bir zaman dilimi sayılabilecek bu süre içinde Müslüman Gürcülerin gelenek, yaşam biçimi vb. bakımdan önemli bir değişim geçirmemiş olacaklarını varsayarsak, yazarın izle-nimleriyle Müslüman Gürcülerin göç öncesi yaşamı üzerine de bir ölçüde bilgi edinmiş oluruz.

Karadeniz kıyılarına gelen Gürcüler, özellikle bataklık alanların bulunduğu yörelerde sıtma ile karşılaştılar. Bu nedenle birçoğu kıyı bölgeyi aşarak yüksek yerlere yerleştiler. Yüksek yerlerde geldikleri bölgeninkine benzer bir iklim buldular. Bu arada sıtmaya yakalananlar ve ölenler oldu.

Ama göç eden nüfusun ne kadar olduğu bilinmediği gibi göç sırasında ve sonrasında ne kadar insanın öldüğü de bilinmemektedir. 19. yüzyılda gerek Kafkaslar'dan, gerekse Balkanlar'dan Anadolu'ya yapılan göçler, içinde kitlesel ölümleri taşıdığından Osmanlı tarihinin en trajik yanını oluşturmaktadır

Osmanlı yönetimi her şeyi yeniden kurmak zorunda olan Gürcüleri göçlerinden sonra 5-6 yıl her türlü yükümlülük, vergi ve askerlikten muaf tuttu. Gürcüler kısa süre içinde o dönem için mükemmel denebilecek evler yaptılar. Evleri kestane kerestesinden yapmayı tercih ediyorlar ve çatılarını kiremit yerine "kavari" dedikleri küçük tahtalarla örtüyorlardı. Rüzgârın etkisiyle çatıdan uçan bu tahtalar kiremit gibi kırılmadığından yeniden yerine konabiliyordu. Birbirine geçme yoluyla kestane tahtalarından yapılan evler genellikle bir-iki oda ve bir mutfaktan oluşuyordu. Bu dönemde aynı yöredeki yerli halkla, Gürcülerden yaklaşık 15 yıl önce göç etmiş olan Çerkesler ise baraka benzeri evlerde yaşıyorlardı. Gürcüler evlerini birbirine belirli uzaklıkta yapıyorlardı. Evlerinin genellikle yakınında hasat edilen mısırı korumaya yarayan anbar (nalia) ve serenler (beğeli) bulunuyordu. Bunlar dört direk ve her direğin üzerine, farelerin çıkmasını önlemek için konan tekerlek biçimindeki tahtalar üstünde inşa ediliyor, çatıları saz, mısır sapı ya da tahta ile örtülüyordu. Son derece dindar olan Gürcülerin (bu durum göç etmelerinin önemli nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir) kurduğu köylerde o döneme göre mükemmel sayılabilecek cami ve mektepler vardı. Mekteplerde kız ve erkek çocuklarına din bilgileri öğretiliyordu. Gürcüler düzenli olarak cuma namazlarından sonra, köy ve cami ile ilgili sorunlar üzerine görüşmelerde bulunuyorlardı. Gürcülerin bu yerleşme biçiminden hareketle geldikleri yerleri benimsedikleri ve geri dönmeyi düşünmedikleri sonucuna varılabilir.

Gürcüler 10 kişilik aileler halinde göç etmişlerdi. Geldiklerinde "30 kuruş gibi bir para" dışında hiçbir şeyleri yoktu. Ama birkaç yıl içinde ihtiyaç fazlası oluşturacak kadar tarla ve hayvan edinmeyi, yerli halka göre daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşmayı başardılar. Her Gürcü evinin kendine ait bir "havli"si ve bahçesi vardı. Buralarda mısır başta olmak üzere hıyar, fasulye, kabak, pancar, lahana, patates gibi ürünler yetiştiriyorlardı. Gürcülerde meyva yetiştirmek bir tür gelenekti ve yerleştikleri her yerde mutlaka dut, elma, armut, incir, erik gibi neredeyse her tür meyva ağacı bulunuyordu. ayrıca havlilerinde tavuk besliyor, ormanlık alanlarda arıcılık yapıyorlardı. Gürcüler mısır tarlalarını yaban domuzlarından korumak için buralarda "sayvan" denen kuleler yapıyor, köpek ve silahlarıyla birlikte geceyi bu kulelerde geçiriyor, gece boyunca bağrışıyor, teneke çalıyor ve silah atıyorlardı.

Gürcüler tarım için gerekli her türlü araç ve gereci, araba, ev, anbar ve serenlerini kendileri yapıyor, keten ve kendir yetiştirerek ip, iplik, elbise gibi ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. İpek kozası yetiştirerek ipekli kuşak dokuyor, fındık ağacı kabuklarından sepet yapıyorlardı. Hasat ettikleri mısırı, dere kenarlarında yaptıkları ve ortaklaşa kullandıkları su değirmenlerinde (tziskvili) öğütüyorlardı. Mısır ununda yapılan ekmeği (çadi) taştan oyularak yapılmış ve pileki (ketsi) denen bir kap içinde pişiriyorlardı. Mısır ekmeğini genellikle sıcak ve henüz pişmiş olarak yiyorlardı. Lahana yemeği, fasulye ve mısır çorbası Gürcülerin başta gelen yemeklerindendi. Yemek evin mutfak işlevini gören bir odasında ya da evin ayrı bir bölümünde bulunan ocakta pişiriliyordu.

Türkiye'ye göç etmiş olan Gürcüler geldiklerinde oldukça sağlıklıydılar ve aralarında torununun torununu görebilen yaşlılar vardı. Oysa yerleştikleri bölgelerdeki yerli halk arasında 60 yaşın üzerinde çok az insana rastlanıyordu. Ama kısa süre sonra Gürcülerin sağlığı da bozulmaya başladı. Gürcüler hastalarını genellikle kendi yöntemleriyle tedavi ediyorlardı. Başta gelen tedavi yöntemi de hastayı terletmekti. Hastanın üzerine yatak-yorgan gibi eşyayı yığıyor ve bu yolla terlemesini sağlıyorlardı. "Yaratılıştan" silahşör ve oldukça iyi atıcı olan Gürcülerin silaha ve güzel tüfeğe büyük ilgileri vardı.

Gürcüler birbirleriyle dayanışarak ve yardımlaşarak birçok işi birlikte yapıyorlardı.

Buna "meci" ya da imece (nadi) deniyordu. Örneğin köylüler araba ve hayvanlarıyla meciye katılıyor ve bir hanenin bir yıllık odununu bir günde çekebiliyorlardı. Meci eden kişi önceden yemek pişiriyor ve meciye katılanlara ziyafet veriyordu

Gürcü köylüler arasında İstanbul'a gidip öğrenim görenler de vardı. Bunlar devlet hizmetinde bulunuyor, ama sonunda yeniden köylerine dönüyorlardı

Gürcü kadınları "fistan" denen uzun etekli elbise ile kısa ve oldukça dar bir tür yelek giyiyorlardı. Başka bir yere giderken köydeki ekonomik durumlarına göre bazıları adi basmadan, bazıları ipekten ve bellerine kadar kısa "büzgüler" giyiyorlardı. Kadınlar zamanını daha çok yemek pişirerek geçiriyorlardı. Gürcü kadınları kocalarına saygı gösteriyor ve itaat ediyorlardı. Doğurmayan kadın toplulukta itibarını yitiriyor, çok doğuranlardan ise övgüyle söz ediliyordu. Kadınlar erkek çocuk dünyaya getirdiğinde bu olay silahlar atılarak kutlanıyordu. Gürcü erkekleri başlarına sargı sarıyor ve "zıkva" denen sarı şalvar giyiyorlardı. Giysileri genellikle aba ve çuhadandı. Abayı kendileri dokuyor elbiselerini kendileri dikiyorlardı.

Kafkasya'daki Gürcülerde klan dışından evlenme (egzogami) uygulanıyordu. Bu uygulama, aynı babasoylu kişiler arasında ve aynı klanı oluşturan farklı babasoylu kişiler arasında evliliği yasaklıyordu. Türkiye'ye göç eden Müslüman Gürcülerde egzogami kuralı bozulmuştu ve baba tarafından akrabaları sınırlamıyordu. Müslüman Gürcülerde akrabalar arasında evlilikler (içten evlenme) yapılıyor, Gürcü olmayanlara kız verilmiyor, ama seyrek de olsa Gürcü olmayanlardan kız alınıyordu

Gürcüler çocuklarını 20-25 yaşları arasında evlendiriyorlardı. Kız verilirken karşılığında para alınıyordu. Gelin evden çıkarken gerek gelinin arkadaşı, gerek en yakın erkek akrabası kapının önünde duruyor, bir "atiyye" (armağan) istiyordu. Oğlan tarafı bunu karşılamadan gelin evden çıkmıyordu.Gelin evden çıktıktan sonra ata bindiriliyor, kadın ve erkeklerden oluşan atlıyaya bir topluluk eşliğinde damat evine gidiliyordu Gelin, damadın evinde kadınlar tarafından karşılanıyordu. Damat kadınların arasında gelinin başındaki örtüyü kamasıyla açıyor ve henüz evlenmemiş olan bir kızın üzerine atıyordu.

Gürcüler düğün ve özel toplantılarında "horoni" (horon) dedikleri bir oyun oynuyorlardı. Bu oyunda oldukça çevik ve çabuk hareket etmek esastı. Horon genellikle üç kişiyle oynanıyordu. Düğünlerde de damat evinde horon oynanıyor ve silahlar atılıyordu. Sonra konuklara evin içinde kurulan sofralarda yemek yediriliyor. Sıra pilava gelince herkes kaşığını bırakıyor ve geri çekiliyordu. Sofra, ileri gelen biri tarafından "tutuluyordu". "Sofra tutmak", kız tarafından bu önde gelen kişinin ev sahibinden tavuk, koyun, meyva gibi şeyler istemesiydi. Bu sırada bütün düğün halkı tabancalarını evin her yanına doğru ateşliyor ve evi "delik-deşik" ediyorlardı. Sonunda istekleri yerine getiriliyordu. Bunları ya sofrada yiyorlar ya da ev sahibine iade ediyorlardı

Gürcüler altın ya da gümüş ziynete büyük önem veriyorlardı. Her erkeğin karısına beşi bir yerde, gümüş kemer gibi takılar alması neredeyse zorunluluk sayılabilecek türden bir gelenekti.

Türkiye'ye göç eden Müslüman Gürcüler, Gürcüceyi yalnızca konuşma dili olarak kullanıyorlardı. Çoğunluğu Gürcüce okuma-yazma bilmiyordu. Gürcüce okuma-yazma bilen az sayıdaki Gürcülerin hemen hepsi Çürüksu (Kobuleti) Gürcüleriydi.

(*) Yazarın **Gürcülerin Tarihi** (1993) adlı kitabından alınmıştır

Deda Ena'dan

ალექსი და აქლემი.

პატარა ალექსის თავისს დღეში აქლემი არ ენახა. მინდვრად გავიდა და დაინახა მწოლარე აქლემი. ალექსი ძლიერ გამბედავი ბავშვი იყო. მიეჭანა და აქლემზედ შეჯდა. აქლემმა ადგომა იწყო. ალექსი ძალიან მაღლა-მაღლა წავიდა. მგონა, ზეცას მივყევარ ამ აქლემსაო და დაიძახა: მშვიდობით, ჩემო საყვარელო დედ-მამაო.

Aleksi ve Deve

Küçük Aleksi ömründe deve görmemişti. Kırlara gezintiye çıktı ve yatan bir deve gördü.
Aleksi çok cesur bir çocuktu. Koştu ve deveye bindi. Deve kalkmaya başladı. Aleksi çok yukarılara doğru yükseldi. Deve ile göğe çıkacağını sandı ve seslendi: "Hoşça kalın sevgili anneciğim-babacığım."

ქურდი და მამალი.

ქურდი სტუმრად იყო. მასპინძელი ოჯახიშვილურად დაუხვდა. ქურდმა მაინც თავისი არ დაიშალა, მასპინძელს მამალი მოჰპარა, ქალთაში გამოიხვია და გაიპარა. პატრონი უკან დაედევნა, დაეწია და მამალი ჰკითხა. ქურდი ეფიცებოდა, არა ვიცი-რაო: ძალთიდგან კი მამალს ბოლო უჩანდა. პატრონმა უპასუხა: ფიცი მწამს, ბოლო მაკვირვებსო.

Hırsız ve Horoz

Hırsız misafirlikteydi. Ev sahibi onu iyi ağırladı. Hırsız yine de alışkanlığından vazgeçmeyerek ev sahibinin horozunu çalıp eteğinin altında sakladı ve sıvıştı.
Horozun sahibi arkasından gitti, yetişerek horozu sordu.
Hırsız, bilmiyorum, diye yemin ediyordu.
Ama eteğinin altından horozun kuyruğu görünüyordu.
Horozun sahibi yanıtladı: "Yemine inanıyor, kuyruğa şaşırıyorum."

Tembel Adam

Hayri HAYRİOĞLU

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde köyün birinde çok yoksul hayat yaşıyan bir karı koca varmış. Adam o denli üşengeçmiş ki sabahdan akşama değin yattığı yerden kalkmaz, bir o yana, bir bu yana döne döne uyurmuş Ancak acıktığında yerinden doğrulur karısından yiyecek istermiş. Bu nedenle onu hiç kimse adı ile çağırmaz, herkes, gel tembel adam, git tembel adam, diye seslenirmiş...

Tembel adam yeryüzünde bir çorak tarlası, bir domuzu ile birkaç tavuğundan başka bir şeyi yokmuş. Tarla bahçe işini zavallı karısı görür, kazandığıyla hem kendi karnını doyurur, hem tembel kocasını beslemeğe çalışırmış...

Baharlardan bir bahar kadın sedirde yatan tembel kocasına:

– Adam... Şu k raç tarlamızı sürdürüp ekin ektirelim... Gelecek kış ne yeriz buğdayımız olmazsa... demiş... Üşengeç adam hiç istifini bozmadan:

– Tohuma yazık olmaz mı? Boşuna dökmüş oluruz toprağa. orada bir şey bitmez ki.. demiş...

Kadıncağız kocasının bu lafına kulak asmamış. Komşulara yalvarıp tarlasını sürdürmüş. Başka komşulardan da tohumluk buğday alıp ektirmiş...

O yıl bereketli bir yıl geçmiş... Tembel adamın kıraç tarlasında öyle bir buğday olmuş ki altın gibi başakları deniz misali dalgalanıyormuş... Tembel adamın karısı buğdayın iyi olduğuna sevinirmiş...

Bugün, yarın derken orak zamanı gelmiş çatmış... Kadın kocasına:

– Herif, kalk... Tarlaya git, bak. Buğday nasıl olmuş... diye yalvarmış.. Tembel adam isteksiz isteksiz yerinden doğrulup evden çıkmış. Köyün dışına çıkınca bir gölgeye uzanıp uyumuş... Akşama eve dönmüş. Karısına:

– Yazık oldu tohumluk buğdayımıza. Tarlamızda dikenden, pıtraktan başka bir şeycikler yok... diye yanıt vermiş. Oysa karısı iyi biliyormuş tarlalarında deniz gibi ekin olduğunu. Ses çıkarmamış kadıncağız.

Hasada başlayacakları zaman yine kocasının başı ucuna dikilen karısı:

– Herif. Doğrul yerinden hele... İşlerimiz yoğunlaştı. Tarlamızda altın gibi ekin oldu. Biçmek, taşımak, harmanlamak, ambarlamak gerek... Ya git tarlayı hasat et. Ya evde kal ve un ele, ekmek pişir, tavuklara, civcivlere gözkulak ol... demiş. Tembel adam evde kalıp ev işlerini yapmayı yeğlemiş. Karısı orak biçmeğe gitmiş.

Tembel adam, ne olur ne olmaz diye civcivlerin ayaklarına ip bağlamış, sonra da tümünü ana tavuğun bacağına bağlamış. Artık kaybolmazlar, analarından uzaklaşmazlar diye içi rahat uykuya yatmış...

Tembel adam sedirinde yatmaktayken avluda cıyaklama sesleri duymuş. Bakınca görmüş ki, ana tavuğu doğan kapmış, göğe kaldırmış. Tüm civcivler de peşinden uçup gidiyormuş. Hemen doğanın ardından koşup "kış, kış" etmek istemiş... Ama birden aklına gelmiş:

– Madem yattığım yerden kalkmak

zorunda kaldım, şu eleğin içine un doldurur hem koşar, hem tekneye un elerim... İki iş birden görülmüş olur... demiş. Düşündüğü gibi de yapmış ama ne un eleyebilmiş ve ne de tavukla civcivleri kurtarabilmiş... Üstelik yollara unları döküp zebil etmiş...

Tembel adam olanlara çok üzülmüş... Yaptığını düzeltmek için oturup uzun uzun düşünmüş... Sonuçta bir yolunu bulmuş.

Genişçe bir çamaşır selesine saman doldurmuş, üzerine de birkaç tane yumurta köymüş tavuk gibi oturmuş...

– Gıt, gıt gıdak... diye gıdaklamaya başlamış...

Akşam olmuş. Karısı ekin biçmekten eve döndüğünde kapıyı kilitli bulmuş. Seslenmiş:

– Aç kapıyı adam. Ben geldim... demiş. Ama içerden yanıt yerine:

– Gıt, gıt gıdak... sesleri duyulmuş. Bu seslere şaşıran kadın yine seslenip kapıyı döğmeye başlamış:

– Aç diyorum sana kapıyı... Açsana be adam... demiş. Fakat yine yanıt alamamış... Sadece gıt, gıt gıdak... sesleri işitiliyormuş. Öfkelenen kadın bu kez:

– Ne cehennemlere kayboldun körolasıca adam... Nerede kaldın? diye avazı çıktığı kadar bağırmış... Yine yanıt alamayınca da dayanamamış kapıyı omuzladığı gibi açmış... İçeriye giren kadın ne görse iyi?.. Kocası bir sepetin içine otumuş, tavuk gibi:

– Gıt, gıt gıdaaaak... deyip duruyormuş. Bunu görünce kadın dövünmeğe başlamış... Olanları tahmin etmiş...

– Bu ne herif?.. Çıldırdın mı sen?.. Sepetin içinde ne arıyorsun?.. Tavuğa ve civcivlere bir hal mi oldu yoksa?.. Çabuk çık o sepetten... diye çıkışmış... Tembel kocası konuşmuş sonunda:

– Tavukla civcivlerini doğan kaptı. Yeniden civciv çıkarmağa çalışıyorum. Beni rahat bırak... demiş.

– İstemiyorum senin çıkaracağın civcivleri... Çabuk sepeti boşalt... diye azarlamış kocasını. Adam hiç tınmayınca kadın adamın kolundan tuttuğu gibi sedire fırlatmış.

Ertesi sabah kadıncağız tembel kocasına:

– Hangisine razısın? Tarlaya ekin biçmeğe mi gidersin, yoksa evde kalıp ev işlerini mi görürsün?.. diye sormuş... Adam da:

– Günde üç defa birer tavuk pişirir yedirirsen ekin biçmeğe giderim... Hem de yalnız başıma biçerim tarlamızı... diye söz vermiş. Karısı da:

– Peki... Sen keşke tarlayı biç, sana günde üç değil, dört tavuk kesip yediririm... demiş.

Tembel adam ağır ağır kalkıp yemek çıkınını değneğin ucuna takıp, omzuna koymuş... Orağı da beline sokup işe gitmiş. Ama tarlaya varınca bir türlü tembelliğini yenip işe el atamamış, hemen gölgeye çekilmiş, yemeğini yemiş, suyunu içmiş, yatıp uyumuş.

Tembel adamın gidişi böyle birkaç gün sürmüş... Karısı kuşkulanıp gizlice tarlaya gitmiş, ne görsün! Tarla olduğu gibi biçilmemiş duruyormuş... Nerede ise başaklar yarılıp dökülecek, ziyan olacakmış.

Oturmuş, uzun uzun düşünmüş tembel adamın karısı... Sonunda bir yol bulmuş.

Komşulardan bir at istemiş. Bir takım da erkek elbisesi edinmiş... Giyinmiş, kuşanmış, ata binip doğruca tarlaya yollanmış... Tarlaya yaklaşınca ne görsün! Kocası olacak üşengeç adam yemek çıkınını açmış, tıkına tıkına yiyormuş... Tarlaya ise hiç orak değdirmemiş... Hemen sesini kalınlaştırarak erkek gibi seslenmiş:

zorunda kaldım, şu eleğin içine un doldurur hem koşar, hem tekneye un elerim... İki iş birden görülmüş olur... demiş. Düşündüğü gibi de yapmış ama ne un eleyebilmiş ve ne de tavukla civcivleri kurtarabilmiş... Üstelik yollara unları döküp zebil etmiş...

Tembel adam olanlara çok üzülmüş... Yaptığını düzeltmek için oturup uzun uzun düşünmüş... Sonuçta bir yolunu bulmuş.

Genişçe bir çamaşır selesine saman doldurmuş, üzerine de birkaç tane yumurta köymüş tavuk gibi oturmuş...

– Gıt, gıt gıdak... diye gıdaklamaya başlamış...

Akşam olmuş. Karısı ekin biçmekten eve döndüğünde kapıyı kilitli bulmuş. Seslenmiş:

– Aç kapıyı adam. Ben geldim... demiş. Ama içerden yanıt yerine:

– Gıt, gıt gıdak... sesleri duyulmuş. Bu seslere şaşıran kadın yine seslenip kapıyı döğmeye başlamış:

– Aç diyorum sana kapıyı... Açsana be adam... demiş. Fakat yine yanıt alamamış... Sadece gıt, gıt gıdak... sesleri işitiliyormuş. Öfkelenen kadın bu kez:

– Ne cehennemlere kayboldun körolasıca adam... Nerede kaldın? diye avazı çıktığı kadar bağırmış... Yine yanıt alamayınca da dayanamamış kapıyı omuzladığı gibi açmış... İçeriye giren kadın ne görse iyi?.. Kocası bir sepetin içine otumuş, tavuk gibi:

– Gıt, gıt gıdaaaak... deyip duruyormuş. Bunu görünce kadın dövünmeğe başlamış... Olanları tahmin etmiş...

– Bu ne herif?.. Çıldırdın mı sen?.. Sepetin içinde ne arıyorsun?.. Tavuğa ve civcivlere bir hal mi oldu yoksa?.. Çabuk çık o sepetten... diye çıkışmış... Tembel kocası konuşmuş sonunda:

– Tavukla civcivlerini doğan kaptı. Yeniden civciv çıkarmağa çalışıyorum. Beni rahat bırak... demiş.

– İstemiyorum senin çıkaracağın civcivleri... Çabuk sepeti boşalt... diye azarlamış kocasını. Adam hiç tınmayınca kadın adamın kolundan tuttuğu gibi sedire fırlatmış.

Ertesi sabah kadıncağız tembel kocasına:

– Hangisine razısın? Tarlaya ekin biçmeğe mi gidersin, yoksa evde kalıp ev işlerini mi görürsün?.. diye sormuş... Adam da:

– Günde üç defa birer tavuk pişirir yedirirsen ekin biçmeğe giderim... Hem de yalnız başıma biçerim tarlamızı... diye söz vermiş. Karısı da:

– Peki... Sen keşke tarlayı biç, sana günde üç değil, dört tavuk kesip yediririm... demiş.

Tembel adam ağır ağır kalkıp yemek çıkınını değneğin ucuna takıp, omzuna koymuş... Orağı da beline sokup işe gitmiş. Ama tarlaya varınca bir türlü tembelliğini yenip işe el atamamış, hemen gölgeye çekilmiş, yemeğini yemiş, suyunu içmiş, yatıp uyumuş.

Tembel adamın gidişi böyle birkaç gün sürmüş... Karısı kuşkulanıp gizlice tarlaya gitmiş, ne görsün! Tarla olduğu gibi biçilmemiş duruyormuş... Nerede ise başaklar yarılıp dökülecek, ziyan olacakmış.

Oturmuş, uzun uzun düşünmüş tembel adamın karısı... Sonunda bir yol bulmuş.

Komşulardan bir at istemiş. Bir takım da erkek elbisesi edinmiş... Giyinmiş, kuşanmış, ata binip doğruca tarlaya yollanmış... Tarlaya yaklaşınca ne görsün! Kocası olacak üşengeç adam yemek çıkınını açmış, tıkına tıkına yiyormuş... Tarlaya ise hiç orak değdirmemiş... Hemen sesini kalınlaştırarak erkek gibi seslenmiş:

– Eyy, orakçı... Buralarda bir tembel adam varmış... Hangisi o, göster bana... Ben sarayın adamıyım. Kralımızın oğlu ölümcül hasta... Tembel adamın ciğeri iyi gelir, diyorlar... Bir tembel adam bulup ciğerini sökeceğim. Bana gösteriver o tembel adamı, demiş.

Bizim tembel adamın korkudan elleri ayakları birbirine dolaşmış... Korkudan zangır zangır sallanıyormuş... Ağlamaklı bir sesle:

– Öyle bir adam bilmiyorum ben, buralarda yok öyle bir kimse. Ben şimdi geldim tarlaya... Ekini biçmeğe başladım... Bak hemencecik şu kadar yer biçiverdim... Akşama bitiririm tüm tarlayı... diye kekelemiş. Sonra da hızla ekinlere orak çalmağa başlamış... Atlı yine konuşmuş:

– Ehh, akşama doğru gelirim... Tarla bitmemişse iyi .. Senin ciğerin işimize yarar. Söker götürürüm... demiş.

Tembel adam bunu duyunca daha da hızlanıp, hiç soluklanmadan orak sallamış... Akşama değin tarlayı bir tamam bitirmiş. Akşam olunca karısı tavuk kızartmış, önüne koymuş... Adam oflayıp, pufluyormuş. Kadın:

– Ne o, yorgun görünüyorsun?.. Çok mu çalıştın?.. diye sormuş.

– Yemek yiyecek halim kalmadı... Hastayım. diye yanıt vermiş. Nedenini soran karısına:

– Kralın bir adamı geldi tarlaya... Bir tembel adam sordu. Ciğerini söküp prense yedireceklermiş. Prens çok hastaymış. Bu hastalığa tembel adamın ciğeri şifa olur diyorlar... demiş. Karısı hiç belli etmeden için için gülmüş.

– Sen görevini yapmışsın... Tarlayı bitirmişsin. Artık korkmana gerek yok.. Tembel sayılmazsın... diye gönlünü almış.

Kadın birkaç gün sonra ekinleri harmana taşıtıp harmanlatmış... Altın gibi ekini ambarlara doldurmuş

Tembel adam yine eskisi gibi yiyor, içiyor, o yana bu yana döne döne uyuyup duruyormuş.

Bir gün tembel adam yattığı yerden sormuş:

– Kadın... Domuzun karnını iyice doyurdun mu?.. demiş.

– Doyurdum doymaz olasıcayı.. Kendimize yiyecek bulamazken onu doyurmağa çalışıyoruz... Akıl mı bu?.. Yeter artık olacağı kadar oldu... Kesip kurtulalım masrafından... diye sızlanmış kadın... Tembel adam domuzunu pek sever, türlü bahanelerle satmağa ve kesmeğe yanaşmazmış... Karısı üsteledikçe de:

– Ne vakit yağları dışına sızarsa besisi tamam demektir... O zaman keser, yeriz... dermiş tembel adam... Karısı hemen bir oyun düşünmüş. Bir çaputu yağa bulayıp domuzun sırtına çalmış ve kocasına seslenmiş:

– Herif, daha ne zamana kadar bekliyeceğiz?.. Domuzun yağı dışına vurdu... Keselim bari... demiş. Tembel adam sevinmiş, domuzu kesmiş.

Domuz eti Tembel adama uzun süre dayanmamış... Etin sonu gelmeğe yüz tutunca, karısı bir budunu saklamış... Karısının but sakladığını anlayan tembel adam sızlanmağa başlamış:

– Getir şu budu, yiyelim bari... demiş Karısı da:

– Olmaz... Gelenimiz gidenimiz olur... İşimize yarar. Dursun... diye diretmiş. Tembel adam bu kez de:

– Budu ortaya çıkarmazsan vallahi öldürüm... demiş.

– Geber istersen... Ne kaybederim ki... diye çıkışmış karısı. Tembel adam uzandığı sedirde gözlerini yumup konuşmayı kesmiş ve:

– İşte öldüm... demiş. Uzun süre konuşmadığını gören kadın yaklaşmış:

– Bak herif... Ölmekten vazgeç... Aç gözünü... diye yalvarmış. Tembelden ses gelmeyince doğruca köyün papazına gidip:

– Kocam öldü... Gelin cenazesini kaldırın, demiş. Papaz ve adamları Tembel adamı tabuta koyup kilisenin bodrumuna yerleştirmişler. Kadın orada usulca kocasının kulağına eğilip:

– Haydi, kalk eve gidelim... Tabuttan çık yoksa toprağa girer bu dünyayı ararsın sonra... demiş. Ölü adam da:

– Kalkamam artık ben... Git başımdan... Ahretteyim baksana..

Gece olmuş. Tembel adamın karısı kılık değiştirip tabutun konduğu kilise bodrumunun penceresine yaklaşmış... Sesini değiştirerek derinden derinden bağırmağa başlamış:

– Eyyy ölüler!.. İyi dinleyin sözlerimi... Göğün yedinci katında Tanrılara bir köşk yapılacak... Bu inşaata tuğla taşınacak... Eski ölüler yüzer tane, yeni ölüler de ikiyüzer tane tuğla taşıyacak... Haydin bakalım kollarını sıvasın herkes... demiş.

Tembel adam karanlıkta bu sesi duyunca dertli dertli düşünmeğe başlamış... Bu iş, hiç işine gelmemiş.. Hemen karar vermiş:

– Ben dünyadayken beş tuğlanın hakkından gelemezken burada iki yüz tuğlaya nasıl güç yetireceğim, demiş. Tabuttan fırladığı gibi doğruca evin yolunu tutmuş...

Tembel adam o günden sonra üşengeçliği bırakıp işine gücüne sarılmış. Karı koca çalışıp yoksulluktan

(*) **Tembel Adam** adlı masal kitabından alınmıştır

BULMACA

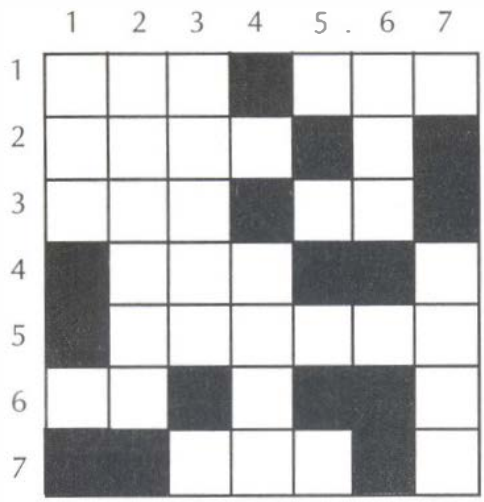

(Bulmaca karelerine Türkçe sözcüklerin karşılığı olan Gürcüce sözcükleri yerleştiriniz.)

Soldan Sağa

1) çukur, taş; **2)** tas; **3)** iki, ya da;
4) kına; **5)** limon;
6) evet; **7)** yüz (sayı)

Yukarıdan Aşağıya

1) ütü; **2)** tuz; **3)** onlar;
4) bunun; **6)** kim;
7) köprü

Hazırlayan : Rüya ÖZKALKAN

Abhazya Sorunu Üzerine "Seçme" Yazılar

Abhazya'daki savaşa ilişkin "mutad haberler"in yanı sıra, Türk basınında bu konuyla ilgili çok sayıda yazı çıktı. Bunlar arasında, ta başından beri "tarafgir" olan köşe yazarları ile kalemleri kâğıda değdiği andan başlayarak "mürekkebi bitinceye değin" bir tür Gürcü düşmanlığı sergileyen yazarların dşında, bizim nesnel olduklarına inandığımız "kalem erbabı" kişiler de vardı. Olayları nesnellik ölçüsünde yansıtmaya çalışan, yorumlar yapan yazarlardan Cengiz Çandar, Hadi Uluengin ve Sami Kohen bizim en çok ilgimizi çeken isimler oldu. Bu yazarların yorumlarındaki "çarpıcı bölümleri" bir kez de biz yayımlıyoruz...

"Sohumi Düşünceleri"

Sohumi düştü Gürcüstan kenti gitti. Karadeniz'e yalancı sükunet indi. Çünkü, Laz takalarda tütün kaçırdığımız ve Dersaadet'e Kafkas'tan Çerkez gelin getirdiğimiz liman, pazartesi günü Abhazların eline geçti.

Aslında, Abhazların eline geçmedi Rusya'nın boyunduruğuna girdi.

Zira, Gürcüstan'a karşı bir yıldır sürdürülen "bağımsızlık savaşını", beş buçuk milyonluk nüfusta yalnız yüzde iki orana sahip Abhazlar kazanmadı

Böylesine "cengaver" bir mucize gerçekleşmedi Tam tersine, Moskova'nın silahlandırdığı ve Slav ağırlıklı lejyon ordusu, Rusya'nın Doğu Karadeniz'e çıkış yolu üzerinde bulunan Suhumi'yi işgal etti.

Sohumi'nin düşmesi, Abhazların değil, Rusyaların zaferi oldu

* * *

Sapla samanı, milliyetçilikle de kavimciliği karıştırmamak gerekmektedir.

Coğrafi özelliklerinden dolayı, Kafkasya, nüfus itibariyle çok az, ama etnik bakımdan son derece çeşitli boy, ırk ve kavimleri kapsamaktadır.

Abhazlar da dahil, bunlar esas olarak alt kültür kimliği sergilemektedir.

Modern anlamda ulus niteliği taşımamaktadır.

Zaten bölge haritası, önce Rus sonra da Sovyet emperyalizminin böl - yönet siyaseti doğrultusunda çizilmiş, tamamen abes bir görünüm sunmaktadır

Nitekim, Gürcüstan sınırları içindeki Abhazya özerk bölgesinde dahi, bu kavmin toplam nüfusa oranı yüzde on yediyi geçmemektedir

* * *

Öte yandan, Suhumi'nin düşmesi ezilen bir halkın ulusal kurtuluşunu değil, marjinal bir kavmin Büyük Rus milliyetçiliğine maşa olmasını simgelemektedir.

Zaten, bağımsız Abhazların Rusya'ya ilhakı zaman meselesi oluşturmaktadır.

Gerçek, Kremlin'in Karabağ sorunundan yola çıkarak Azerbaycan'a yaptığını, şimdi yine BDT üyesi olmayan Gürcüstan'a karşı tekrarladığında yatmaktadır

Rusya, Bakü'yü hizaya getirdiği gibi, Tiflis'i de sustaya durdurmaktadır.

Arka bahçesi Kafkasya'dan vazgeçmeyeceği işaretini yinelemektedir

Zaten, Rus birliklerinin oynadığı rol belirleyicilik taşımaktadır. Ateşkesin BDT ordusuna bırakılması, kediye ciğer emanet etmek anlamına gelmektedir

Şevardnadze'nin açıklamasına göre de, Yeltsın bu orduya diş geçirememektedir.

Nitekim cepheden gelen haberler, buradaki "cihed-i askeriye"nin Rutskoy-Hazbulatov kliğine eğilim gösterdiği biçiminde şekillenmektedir.

Her halükarda, kızıl veya beyaz, Rusya her zamanki Rusya kalmaktadır

(Hadi ULUENGİN, **Hürriyet**, 29 Eylül 1993)

"Rusya, şimdi de Gürcüstan'ı parçalıyor..."

"**Abhazya sorunu**" ve olayların Sohumi'nin – belki yakın gelecekte Şevardnadze'nin – düşüşüne kadar uzanan dramatik bir seyir izlemesi, Rusya'nın Kafkasya üzerinde egemenliğini kurması, Rus "**emperyal iştihası**" ve yayılmacılığının sonucudur. Bu da, Türkiye'yi ve hatta bütün Avrupa güvenlik sistemini ilgilendiriyor...

Abazalar, Abhazya içinde dahi nüfusun yüzde 17'sini oluşturuyorlar. Sayıları 100 bin dolayında. Yüzde 17'lik bir nüfusun, dış destek olmadan "**zafer**" kazanması mümkün mü?

Rusya (eski adıyla Sovyetler Birliği), Sovyet imparatorluk veya Çarlık Rus coğrafyasının her köşesinde, "**taraflarca kabulü kaçınılmaz hakem**" konumuna kendisini çoktan getirmişti. Önünde durana tuzaklar kurdu ve "**eşeği önce kaybettirip sonra buldurdu...**"

Önünde kim duruyordu?

İki örnek vardı: Bağımsız Azerbaycan ve bağımsız Gürcüstan. Bu iki ülke, BDT'ye – ki, Rusya'nın Sovyetler Birliği'ni yeniden canlandırmasının yeni adıdır – girmemişler ve girmemekte direniyorlardı.

Abhazya sorunu ise, 1992 ağustosunda parladı. Gürcüstan'a boyun eğdirmek ve özellikle Doğu Avrupa'nın Sovyet boyundurluğundan çıkarak Soğuk Savaş'ın sona ermesinde tarihi bir rol oynayan Şevardnadze'ye cezasını vermek Rus generallerinin, gizlemedikleri hedefleriydi...

Rutskoy, birkaç ay önce, bir uçak filosu göndererek Tiflis'in bombardıman edilmesinden söz ediyordu. **Hasbulatov**, defalarca Rus Parlamentosu'ndan Gürcüstan aleyhine kararlar çıkartmış ve "**Yeltsin-Şevardnadze dostluğunun Rusya'ya pahalıya mal olduğunu**" söylemişti...

Kaldı ki, Abhazya'da Rusların hâlâ askeri üsleri vardır. En yüksek derecede gizliliğe sahip bir sismik laboratuvar Abhazya'dadır. Sohumi, Rus generallerinin "**tatil kenti**"dir...

Nitekim, Rutskoy-Hasbulatov kliğine bağlı Rus ordu birliklerinin arkaladığı saldırıya, Yeltsin'in yanında saf tutan Savunma Bakanı General Graçev de çanak tutmuştur. Şevardnadze'nin adeta "**yalvarması**"na rağmen, önceden taahhüt ettiği halde saldırıyı durdurmak için Rus birlikleri göndermekten vazgeçmiştir.

Abhazya değil, Rusya Gürcüstan'ı ağır bir yenilgiye uğrattı!..

(Cengız ÇANDAR, **Sabah**, 30 Eylül 1993)

"Türkiye'nin Kafkasya ufku"

"Abhazya sorunu" ana başlığı altında cereyan eden oyunu, Rusya'nın "emperyal genişleme" politikası dışında düşünmek ve meseleyi "Gürcü-Abaza çatışması" düzeyine indirmek mümkün değil. Kafkasya'da olan-biteni, çok daha geniş bir "stratejik prizma"dan görmek zorundayız...

Ayrıca, Abazaları Gürcülerden, Gürcüleri Abazalardan daha fazla sevemeyiz. Her ikisi de halkımızı meydana getiren harikulade mozayiğin parçalarıdır... Özellikle Sakarya ve Bolu'da ne kadar Abaza kökenli yurttaşımız yaşıyorsa, Artvin'de, Ordu'da ve Rize'nin bir bölümünde de o kadar Gürcü kökenli yurttaşımız yaşıyor.

Bu ülkenin birliği, bütünlüğü ve dirliği konusunda hassas olan hiç kimse, bu konuda "etnik köken tercihi" yapamaz ve yapmamalıdır.

O yüzden, Kafkasya'da olup-biteni, Türkiye'nin stratejik çıkarları açısından değerlendirmek zorundayız...

Rusya'nın Savunma Bakanı General Pavel Graçev, Moskova'nın, Gürcüstan'a yönelik amacını bu yılın başlarında bir televizyon mülakatında aynen şu sözlerle ifade etmişti: "Askerlerimizin orada kalmasını sağlamalıyız, aksi halde Karadeniz'i kaybederiz."

Nitekim, Graçev'in bu açıklaması üzerine,a Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Rus birliklerinin Abhazya ve Acaristan'ı terketmesini istedi. Acaristan, malum, sınırlarımızın bitişiğinde, Müslüman Gürcülerin yaşadığı, merkezi Batum olan özerkcumhuriyet...

Ruslar, Şevardnadze'nin bu talebine oralı olmadı...

Kırım'ın Ukrayna'da kalmasıyla ve eski Sovyet Karadeniz filosunun da Ukrayna denetimine girmesiyle, Gürcüstan, Rusya'nın "askerleri" için "stratejik önem sahibi bir bölge" haline geldi. Gürcüstan'ın kıyı şeridinin yaklaşık yarısı Abhazya'da... Karadeniz'de Rusya Federasyonu'na kalan Soçi çevresinde dar bir alan. Rusya'nın Karadeniz'de stratejik üstünlük kurmasına yetmiyor.

(Cengiz ÇANDAR, **Sabah**, 2 Ekim 1993)

"Gürcüstan'da olanlar da Rus'un lehine..."

Abhazların öteden beri düşündükleri ve istedikleri şey, Gürcüstan'dan ayrılmaktır. Bunun nedenleri, tarihin derinliklerinden geliyor. Ne var ki, aklı başında Abhazlar da, rüyalarının gerçekleşmesi halinde dahi, bugünkü dünyada, böyle bir devletçiğin kendi başına yaşamasının mümkün olmadığının farkındalar. Bu nedenle, birçoğu, Abhazya'nın Rusya Federasyonu ile birleşmesini istiyor.

Rusya'nın Gürcüstan politikasının hedefi bu gerçeğin ışığında daha iyi anlaşılıyor. Abhazlar geçen yıl bağımsızlıklarını ilan edip silaha sarıldıkları zaman, Rusya'dan maddi ve manevi destek gördüler. Deniliyor ki, onlara yardım edenler, Moskova'da Yeltsin'e karşı olana "tutucu" ve "milliyetçi" çevrelerdir. Olabilir. Bu sayede bir avuç Abhaz, Rus askerlerinin ve Rus silahlarının desteğiyle, Gürcü ordusunu perişan etti. Moskova (yani bu durumda Yeltsin yönetimi) bu kez Şevardnadze'nin "imdat" sinyallerini görmezlikten geldiği gibi, ateşkesi bozup Suhumi'yi ele geçirmek için harekete geçen Abhazları durdurmak teşebbüsünde de bulunmadı.

Belli ki, bu oluşmalar, Moskova'nın stratejisine uygun görüldü. Rusya'nın, "böl ve yönet" şeklinde ifade edilen eski emperyal politikaya yeniden sarıldığını, sadece Gürcüstan'daki olaylar göstermiyor. Aynı tavır Kafkasya'ya ve eski SSCB'nin diğer cumhuriyetlerine karşı da sergileniyor.

İşte Gürcüstan şimdi fiilen bölünmüş durumda. Abhazlar'ın bugün tamamen hakim oldukları Sohumi ve çevresi artık Tiflis'in otoritesini tanımıyor. Şevardnadze dış yardım almadan bu otoriteyi kuramaz. Şimdi Rusya'nın ne yapacağı önemli. Şevardnadze'yi, rakip güçleri destekleyerek safdışı edip Gürcüstan'ı kendi avucunun içine mi alacak? Abhazlara Rus Federasyonu ile birleşme olanağını mı verecek? Bölgede barışı sağlamak gerekçesiyle askeri varlığını mı sergileyecek?

Bu seçeneklerin hepsi, doğrusu Moskova'nın lehinde...

(Sami KOHEN, **Milliyet**, 29 Eylül 1993)

"Gürcülerin Tarihi" Yayımlandı

Fahrettin Çiloğlu'nun Dilden Dine, Edebiyattan Sanata Gürcülerin Tarihi adlı kitabı yayımlandı. Gürcüler hakkında Türkçe'de yayımlanan kapsamlı ilk çalışma olan bu kitapta Fahrettin Çiloğlu, Gürcülerin "dilden dine, edebiyattan sanata" geçmiş yaşamı anlatılıyor ve Türkiye'deki Gürcüler üzerine bilgiler veriliyor.

Türkçe'deki sınırlı kaynakların yanısıra Gürcü kaynaklarını da değerlendiren yazar, her bölüm sonunda verdiği kaynakçalarla çalışmasını zenginleştirmiş. 'Genel Giriş' bölümünde Gürcüler kimdir, dil, alfabe, din, nüfus ve dağılımı konuları işleniyor. 'Tarih' ve 'Türkiye Gürcüleri' bölümlerinden sonra 'Kültür' bölümünde de edebiyat, tiyatro, sinema, sanat ve müzik konuları ele alınıyor. Kitap, içerdiği konulara ilişkin resimlerin yeraldığı bölümle sona eriyor. Ant Yayınları'ndan çıkan ve 12. İstanbul Kitap Fuarı'nda okuyucuya sunulan kitabın önsözünden bir bölümü sunuyoruz.

"Türkiye'de Gürcülerle ilgili önemli bir bilgi boşluğu vardır. Bir zamanlar Türkçe bilmedikleri için "dil bilmez Gürcü" olarak türkülere giren Türkiye Gürcülerinin kökeni, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını yeniden kazanan Gürcüstan'daki Gürcülerin Türkiye'deki Gürcülerle ortak yanları ve farklılıkları gibi konuların iyi ya da doğru bilindiği söylenemez. Ülkemizde Gürcülere ilişkin bu bilgi boşluğunu, en azından daha kapsamlı yeni çalışmalar ortaya çıkıncaya değin dolduracağına inandığım bu kitabın hiç kuşkusuz, her ilk çalışmada olduğu gibi eksik ve yetersiz yanlarından söz edilebilir. Buna karşın bu kitabın, Türkiyeli okuyucuları Gürcülerin tarihsel derinliklerine götürüp günümüze geri getirmede başarılı olacağına inanıyorum."

Samşoblo kuruldu

Gürcüstan dışındaki Gürcülerle ilişki kurmak ve ilişkileri geliştirmek amacıyla, merkezi Batum'da bulunan Samşoblo ("Vatan") adlı dernek kuruldu. Bize ulaşan bilgilere göre Samşoblo'nun kuruluşu gazete yazarları, işadamları, toplumun ileri gelenlerince gerçekleştirildi. Dernek, Gürcüstan Anayasası'na, yürürlükte bulunan yasalara ve kendi tüzüğüne dayanarak ödenek almadan etkinlikte bulunan kültürel bir kuruluş. Merkezin asıl görevi yaratıcı, faydalı ve mali inisiyatiflerin kordinasyonunu sağlamak. Kurulacak ilişkilere daha ciddi bir biçim vermek amacıyla merkez, diğer ülkelerdeki Gürcülerin Gürcüstan'ı ziyaretlerini destekleyecek, soydaşların ve ailelerinin konaklamalarını, gezilerini organize edecek, çocuklarına Gürcüce öğrenim verecek yaz okulları açacak. Samşoblo, tarihi anavatanla soydaşların yakınlaşmasında yaşadıkları ülkelerin ulusal, kültürel, tarihsel ve siyasi özelliklerini göz önünde tutacağını belirtiyor. Soydaşlar için bir de "Samşoblo Sarayı"nın inşaatı öngörülmüş ve planlanmış.

Samşoblo koordine merkezi tüzüğüne dayanarak Gürcüstan'da olduğu gibi dış ülkelerdeki devlet kuruluşlarıyla sanayi ve tarımsal işletmelerle, herhangi bir tüzel kişi ya da kişilerle doğrudan ve çok yönlü anlaşmalar yapabilecek.

Hoşgeldin OGNİ !

Türkiye'li lazların yayın organı Ogni adlı kültür dergisinin ilk sayısı (Kasım 1993) yayımlandı. Yayın yaşamımıza yeni bir renk katacağına inandığımız Ogni üç ayda bir çıkacak.

"Çıkarken" başlıklı yazıda "Anadolu mozayiğinin parçası olan LAZ'ların dili, tarihi, edebiyatı, folklorü, müziği, sosyolojisi, etnografyası, arkeolojisi, coğrafyası ve diğer; bilim, kültür, sanat, araştırma, tanıtma ve yeniden inşa için yayın faaliyetiyle evrensel kültüre katkıda bulunurken diğer yanda Kafkas ve Anadolu'da yaşayan halkların ortak sesi, bölge halklarının kardeşlik köprüsü" olacağı belirtilen Ogni'ye, çveneburi olarak yayın dünyasına hoşgeldin diyor, ba-şarılar diliyoruz.

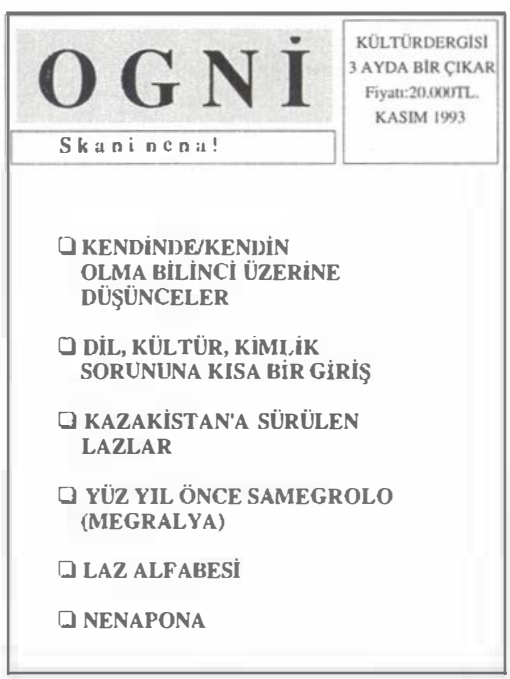
OGNİ

KÜLTÜRDERGİSİ
3 AYDA BİR ÇIKAR
Fiyatı:20.000TL.
KASIM 1993

Skani nena!

- KENDİNDE/KENDİN OLMA BİLİNCİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER
- DİL, KÜLTÜR, KİMLİK SORUNUNA KISA BİR GİRİŞ
- KAZAKİSTAN'A SÜRÜLEN LAZLAR
- YÜZ YIL ÖNCE SAMEGROLO (MEGRALYA)
- LAZ ALFABESİ
- NENAPONA

İnci ASENA "Tsiskari"ye konuk oldu

Tiflis'te yayımlanan "Tsiskari" adlı edebiyat dergisi, Mart 1993 tarihli sayısında İnci Asena'ya geniş yer verdi. Kısa bir giriş yazısından sonra, derginin sayfalarında üç çevirmence Gürcüceye aktarılan dokuz şiiri yer aldı. Zaur Kalandia'nın kaleme aldığı giriş yazısını bizim için Nana Maçavariani Türkçeye çevirdi. Aşağıdaki cümleler bu yazının bir özetidir.

"Türk kadın şair İnci Asena'nın yapıtları yalnızca onun ilginç şiirleriyle sınırlı değildir. İnci Hanım ülkesinde tanınmış bir şair, aynı zamanda Türkiye'de ünlü yayımcı ve iyiliksever Nazar Bey'in eşidir. Ama bizim, "Tsiskari" dergisi çalışanları için onun Gürcü kökenli olması çok daha önemlidir. Bize çok sık geliyor, ama maalesef kendi kökenine ilişkin fazla bir şey bilmiyor. İnci Hanım, "Benim atalarını kendilerini Gürcü olarak tanıtıyorlardı." diyor. Biz, onun ailesinin Gürcü dostları olarak bundan gurur ve aynı zamanda üzüntü duyduk."

ACI 1

En yapay gülücüklerimi Tayland'dan getirttim
Fahişeyim saldırıyı en "hakketmiş" kadından.
Sırtımda yakan bir ter Afrika'dan
Başım Kuzey rüzgârlarıyla üşüyor
Her çığlığı yüreğimde duyuyorum
Yüreğim avuçlarımda
Bir Tayland gülücüğü dudaklarımda
Taze fasulye ayıklıyorum
Fasulye yeşil
Ve iğdiş edilmiş bir şehvet kokuyor
Üzülüyorum annem için

ACI 2

Defne olamayanların köprüaltında
Her gün bir hıçkırık yutulur
Bir çocuk tırmanır anne sesine
Bir kuş uçar
Doymak
Bilinmez bir edimdir sevdaya
Köprüaltında
Ve
Gizli bir güzeldir çirkin
Babasının bilmediği öpmeyi

ტკივილი 1

ულამაზესი ჩემი ყვავილი
ტაილანიდან მოვატანინე,
ის მეძავ ქალს ავართვი ძალით...
მწველი მზის ბუღი ტრიალებს ირგვლივ,
შორით კი ცივი ქარი უბერავს.
ვ'ული ინახავს დღეს ყველა ტკივილს,
გული – ცრემლის და დარდის შემკრები...
და მომლოდინე ჩემი ტუჩები
ტაილანურ ვარდივით ღივის
და ვნებისაღმძვრელ სურნელს გამოსცემს...

Gürcücesi : Bağater ARABULİ

ტკივილი 2

ვინც ყვავილად ვერ ამოვიდა,
მას მუდამ სტანჯავს მწარე ნაღველი...
ბავშვი იღვიძებს დედის ხმაზე,
ჩიტი მიფრინავს;
მშვენიერია
სიყვარული
უკანასკნელი,
შეუხედავი პატარა გოგოც, –
გამზადებული პირველ კოცნისთვის...

Gürcücesi : Bağater ARABULİ

Gürcüstan'ın zor eylülü

Hazırlayan : Rüya ÖZKALKAN

1993'ün eylül ayı Gürcüstan için oldukça zor bir ay oldu. Şiddetlenen çatışmalar, hızlanan gelişmeler neredeyse ülkeyi parçalanmanın eşiğine getirdi. 1993 Eylül'ü Sohumi'nin düşmesine, devrik devlet başkanı Zviad Gamsahurdia'nın yeniden siyaset sahnesine dönmeye soyunmasına neden olacak olaylarla dolu geçti.

2 Eylül : Devrik devlet başkanı Zviad Gamsahurdia, mülteci olarak bulunduğu Çeçen Cumhuriyeti'nden kısa zamanda Gürcüstan'a döneceğini açıkladı

9 Eylül : Abhaz, Rus ve Gürcü yetkililer arasında yapılan görüşmeler, Gamsahurdia yanlısı güçlerin silahlı eylemleri nedeniyle kesildi. Gamsahurdia yanlısı silahlı güçler Gürcüstan'ın batı kesiminin büyük bir bölümünde denetimi ele geçirerek orta kesimlere doğru harekete geçti.

14 Eylül : Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, ülkede olağanüstü durum ilan etmek için parlamentodan destek alamayınca istifasını sundu. Ülkede bomba etkisi yapan bu durum üzerine parlamento, yaptığı toplantıda istifa kararını oy birliği ile reddetti. Şevardnadze'nin geri dönmek için öne sürdüğü olağanüstü yönetim yetkileri ve yasama organının 2 ay için tatil edilmesi koşulları da parlamentoda oy birliği ile kabul edildi.

16 Eylül : Abhaz güçleri, 20 Temmuz'da imzalanan ateşkesi bozdular. Abhazlar, Gürcü birliklerinin belirlenen takvime göre çekilmediğini ileri sürerek cephe çizgisi olarak kabul edilen Gumista Nehri'ni geçerek Sohumi çevresinde hücuma geçtiler. Çatışma haberini duyar duymaz bölgeye giden Şevardnadze, Rusya Devlet Başkanı'na gönderdiği mektupta 7 haftadır yürürlükteki ateşkesi ihlal eden Abhazların silahlanma için ateşkesten yararlandıklarını söyledi. Sohumi'de Şevardnadze'nin kılpayı kurtulduğu saldırıda bir Gürcü yaralandı.

17 Eylül : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, çatışmaların derhal durdurulması çağrısında bulundu. Aynı gün Moskova da Abhazlar'a işgal ettikleri yerlerden çekilmelerini içeren bir ültimatom verdi. Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin yerel liderlerle görüşme yaptığı bir binanın Abhazlarca top ateşine tutulması sonucunda yeni bir ölüm tehlikesi atlattı.

18 Eylül : Abhazlar Sohumi'ye girdi. Sohumi'nin banliyölerini ele geçiren Abhazlar kent merkezini kuşattı. Şevardnadze televizyondan halka seslenerek, eli silah tutanları Sohumi'yi savunmaya çağırdı. Şevardnadze yönetimine karşı silahlı mücadeleye giren devrik Devlet Başkanı Zviad Gamsahurdia yanlısı güçler Sohumi'nin kurtarılması için silahlı eylemlerini durdurarak hükümet birlikleriyle birleşme kararı aldılar.

19 Eylül : Bir konuşma yapan Şevardnadze, "Soğuk Savaş'a karşı, tüm halkların özgürlüğü ve bağımsızlığı için savaşırken insanlığın karşı karşıya olduğu asıl tehlike ortadan kalktıktan sonra kara bulutların kendi ülkemin üzerinde dolaşacağını düşünmemiştim" dedi. Sohumi çevresinde yoğun çatışmalar sürerken Şevardnadze, başta komşuları olmak üzere tüm dünya kamuoyunu "ülkesinin karşı karşıya bulunduğu kıyımı önlemeye" çağırdı. Gürcüstan lideri, geçen yıldan beri üç kez ateşkes anlaşması imzalanmasına karşın her seferinde Abhazların ihlal ettiğine dikkat çekti.

21 Eylül : Abhaz birlikleri Sohumi üzerinde uçan bir yolcu uçağını düşürdü. Rus televizyonunun bildirdiğine göre uçakta bulunan 23 yolcu ile 4 mürettebat öldü. Ölenlerin çoğunluğu Soçi'de

üç gün süren barış görüşmelerine katılan Gürcü heyeti ile gazetecilerden oluşuyordu. TASS'ın görgü tanıklarına göre verdiği habere göre uçak yerden havaya atılan füzeyle vuruldu. Rusya içişleri bakanlığı Rusya-Abhazya sınırının kapatıldığını açıkladı.

22 Eylül : Yolcu ve ilaç taşıyan Tupolev 54 tipi bir uçağın Abhaz güçlerinin fırlattığı füzenin isabet etmesi sonucu, yere indikten hemen sonra infilak etti. Abhazların yerden havalanan bir füze ile vurdukları ikinci sivil uçak olan Tupolev'den patlama öncesinde 20 kişi sağ olarak çıktı, ama patlama sırasında uçakta insanlar bulunduğu bildirildi.

23 Eylül : Sohumi çevresindeki çatışmalar yoğunlaştı. Amerika Birleşik Devletleri Şevardnadze'yi desteklediğini açıklarken AGİK'de Abhazya'yı kınadı.

24 Eylül : Abhazlar Sohumi'yi almak için geniş çaplı bir saldırı başlattılar. Sukhoi-25 tipi bir Gürcü uçağı Abhaz birliklerince düşürüldü. Gürcüstan'ın devrik Devlet Başkanı Gamsahurdia, ülkesine döndü. Gamsahurdia, Zugdidi kentinde göstericilere hitaben yaptığı konuşmada tüm destekçilerini Sohumi'nin savunulmasına koşmaya çağırdı. Eduard Şevardnadze, AFP'ye verdiği demeçte, dünya toplumunu "bu barbarca saldırıları durdurmaya" çağırdı.

25 Eylül : Gamsahurdia, Şevardnadze'den istifa etmesini istedi ve iktidarı ele almak için önümüzdeki günlerde Tiflis'e gideceğini söyledi. Karadeniz Donanmasına ait gemilerle Sohumi'den 4 bin kişi tahliye edildi.

26 Eylül : Abhaz güçleri Şevardnadze'nin Sohumi'deki karargahını kuşattı. Aynı gün Şevardnadze'nin danışmanı Dr. Zaza Gorgadze, İstanbul'da **Sabah** gazetesine verdiği demeçte, Abhazlarla değil Rus askerleriyle çarpıştıklarını ve Gürcüstan'daki karışıklığın Rus kaynaklı olduğunu anlattı.

27 Eylül : Sohumi Abhazların eline geçti. Şevardnadze kenti terketti. Gürcüstan Savunma Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, yalnızca otomatik silahları bulunan Gürcü askerlerin, ağır silahlarla donanmış Abhaz güçleri karşısında önemli kayıplar verdiği, Sohumi'nin alevler içinde yandığını ve insanların sokaklarda büyük panik yaşadığını duyurdu. Itar Tass ajansı Eduard Şevardnadze'nin Sohumi'nin düşmesi üzerine kentin 12 km güneyindeki Gulrisph kasabasına götürüldüğünü bildirdi. Şevardnadze'ye yakın kaynaklar Gürcü liderin, Oçamçire bölgesinde Zviad Gamsahurdia'ya bağlı birliklerin ihanetine uğradığını söylediler. Gamsahurdia'ya bağlı bu birliklerin, Şevardnadze'nin çağrısı üzerine Sohumi'nin savunmasına yardım edeceklerini bildirmelerine karşın kente gelmedikleri belirtildi.

28 Eylül : Eduard Şevardnadze, Tiflis'e döndü. Sohumi'nin Abhaz güçlerin eline geçmesinden sonra kentte bulunan 120 bin kadar Gürcü, açılan bir güvenlik koridorundan geçerek yollara döküldüler. Dağlara kaçan onbinlerce sivilin çok güç koşullar altında abhaz milislerden kaçmaya çalıştığı bildirildi. Rusya Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Grigori Karas'ın yaptığı olağan basın toplantısında Gürcüstan'daki tırmanmadan tamamiyle Abhaz tarafını sorumlu tuttuklarını ve Abhaz yönetimine karşı yaptırımlar uyguladıklarını hatırlattı.

29 Eylül : Amerika Birleşik Devletleri Abhazların toprak kazanımını tanımadığını ve Gürcüstan hükümetini Abhazlara karşı savaşında desteklediğini bildirdi. AFP, Gürcüstan bunalımında Rusya'nın önemli rol oynadığına ilişkin kuşkularının arttığını bildirdi. Ajans, Abhazların çarpışmalarda Gürcülere karşı Sukhoi bombardıman uçakları, güdümlü füzelerle donatılmış hücum botları ve Grad füzeleri gibi modern silahlar kullandığına dikkat çekerek Abhazların bu silahları bir yabancı ülkeden aldıklarının kesin olduğunu söyledi.

Öte yandan Abhaz birliklerinin Oçamçire'ye doğru ilerlemeyi sürdürürken Zviad Gamsahurdia yanlısı silahlı güçler de Oçamçira bölgesine ulaştılar.

30 Eylül : Abhazlar Oçamçire'yi de ele geçirdiler.

"çveneburi" nasıl bir dergi olmalı?

Osman Nuri MERCAN

Başka ulusların onurunu kırmadan Gürcü ulusunun kültürel varlıklarını ortaya çıkaran, tarihsel gelişimini anlatan ve ülkemizdeki çveneburilerle anayurttaki (Gürcüstan) soydaşları arasında ilişkileri geliştiren bir dergi öngörüyorum. Bu bağlamda evrensel değer yargıları gözönünde bulundurularak din, ırk ve ekonomik göstergelerin dışında ve bağnaz politik/milliyetçilik anlayışından arındırılmış konuları içeren yazıların yayınlanmasını öneriyorum. Yüzyıllardır beraber yaşadığımız Türkiye halkına ve Türkiye'de yaşayan Gürcülere ulusal kimliğimizin ve kültürümüzün tanıtılması, Gürcü dilinin, Gürcü geleneklerinin ve Gürcü yaşamının anlatılmasını istiyorum.

Gerek ülkemizdeki Gürcüler arasında ve gerekse anavatan Gürcüstan ile İran, Fransa, ABD, İsrail, Almanya, Rusya ve dünyanın diğer yerlerinde bulunan Gürcülerle her türlü kültürel, ekonomik ve sosyal/dostluk ilişkilerini geliştirecek bir dergi olsun istiyorum çveneburi.

Ülkemizde mevcut 600'ü aşkın sayıdaki Gürcü köylerine, en büyük kentlerden en ufak yerleşim yerlerine kadar Türkiye'nin her tarafına dağılmış iki milyonu aşkın çveneburinin sesi olsun istiyorum dergimiz. Bizim canımız, parçamız ve kardeşlerimiz olan Türkiye'li Lazların kültürel benliğini kazanmasında ses olsun istiyorum çveneburi. Ayrıca, ülkemizde yaşayan gerek diğer Kafkas kökenli insanların ve gerekse tüm Türk halkının gözü ve kulağı olsun çveneburi.

Bahri OLGUN

Yayın hayatına yeni başlayan "çveneburi"nin nasıl bir dergi olması konusunda şunları söylemek isterim.

Öncelikle, içeriğini bilmediğim derginin ilk tanışma faslı olan kapak ve kâğıt kısmının çekici ve albenili olmasını tercih ederim. Her dönemde, özellikle bir konu seçilerek detaylı olarak işlenmelidir. Bu konular derginin çıkış nedeni olan kültürü geliştirici içerik taşımalıdır. Örneğin sofra ve yemek kültürü gibi. İşlenen her konunun karşıt görüşleri varsa kesinlikle dergide yer alabilmeli ve okuyucunun özgürce karar verebilmesi sağlanmalıdır. Derginin okuyucu köşesi olmalı ve belli sayıda hikâye, masal, olay, görüş, düşünce türü yazılar okuyucudan geldiği gibi, onların dili ile yayınlanmalıdır.Uzun araştırma yazıları, bilimsel çalışmalar genellikle okuyucuyu sıkabilir. Her sayı için belirlenen bir araştırma konusunun dışında bu türden uzunca yazılara yer verilmemelidir.

İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ)

Öncelikle, "çveneburi"nin, yıllar sonra tekrar yayın hayatına girmesini coşku ile kutluyor, içerik, teknik ve kalite yönünden gerçekten övgüye değer olan ilk sayısının beni yeterince doyurduğunu belirtmekten onur duyuyorum.

En başta düzenlilik ve sürekliliği, nitelikli yazılara daha çok ağırlık verilmesini, kültürel, sosyal ve politik aktüalitenin taze olarak zenginleştirilmesini; ülkemiz zengin kültür ve uygarlık mozayiğinin önemli taşlarından biri olan, ancak unutulmaya yüz tutan Gürcü kültür ve folklorik değerlerin ortaya çıkarılması ve derlenmesini, henüz yeterince işlenememiş, ortaya çıkarılmamış tarihi ve bilimsel gerçeklerin (örneğin, Osmanlı-Gürcü ilişkileri, İslamiyet faktörü, Gürcü ve Lazların etnik kökenleri, göç, vs) üzerinde durulmasını, ülkemizdeki Gürcü köylerinin ortaya çıkarılması ve bu köylerle "çveneburi" olarak ilişkiler kurulmasını, dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan (Gürcüstan, ABD, İran, İsrail, Fransa, Almanya, İsveç, vs) Gürcüler hakkında bilgilendirmeler ve kültürel bağlantıların kurulması, "Türkiyeli Gürcüler olarak ne yapmak istiyoruz; hedef ve amaçlar nelerdir?" gibi ana konuların tartışmalar ile doğru olarak işlenmesini istiyorum.

Necati (Zumbadze) TANIYAN

Yetmişli yıllar öncesi Gürcü kimliğim yüzünden epeyce sıkıntım oldu. Sözlü anlatımlarımla alay konusu oluyordum. Konya - Başgötüren'de tümden kimliğimi gizleyerek red ve inkara yöneldim. Isparta'da askerken de yine aynı... Ardahan-Bayramoğlu-Yayla'da ise Kürt insanlarının arasında benim red ve inkarcılığım anlamsızlığa düştü

Baktım ki o insanlar için insan olmam, öğretmen olmam yeterli; Türk, Gürcü ya da başka hangi kökenden olsam fark etmiyor; bir eksiklik, bir aşağılık, bir kötülük olarak değerlendirilmiyor; hor bakan, alay eden, küçümseyen yok; rahatladım.

Bu arada sanıyorum, köylüm Gameşidze M. Uzun önce Melaşvili A. Özkan'ın "Gürcüstan" kitabı, sonraları "çveneburi" dergisi ile beni buluşturdu. Onları okuya okuya kimliğimle barıştım, kaynaştım, yeniden tanıştım. Gizlenmekten, red ve inkardan kurtuldum.

Meğersem, sözlü anlatımlarda beni alay konusu olmaya götüren neden, bizim ana-dilimizde F-I-Ö-Ü harflerinin olmayışı imiş. Bu çözümlemeyi yapınca daha da rahatladım.

Üç-Dört kökenden insanlarımızın dışında kalanlar için Türkiye bir sığıntı yurdudur, yuvasıdır. Birlikteliğimizde, içinde bulunduğumuz bu aşamada, tabanda benim yaşadığım sıkıntılar artık bitmiş görünüyor. Tavandaki sıkıntılar ise bence yapay ve anlamsızdır.

Uzun bir aradan sonra yeniden yayına giren "çveneburi" dergimizde, tabandaki kardeşlik, dostluk dolu sevgi-saygı birlikteliğinin daha sıcağını, daha içtenliklisini Gürcü yurttaşlar cephesinden tavana yansımasına katkı çabası olarak görüyorum. Bu çabayı içtenlikle kutluyor, başarılar diliyorum.

KAMUOYUNA

Güney Kafkasya Kültür ve Dayanışma Derneği'nin çağrısı üzerine Türkiye'de değişik yerlerde yaşayan Gürcülerin temsilcileri Ankara'da toplanarak, Gürcüstan'da hızla gelişip kanlı çatışmalara varan olayları, neden ve sonuçlarını değerlendirmiş ve kamuoyunun dikkatine sunulmak üzere aşağıdaki gerçekleri bir kez daha dile getirmek zorunluluğunu duymuştur.

Bilindiği gibi 1918 yılında Abhazya ve Saingilo (bugünkü Azerbaycan'ın kuzeybatısı) otonom cumhuriyetlerini de içine alan Gürcüstan Demokratik Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu devlet Şubat 1921'de Kızılordu tarafından işgal edilmiştir. Daha sonraki yıllarda Sovyetler Birliği'ne dahil edilen Gürcüstan'da nüfusun Müslüman ve Hıristiyan Gürcülerin oluşturduğu Abhazya Otonom Cumhuriyeti ile Osetya Otonom Bölgesi Gürcüstan Devleti'nin iradesi dışında oluşturulmuştur. Bu Cumhuriyetler ve bölge oluşturulurken beşeri, kültürel demokratik ve milli faktörler hiç aranmamış, yalnızca Rusların yüzyıllardan beri devam eden yayılmacı ve hegomonyacı emelleri gözetilmiştir.

Bu emellere hizmet etmek üzere Rus siyasi ve askeri otoriteleri tarafından üretilen politikalar sonucu Abhazya Otonom Cumhuriyeti'nde azınlığın çoğunluğa tahakkümü sağlanmıştır. Tarihte hiçbir zaman bu bölgede belirleyici çoğunluk olmayan Abhazların mikro etnik gruba düşmüş olmalarının nedeni, tümüyle Osmanlı-Rus ilişkileridir. Daha sonra ise komünist dönemdeki haksızlıklardan Gürcüler sorumlu olmayıp, en ağır zulmü bizzat Gürcüler kendileri görmüşlerdir.

Gürcüstan Cumhuriyeti'nin doğal ve meşru sınırları içersinde yer alan Abhazya Otonom Cumhuriyeti'nde 550 bin civarında olan toplam nüfusun % 44'ünden fazlası Gürcüdür. Abhazlar bölgedeki nüfusun ancak % 17'sini, Gürcüstan'ın genel nüfusunun ise ancak % 1.8'ini oluştururlar. Kaldı ki bu Otonom Cumhuriyette sayısal olarak Ruslar ve Ermeniler Abhazlardan daha çok olup Rumlarla birlikte Rusya'ya ilhak taraftarı bir siyasal blok oluştururlar.

Durum böyle olduğu halde, Gürcüstan Cumhuriyeti yasaları çerçevesinde kota sistemi tesis edilerek Abhazya Otonom Cumhuriyeti parlamentosunda üyelerin % 51'inin ve Cumhurbaşkanının mutlaka Abhaz olması sağlanmış, kendi dillerinde eğitim-öğretim yapmaları için üniversite dahil her türlü okullar açılmış, radyo ve televizyonları kurulmuş ve her türlü basılı yayın yapacak tesislere sahip kılınmışlardır.

Mevcut demografik yapı ve yetersiz kültürel gelişmeleri dikkate alındığında Abhazların bağımsız bir devlet kuramayacakları, başka emellerle verilen dış destek sonucu suni bir bağımsızlık kazandırılsa bile demokratik bir düzende bağımsızlıklarını asla devam ettiremeyecekleri ortadadır.

Olaylar, Gürcüstan'ın toprak bütünlüğüne kastedilerek çok eski çağlardan beri yaşadıkları kendi topraklarından atılan 250 binden fazla Gürcünün mülteci durumuna düşürüldüğü bugünkü duruma nasıl geldi.

– Dağılan Sovyetler Birliği'nden sonra Rusya kendi durumunu sağlamlaştırmak için Gürcülerle Abhazları karşı karşıya getirerek bu bölgede bir iktidar boşluğu yaratmayı hedeflemiştir. Rusya, bu toprakları kendi federasyonuna katabilme hesabı içindedir.

– Rusya Federasyonu, diğer bir deyişle "İkinci Çarlık Rusyası", dağılan Sovyetler Birliği topraklarına (şimdilik Baltık Cumhuriyetleri dışında) el koyma politikalarını, eskiden bir ölçüde atama ile oluşturulan diğer Cumhuriyetlerin parlamentolarında baskı ile aldırdığı

kararlarla (son olarak Azerbaycan'da olduğu gibi) uygulamaya koyarken; Türkiye dahil batılı gözlemcilerin huzurunda yapılan milletvekili ve devlet başkanı seçimleri sonucu oluşan çoğulcu-katılımcı demokratik Gürcüstan parlamentosuna istediği kararları aldıramayacağını bildiğinden, Gürcüstan Cumhuriyeti'ne ekonomik-politik baskı uygulayarak sonuç almaya çalışmıştır.

Rusya, bununla da isteğini elde edemeyince Savunma Bakanı General Graçov'u Gürcüstan Devleti'ne haber vermeden gizlice Gudauta ve Batum'a göndermiştir. General Graçov'un (Rusya Federasyonu'nun) istem, talep ve yardım vaatlerini Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Aslan Abeşidze'nin nazikçe reddetmesine karşılık tek parti döneminin atama ile gelen Abhazya Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Vladislav Ardzinba Rus emellerine tam destek vermiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce atama ile oluşturulan Gürcüstan Cumhuriyeti Abhazya Özerk Cumhuriyeti parlamentosunda % 17'lik nüfus azınlıklarına rağmen toplam 54 milletvekilinden 28'inin Abhaz olması, kalan 26 milletvekilinin de Gürcü, Rus, Ermeni ve diğer azınlıklardan olması sağlanmıştı. General Graçov'un bölgeden ayrılmasından hemen sonra Rus ve Ermenilerin de Abhazlardan yana siyasi blok oluşturdukları bu tümüyle anti demokratik parlamentoda Rusya Federasyonu'nun gizli fakat tam desteği ile Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin Gürcüstan Cumhuriyeti'nden ayrılması kararı verildi.

Bağımsızlığını ilan edip demokratik süreci başlatan Gürcüstan'ın BM ve AGİK olmak üzere uluslararası kuruluşlara üye olması, yüzden fazla ülke tarafından tanınması, ısrarlı istem ve baskılara rağmen BDT'ye üye olmaması ve Rusya Federasyonu'nun diğer bir deyişle İkinci Çarlık Rusyası'nın çıkarlarına ters düştü. Gürcüstan Parlamentosu'nun, Rus ordusunun Gürcü topraklarından çekilmesini haklı olarak istemesi Rusya'yı daha da öfkelendirdi. Zira, Rusya Gürcüstan'daki ordusu ile Gürcüstan'ın tam bağımsızlığını engelleyeceği gibi Türkiye üzerindeki baskısını sürdürebileceği düşüncesindedir.

Rusya'nın ordusunu çekmek istemeyişinin diğer bir nedeni de Abhazya'nın Aşağı Eşera'da bulunan bir askeri tesisin varlığıdır. Müstakil bir tabur statüsünde bir birliğin bulunduğu bu tesis aslında Askeri Sismoloji Laboratuvarı olup, dağılan Sovyet (şimdi Rusya) Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmayı'nın 12. departmanına aittir. Bu departman nükleer silahlar üzerine çalışmalar yapmaktadır. Benzeri askeri tesisler Aşağı Eşera dışında Plesetak'ta, Novaya Zemiya'da, Sibirya'da ve Kazakistan'da mevcuttur. Aşağı Eşera'daki tesis Nato'nun güney kanadı, Türkiye başta olmak üzere Orta ve Yakın Doğu ile Afrika'daki sismolojik gelişmeleri izlemektedir. Genellikle yeraltında 8-10 katlı bina kadar derinliği bulunan ve tesislerde yönlendirilmiş nükleer patlamalar meydana getirmek ve bu alanda araştırmalar yapmak için deneyler yapılmaktadır. Genelde küçük orta patlayıcı "Schurf"a konup patlatılmakta ve patlamanın dalgaları ile önceden kesin olarak belirlenmiş bölgede yeryüzü kabuğunun hareket etmesi sağlanmaktadır. Askeri istihbarat faaliyetlerinden çok daha sıkı korunan sırlar kategorisindeki Aşağı Eşera tesisinin Rusya için yüzlerce milyon dolarlık değerde olduğu iddiasının doğruluğunu varsaysak bile "İkinci Çarlık Rusyası" Rusya Federasyonu'nun sıcak denizlere inme projesinin birinci aşamasının Gürcüstan başta olmak üzere Kafkasları (Azerbaycan, Ermenistan, Kuzey Kafkasya) kontrol altında tutmak ve nihai hedefinin de Türkiye olduğunu düşünürsek söz konusu Aşağı Eşera tesisinin Rusya için yüzlerce milyon dolardan çok daha önemli olduğu ortaya çıkar.

Bu gerçeklerin ışığında ; Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinde çıkarılan silahlı isyanın kesinlikle bir bağımsızlık savaşı olmadığı, olayın ezelden beri Rus İmparatorluğu'nun olduğu gibi korunması ve cumhuriyetlerin Moskova'nın sıkı bir denetimi altında tutulması için çalışan milliyetçi Ruslar ile tutucu komünistlerin oluşturduğu Soyuz (Birlik) adlı alyansın içindeki şahinlerden birisi olan ve bununla politik kariyer yapan "Rusya Savunma Bakanı General Graçov'la çok sıkı-fıkı ilişkiler içindeki" Vladislav Ardzinba ile bu

çevrelerin yayın organı (Moskova'da yayımlanan) DEN (Gün) gazetesinin 05.12.1992 tarih ve 48 (76) no'lu sayısında "Abhazya'nın Rusya olduğu ve Rusların da artık anlamaları lazım" deyip bütün evsiz barksız Rus askerlerini Abhazya'ya yerleşmeye çağıran sözde Savunma (Abhazya Özerk Cumhuriyeti) Bakanı Zurab Açba'nın Abhazya'yı Rusya'ya ilhak için provake ettikleri kanlı bir tezgah olduğu, bu oyuna destek olanların tümünün aldatılmış oldukları ve gerçekte Rusya'nın çıkarlarına hizmet ettikleri üzülerek ifade edelim ki Türkiye hariç bütün dünya basını tarafından sürekli dile getirilmektedir.

Sohumi'nin ele geçirilmesi bir zafer değil, daha önce iki defa olduğu gibi yapılan son anlaşmanın da tek yanlı olarak bozması ve Abhaz-Rus cephesi tarafından "anlaşma" gereği Gürcülerin bütün ağır silahlarını bölgeden çekmiş olması fırsat bilinerek, savunmasız kentin barbarca yakılıp-yıkılması ve yağmalanmasıdır.

Gürcüstan Cumhuriyeti ile Dayanışma ve Yardım Komitesi olarak bütün Türk vatandaşları ile ilgili ve yetkili kurum ve kuruluşları aşağıdaki hususlarda duyarlı olmaya çağırıyoruz :

1) Gürcüstan Cumhuriyeti Abhazya Özerk Cumhuriyeti'ndeki savaş, Gürcülerle Abhazlar arasında değildir. Savaş, Rusların çarlık ve Sovyet dönemlerinde olduğu gibi Karadeniz kıyılarını ve önemli stratejik konuma sahip olan Kafkasya'yı elinde tutmak politikası sonucu, gerçekte, Ruslarla Gürcüler arasındadır.

2) Abhazlar, Rusların emellerine hizmet eden liderleri tarafından bağımsızlık ütopyası ile kandırılmaktadır. Bölgede binlerce insanın ölümü pahasına da olsa, ekonomik çıkarlar elde etmek hevesinde olan tüccarlar da topraklarından, Gürcülerle hiçbir ilgisi olmayan nedenlerle göç ettirilmiş insanları, duygularını gerçek dışı açıklamalarla sömürerek ve gerçekleşmesi mümkün olmayan vaatlerde bulunmaktadır.

3) Yaratılmak istenen durumdan Gürcüler kadar Orta Asya Bağlantısı ve Karadeniz'deki çıkarları açısından Türkiye de zarar görecektir. Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin iyi olması ve Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunmasının Türkiye'nin mutlak yararına olduğu bir gerçektir. Bu nedenle Türkiye'nin, Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunmasındaki gelişmelere aktif olarak katkıda bulunması gerekmektedir.

4) Bütün Türk vatandaşları her şeyden önce Türkiye'nin güvenliği ve çıkarlarının korunmasından sorumludurlar. Bunu, özellikle Türk hükümetinin izni olmaksızın cebinde Rus pasaportu ile cirit atan ve Rus tankları eşliğinde katliamlara katılanlara destek veren bir kısım Abhaz asıllı Türk vatandaşlarına hatırlatmak bir vatandaşlık borcumuzdur.

5) Türkiye'deki 2 milyonu aşkın Gürcü asıllı vatandaş, Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinde, kendi vatanında mülteci duruma düşürülmüş 25 bini aşkın Gürcünün yaşamakta olduğu acıları yürekten paylaşmakta ve Gürcüstan Cumhuriyeti ile insani yardım ve dayanışma içinde olmak gerektiğine inanmaktadır. Evlerinden zorla atılmakta ve her şeyleri yağmalanmakta olan Gürcülere "alt kültür" insanlarının yaptığı barbarlıklara seyirci kalmak, çağdaş bir insan için mümkün değildir.

6) Türkiye'de değişik dernek ve kuruluşlarca kamuoyunun eksik bilgilendirildiği gerçeğinden hareketle, kamuoyunun gerekli araştırmalar yapılarak tarafsız ve objektif bir biçimde aydınlatılması gerektiği inancındayız.

Bu gerçekleri Türk kamuoyuna, yetkililere ve değerli basınımıza sunuyor, ilgi ve desteklerinizi bekliyoruz.

Gürcüstan Cumhuriyeti ile Dayanışma ve Yardım Komitesi

[illegible]

TOTAL
MÜŞAVİRLİK VE MÜHENDİSLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

GÜRCÜSTAN'DA TIP EĞİTİMİ

TBLİSİ TIP ÜNİVERSİTESİ

1994 / 1995 ÖĞRETİM YILINDA
TÜRKİYE'DEN 50 ÖĞRENCİ İÇİN KONTENJAN AYRILMIŞTIR.

TÜRKİYE RESMİ TEMSİLCİLİĞİ :

TOTAL MÜŞAVİRLİK ve
MÜMESSİLLİK LTD.ŞTİ.
CUMHURİYET CAD. SELBAŞI SO.
NO: 20/5
HARBİYE - İSTANBUL
Tel. 212 - 2231 08 04
FAKS 212 - 233 71 04

güne başlarken bir sevgi busesi

ZAZA®

TRAŞ BIÇAKLARI

TWIN Çift Bıçaklı
(50'lik Kartela)

TWIN Çift Bıçaklı
(5'li Poşette)

TWIN Çift Bıçaklı
(5'li Dispenser)

PIVOTING
Oynar Başlıklı
Traş Makinesi

PIVOTING PLUS
Makine Kartuşları

MONO Tek Bıçaklı
(5'li Poşette)

MONO Tek Bıçaklı
(50'lik Kartela)

ZAZA®

TRAŞ BIÇAKLARI

Traş bıçağında aradığınız her şey.
Kalite ve ucuzluk

GENEL SATICI:

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han
Eminönü - İSTANBUL
Tel: 522 19 62 / 231 21 25 Fax: 247 02 94

BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ
İzmir: 9(51) 63 57 04 - 63 06 37 - 21 38 15
Ankara: 9(4) 342 11 70 (3 Hat)
Adana: 9(71) 55 62 46 - 55 62 36 - 55 56 30
Samsun: 9(363) 147 68 - 119 33
Gaziantep: 9(85) 38 07 49 - 38 12 62
Erzurum: 9(011) 875 22 - 128 96
Bursa: 9(24) 54 70 28 - 52 25 73
Antalya: 9(314) 567 07 - 567 08

Kasım–Aralık 1993 SAYI: 6

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

çveneburi

ABONE FORMU

Abone olmak isteyenin:

Adı : _____

Adresi : _____

Tel : _____

Fax : _____

Abone Olmak İstediğim Dönem:

1993 ☐ (Yıllık Abone Bedeli 100.000 TL.)

1994 ☐ (Yıllık Abone Bedeli 150.000 TL.)

a) Abone olmak istediğiniz dönemi işaretleyiniz

b) İşaretlediğiniz seçeneğin karşısında belirtilen bedeli yatırdığınıza ilişkin belgeyi abone formuyla birlikte postalayınız.

Adres : çveneburi Dergisi Akasya Sok. No: 22/7 PTT Karşısı Pendik - İSTANBUL

Tel : (0-216) 375 4280 Fax: (0-216) 390 4768

Hesap No : İş Bankası Karaköy Şubesi 300131
Garanti Bankası Pendik Şubesi 6200723 / 2

çveneburi
Kültürel Dergi

Kasım – Aralık 1993, Sayı 6

İMEDİ
Tanıtım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Cahit OKTAY

Yayın Yönetmeni
Fahrettin ÇİLOĞLU

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
N. Mustafa ÇELEBİ, Hasan ÇELİK, Fahrettin ÇİLOĞLU, Hacer İYEM, O.Nuri MERCAN, Rüya ÖZALKAN, İberya ÖZKAN, İsmail YAZICI, Abdullah ZORLU

Kapak Resmi
Elena AHVLEDİANİ

Adres
Akasya Sok. Şenkur Apt. No:22/7
Pendik-İstanbul

Telefon
(0216) 375 42 80

Fax
(0216) 390 47 68

Fiyatı
20.000.-TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları
Yalnızca Yıllık Abone
100.000.-TL / 13$ / 20 DM
Abone bedelini yatırdığınız belgenin fotokopisi ile okunaklı bir şekilde doldurduğunuz ABONE FORMU'nu taahhütlü olarak göndermeniz yeterlidir.

Havale Hesap No:
Garanti Bankası
Pendik Şubesi – İSTANBUL
6200723/2 No'lu Hesap
İş Bankası
Kadaköy Şubesi – İSTANBUL
300131 No'lu Hesap

Dizgi-Ofset Hazırlık
VEGA Yayıncılık & Tanıtım
Tel-Fax: (0212) 638 25 81

Baskı
Gül Ofset
ŞUBAT 1994 tarihinde basılmıştır.

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme, ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orjinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

çveneburi'den

EKREM AĞABEY'İ YİTİRDİK 3

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE
Abhazya'daki Anlaşmazlığa Bakış 4
Svetlana ÇERVONNAYA
Shakespeare Hayranının Trajik Sonu 8
Fahrettin ÇİLOĞLU

PORTRE
Elena AHVLEDİANİ 10
Fahrettin ÇİLOĞLU

SÖYLEŞİ
Simon ZAZADZE 14
O. Nuri MERCAN

SANAT-EDEBİYAT
Nikoloz BARATAŞVİLİ'den Şiirler 16
Hasan ÇELİK
Sopiko ÇİAURELİ 19
Fahrettin ÇİLOĞLU

YAŞAM-KÜLTÜR
Gürcüstan'da Otobüs Durakları 23
Yalçın KAYITMAZ
Artık Bilet Parası Vermeyecekler 25
N. Mustafa ÇELEBİ
Kafdağı'ndan Ezgiler 27
İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ)

ETNOGRAFYA-FOLKLOR
Yüzyılın Başında Guria 28
İakob GOGEBAŞVİLİ
Gürcü Halk Dansları 30
Abdullah ZORLU (ZOİDZE)

ÇOCUK
İki Yalancı Köse 34
Hasan ÇELİK
Deda Ena'dan 36
Bulmaca 37
Rüya ÖZKALKAN

HABER-YORUM
Rusya Nerede Bitiyor? 38
Şevardnadze'ye Mafya Darbesi Direkten Döndü 39
Kafkasya'da Barış Uzak 40
Transkafkasya Diyalogu 41
Kafdağı'ndan Konser 41
Gürcüstan Oda Orkestrası İstanbul'da 42
Gürcüstan Kültür Elçileri 43
Trabzon'da Gürcü İstilası 43
İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği 44

KISA-KISA
'93 Biterken 45
RÜYA ÖZALKAN

çveneburi'den

çveneburi bu sayısıyla bir yılını doldurdu; altı sayısını dört dergi olarak çıkararak. Bunun bir başarı sayılması abartı olmaz. Bu başarıyı, hiç kuşkusuz dergiye gerek ilan vererek gerekse dergimizi toplu satın alarak parasal katkıda bulunanlarla paylaşıyoruz. Bu başarıyı **çveneburi**'ye yazılarla katkıda bulunanlarla paylaşıyoruz. Bu başarıyı ilan bulmada, abone yapmada gerçekten takdire değer çaba gösteren "**çveneburi** çevresiyle" paylaşıyoruz. **çveneburi** olarak öncelikle bu ilgili çevreye teşekkür ediyoruz.

çveneburi artık İstanbul'da. Dergimizin künyesinden yeni adresimizi, banka ve posta çeki hesap numaralaramızı, telefon ve faks numaralarımızı not ediniz. İrtibatları bu kanallardan kurabilirsiniz. Bu sayıdan sonra yeni yılın ilk sayısı olarak çıkacak 7. sayıdan itibaren dergimizin fiyatı 30 bin lira olacak. Yıllık abone ücreti de 150 bin lira. Derginin içinde bulacağınız formla abone olabilirsiniz. 1993 yılında çıkmış olan sayıları da eğer edinmek isterseniz, bunun için ayrıca 100 bin lira göndermeniz gerekecek.

* * *

Bu sayıda, olanaklar içinde değişik konuları ele almaya özen gösterdik. **çveneburi** okurlarının genelde bilmedikleri konuları işlerken, bilinen konulara yeni yorumlar getiren yazılara yer verdik. Abhazya konusunda, daha önce genellikle Batılı yazarların yaptığı yorumlara yaklaşan, belki de aşan bir değerlendirmeye sayfalarımızı ayırdık. Bu kez yazarın olaylara tanıklık etmiş bir Rus. Gürcüstan'da yaşanan trajedinin bir başka yanıyla doğrudan ilişkili diğer bir yazı da "bir Gamsahurdia değerlendirmesi". Bu "milliyetçi" eski devlet başkanının, henüz sır olan ölüm biçimi sanırız ileride aydınlığa kavuşacak.

Bu sayının söyleşisi, **çveneburi**'ye başından beri destek veren "Zaza" traş bıçaklarının sahibi Simon Zazadze. ilgiyle okuyacağınızı sanıyoruz.

Guria yazısıyla yüzyılın başına geri döneceksiniz. Sopiko Çiaureli, sizi Gürcü sinemasının "tarihinde" dolaştıracak. "Portre"de, Gürcü resmini biraz daha ileriye taşımış ressamlardan biri olan Elena Ahvlediani ile tanışacaksınız. Gürcü halk dansları, özellikle zengin görsel malzemelerle sizi dansa davet edecek. Nikoloz Barataşvili şiirleriyle "Gürcü şiirinin romantik dönemi"nden esintiler getirecek.

Bir sonraki **çveneburi**'de yeniden buluşmak umuduyla!

İyi yıllar...

Ekrem Ağabey'i Yitirdik...

Eşi ile birlikte...

Sinop'un Lala Köyü'nde 1943 yılında yaşama gözlerini açan Ekrem Tığlı, Gürcü kökenli bir ailenin dokuz çocuğundan biriydi. Dedeleri 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Gürcüstan'dan göç etmişti

İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yüksek Matematik Bölümünü bitiren Ekrem Tığlı, ailesinin yüksek öğrenim gören tek bireyi idi. 1968'de Samsun 19 Mayıs Lisesi'nde öğretmenliğe başladı. Bu görevi aynı lisede onbir yıl sürdürdü. Bu arada 1969 Abhaz kökenli Aysel Hamın'la evlendi. Çiftin Yeşim ve Ali Şota adlarında iki çocuğu oldu 12 Eylül döneminde Ekrem Tığlı'nın aynı yıl içinde üç ayrı kentteki liselere tayini çıkarıldı. O, her keresinde görevine devam ederek haksızlığa direndi. Daha sonra "sakıncalı' bulunarak öğretmenlikten uzaklaştırıldı. Bir süre özel eğitim kurumlarında matematik kursları verdi. Ama bu alanda çalışmasına izin verilmeyince 1991'e değin kuyumculuk, eczane işletmeciliği, turizm ve market işletmeciliği gibi çeşitli işler yaptı 1991'de öğretmenlik hakkının geri verilmesiyle, bir türlü kopamadığı eğitimciliğe döndü. Aramızdan ayrıldığında İstanbul'da Kartal Samandıra Lisesi'nde matematik öğretmenliği yapıyordu

Lise yıllarında Gürcü kültürü ile ilgilenmeye başlayan Ekrem Tığlı, yaşamı boyunca bu ilgiyi sürdürdü. 1989 ve 1990 yıllarında olmak üzere iki kez Gürcüstan'a gitti. Gürcüstan'ın her yerini gezdi Türkiye'de olduğu gibi Gürcüstan'da da çok sayıda dost edindi. Elliiki yıllık yaşamında acının, sevincin ve ümidin her çeşidini yaşadı Ama ideallerinden ve ilkelerinden hiç ödün vermedi

çveneburi dostları, onurlu yaşamıyla kendilerine örnek olan Ekrem Ağabeylerini 12 Aralık'ta yitirdi. Yakalandığı amansız hastalık, onun **çveneburi**'ye yazı yazarak katkıda bulunmasına fırsat vermedi. Ama yeniden yayına başlamasını büyük bir sevinçle karşıladığı **çveneburi**'nin ilk sayılarıyla ilgili görüşleri, düşünceleri ve önerileri her zaman belleğimizde olacak

Rahat uyu Ekrem Ağabey!..

Abhazya'daki Anlaşmazlığa Bakış*

Svetlana ÇERVONNAYA

Bu kitabın ilk sayfalan son sayfalarının belirginleşmesinden çok önce şekillendi. 1992 yılının Ağustos ayında başlayan Abhazya trajedisinin, aradan 11 ay geçmesine rağmen, nasıl biteceğinin açıklığa kavuştuğunu söyleyemem. Kehanette bulunmak istemiyorum; ancak korkarım ki savaşın sona ermesi henüz uzak bir ihtimaldir. Rusya televizyonlarının kendi programlarında büyük bir şevk ve sevgiyle gösterdikleri kıbirli başbuğlar, Guadauta'da oturdukları lüks konutlanndan verdikleri ölümcül emirlerle kimbilir daha nice insanın kaderini kararlacak, hayatını yakacak ve onurlu, küçücük cumhuriyetlerini daha nasıl yeni felaketlere sürükleyecekler. Her şeye karşın Abhazya trajedisinin gerçeklerini, ahlaki ve politik sonuçlarını insanların aklının ve yargısının huzuruna çıkarmanın zamanı hiçbir şüpheye meydan vermeyecek şekilde gelmiştir.

.....

1992 yılının ilkbaharında benim de çalıştığım Rusya Bilimler Akademisi Etnoloji ve Etnik Antropoloji Enstitüsü'ne Abhazya'da bulunan Rus kültür derneği "Slav Evi", Abhazya'da ortamı incelemek ve etno-kültürel problemler konusunda görüş bildirmek üzere bir uzmanın görevlendirilmesi için başvuruda bulundu. Hızlı Abhaz "devlet" ayrılıkçılığının ideolojik karargahı haline gelen "Slav Evi"nin özellikle bizim enstitüde ideolojik müttefikler arayıp bu çevreyi genişletme çabaları geleneksel bir hal almıştı. Bu ayrılıkçılığa, Moskovalı bilim adamlarının otoritelerine dayalı bir kılıf hazırlamak (bunlardan bazıları Abhaz etnik kültürüne çok özel ilgi duymuşlar, sık sık Abhazya'ya etnografik inceleme gezileri düzenlemişler ve kendi özel sempatilerini açıkça ilan etmişlerdir) ve bu çevreyi genişletmek "Slav Evi"nin başlıca göreviydi.

Ben bu durumdan habersiz olarak "Slav Evi" temsilcisinin Abhazya'da inceleme gezisine çıkma teklifini memnuniyetle kabul ettim.

Görev zamanı olarak Ağustos ayı belirlenmişti. 10 Ağustos 1992 günü Adler havaalanında beni siyah bir Volga bekliyordu. Araba Abhazya Yüksek Sovyeti tarafından gönderilmişti. Nasıl da sevinçle, içtenlikle Abhaz ulusal hareketini anlamaya, önhazırlıklı bir şekilde yardım etmeye gidiyordum.

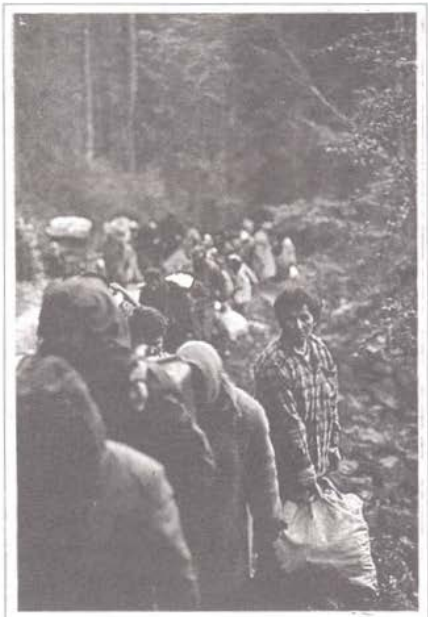

Abhazya'daki savaş, önceden planlandığı gibi sonuçlandı. Şevardnadze yönetimindeki askeri güçler yenildi ve bölgeyi terketmek zorunda kaldı. Ama Abhazların ve yandaşlarının savaşının, sık sık vurgulandığı gibi yalnızca askeri güçlere karşı değil, aynı zamanda sivil Gürcülere karşı da olduğu ortaya çıktı. Bölgede yaşayan 250bin Gürcü, Abhaz saldırıları karşısında evlerini terketmekzorunda kaldı

Sanıyorum ki bu kitabın ilk satırları 16 Ağustos'un ışıltılı öğle vakitlerinde, Gudauta yakınlarındaki Rus askeri havaalamnda oluşmaya başladı. Askeri nizamiyedeki nöbetçi teğmen büyük bir dikkatle pasaportumu inceleyip, Rus olduğumdan ve Moskova'da ikamet ettiğimden emin olduktan sonra (yerli ahaliyi buraya sokmuyorlar, Abhazya'yı terk etmeye zorlanan Gürcü mültecileri ise kardeş ülke Rusya kabul etmiyordu) geçmeme izin verip nereye gideceğimi de söyledi. Burası iki kilometre kadar ötede bulunan sayfiye yeri idi.

Orada kurtuluşu arayan yalnız ben değildim. Sohumi'de bulunan Hava Savunma Birlikleri Sanatoryumu ile diğer askeri dinlenme te-

sislerinden yaralı tatilcileri getiren bir deniz motoru biraz önce yanaşmıştı

Tahliye işlerine komuta eden binbaşı brandalara sarılı cesetlerin tümünün Moskova'ya gidecek uçağa yerleştirilmesini emredince, uçağı dolduran yolcular uçağı terketmek ve bir sonraki uçağı beklemek zorunda kaldılar. Mekik seferler yapan uçakların (Gudauta'ya komanda indiren-geriye mülteci götüren) peş peşe gidip gelmelerine rağmen (Taganrog'a, Klin'e, Ivanovo'ya, Adler'e, Moskova'ya) mülteciler gittikçe çoğalıyordu. İnsanlar buraya bütün kıyıdan çocuklarla yaya olarak geliyorlardı. Taşıma araçlarının hiçbiri çalışmıyordu. Yaşlı bir Rus kadını acılar içinde hıçkırıyordu Askeri dinlenme tesislerinin yanında bulunan çok katlı bir binadan keskin nişancıların açtığı ateş sonucu vurulan tek kızını ölümden kurtaramamıştı. Bu olay 15 Ağustos 1992'de meydana gelmişti. O tarihte orada ne bir Gürcü askeri birliği ne de bir tek Gürcü askeri vardı. O zamana dek Boris Yeltsin, Rusya'nın Gürcüstan topraklarında meydana gelen anlaşmazlıklara karışmayacağını, üstelik burada görünürde Ruslara karşı bir tehlikenin de olmadığını ima ediyordu.

– Vay, bir teblike yok muymuş? Size öyle mi geliyor? Buyurun, alın ilk cesetlerinizi!..

Hayır, hayır. Benim yanımda hiç kimse bu sözleri söylemedi Keskin nişancılara hangi sözcüklerle, hangi dilde askeri dinlenme tesislerinin plajlarının taranması emredildi, bilemiyorum Kendi gözlerimle yalnızca Sohumi'de öldürülenlerin sedyelerini gördüm. 16 Ağustos 1992'de Gürcü askeri birliklerinin bölgeye gelmelerinden iki gün önce, kızı öldürülen yaşlı Rus kadınının çığlıklarını duydum kendi kulaklarımla yalnızca

İşte o an bu savaş hakkında bilgi ve belge toplayıp yazmaya karar verdim. Ta o zaman, 16 Ağustos'da başlarken bu trajik zincirin neresine nokta koyacağımı bilmiyordum Aslında bir savaş kronolojisi yazmak da istemiyordum Ben bu savaşı tezgahlayanlar hakkında, onların bu savaşı neden ve kime karşı başlattıkları hakkında yazmak istiyordum

Savaş öncesinin son günlerinde Abhazya Yüksek Sovyeti'nin oldukça geniş odalarında bana söylenenleri sözcük sözcük hatırlıyordum. Odaların kapılarında değişik tabelalar vardı: "Slav Evi", "Aidgilara"[1], "İnsan Hakları Komitesi", değişik komisyon, bölüm ve bakanlıklara ait tabelalar. Burada herkes "Yeni Hareket"in yandaşıydı, beraberdiler, herkes "onlar"dandı Gerçek işlevleri, dernek veya resmi yapılanmalarıyla hiç uyuşmuyordu. Masalarda, az konuşan, çok konuşan, yükseköğrenim görmüş, az okumuş, kaba ve son derece nazik, kısacası değişik nitelikte (aralarında nedense Abhazlar az sayıdaydi –belki de bana öyle denk geldi; daha çok Ruslar, Moskovalı ve Güney Rus Kazakları aksanıyla konuşanlar– ama bu önemli değil, onlar için bu hiç önemli değil) insanlar oturuyorlardı Önemli olan "Bağımsız Abhazya" önderlerinin konuştuklarıydı Söyledikleri ise aşağı-yukarı hep aynıydı, hazen tıpa tıp, bazen aynı fikrin değişik versiyonlarıydı

– "İkinci Ağustos" zamanı yaklaştı, demokrat alçak bir daha kendine gelemeyecek.... Şevardnadze'ye öyle bir vuracağız ki Moskova'ya kaçacak Biz Şevardnadze, Yakovlev, Gorbaçov ve Yeltsin'i aynı çınarda sallandıracağız Biz yüce Sovyetler Birliği'ni yeniden kurarız. Biz burada "perestroyka"ya kadar "Komünist Cennet"te yaşıyorduk. Ve biz bu düzenin yeniden kurulması için çarpışacağız.

Hayır, ben rol yapıp onları anlıyormuş gibi yapmıyordum, taraftar görünüp daha fazla konuşturmaya çalışmıyordum. Gözlerimde

(1) Abhaz ve diğer mikroetnik grupların kurduğu, Gürcüstan'ın SSCB'den ayrılmasına karşı çıkan SSCB-Komünist yanlısı, Abhazya Halk Cephesi Örgütü (ç.n.)

hayret vardı. Anlayamıyordum, bağırtyordum:

– Neler söylüyorsunuz, ne yapıyorsunuz, kimin elleriyle sizin komünist cennetinizi geri getirmeye çalışıyorsunuz, kimin için savaşacaksınız, ne için?!

Onlar benden sıkılmıyor, korkmuyorlardı, mutluluklarını da gizlemiyorlardı:

– Telaşlanmayın, bizim her şeyimiz çoktan hazır. Yarım saat içerisinde bütün halkı silahlandırırız. Cephaneliklerimiz sizin silahlarınızla, Rus silahlarıyla dolu artık ve istediğimiz anda bunları iki-üç katına çıkarabiliriz. Kazaklar[2] ile de bağlantı kurmuş durumdayız. Kısa zamanda her şeyi göreceksiniz; burada savaş başladığı anda bütün Kafkasya harekete katılacak, arkasından ise bütün Rusya. Yurtdışında, Türkiye'de ve Arap ülkelerinde ajanlarımız var. Bütün dünya bizi destekleyecek. Bizimle birlikte hareket etmeyene ise savaş kanunlarına uygun biçimde davranacağız

Büyük tarih bilimleri doktoru[3], bölgenin insan hakları komisyonu başkanı, benimle "ulusal" konular üzerinde sohbet etmeye başladı:

– Abhazya'yı Gürcüstan'dan koparmak benim bilim hayatımın prestijidir, bu benim hayatımın ana hedefidir Bu amacımdan taviz vermem, kaldı ki bu hedef şimdi çok yakın. Yalnız hassas "Megrel" grubu (Zugdidi'de Şevardnadze yönetimine direnen Zviad Gamsahurdi'a yanlıları) bizleri ayırıyor;grup iyice zayıflayacak ve düşmanımızla göğüs göğüse geleceğiz.

– Ama bu demek oluyor ki sizin bu amacınıza ulaşmanız bu topraklarda barış içinde yaşayan insanların hayatlarına mal olacak!

– Siz politikacı değilsiniz, bunun kesinlikle önemli olmadığını anlamıyorsunuz. Önemli olan Abhazya'yı Gürcüstan'dan koparıp Rusya'ya katmak ve büyük devleti yeniden kurma sürecini başlatmaktır. Biz bu tarihi fırsatı kaçıramayız

– İyi ama böylesi bir politika gütme hakkını size kim veriyor? Siz Abhazya halkına bunu sordunuz mu? Bir referandum veya bir kamuoyu yoklaması yaptınız mı?

– Evet, tabii. 17 Mart 1991'de Abhaz halkının Sovyetler Birliği"ne evet demesi bizim için referandum sayılır. Bize bu yeterlidir.[4]

Aynı günün sıcak ve henüz sakin Karadeniz akşamında Yeni Aton kıyılarında bir Abhaz delikanlısı (adı Alik idi, iskelede cankurtaran olarak çalışıyordu, uzun zamandır maaşını da alamıyordu üstelik, dileyenlere bot kiralıyor, bir yandan da kendi yaptığı yatını tamir ediyordu, savaş başladığında yatıyla Türkiye'ye gidecekti. Bu hikâyeyi Yeni Aton sakinleri iyi bilir) düşünceli ve çoküzgün bir şekilde şunları söylüyordu

– Sohumi'de Yüksek Sovyet'in gönderine çizgili bayrak çekenler[5] bana hiçbir şey sormadılar. Ben Abhaz'ım, Gürcülere kırgın olmam için benim de kendime göre nedenlerim olabilir, fakat yeni Gürcüstan ile birlik olursak ancak bu komünist ahırdan kurtulabiliriz. Bütün umutlarımı Şevardnadze'ye bağlamıştım. ama bunlar canavarca bir nefret besliyorlar ona. Çünkü o "Berlin Duvarını batıya teslim etmiş" ve Sovyet nükleer tehdidini ortadan kaldırmıştı. Çünkü o, darbeyi[6] önceden görmüş (bir hatayla; albaylar sanmıştı, oysa generaller hareketi çıktı) ve Gorbaçov'u uyarmıştı. Çünkü o, Ağustos 1991'de Beyaz Ev'i[7] savunmuştu. Ondan nefret ediyorlar. Gürcüstan'ı kendi otonom bölge ve halkları ile birlikte 70 yıllık pislikten tümüyle çekip çıkarmak istediği için nefret ediyorlar Onu affedemiyorlar.

Moskova'ya döndüğümde karşılaştığım olaylar bana hâlâ inanılmaz geliyor. Abhazya'da meydana gelen olaylara ilişkin gerçekleri açıklama girişimlerim mutlak sağır bir duvara ve anlayışsızlığa çarpıyordu İnsanlar, iletişim araçları tarafından "Özgürlükçü Abhazya'nın emperyalist Gürcüstan'ın saldırısına uğradığı"na öylesine inandırılmıştı ki, gerçeklerden öylesine uzaktılar ki anlamıyorlar ve dinlemiyorlardı. Anlatmaya çalışıyordum: Bu savaşı Şevardnadze başlatmadı. "Gürcü tarafı"nın henüz hiçbir şey yapmadığı, tek el ateş dahi etmediği ve Abhaz yerleşim birimlerini hiçbir şekilde tehdit etmediği 14 Ağustos 1992 günü öğlen saatlerinde Vladislav Ardzınba radyoda yaptığı bir konuşma ile Gürcüstan halkına savaş ilan ediyordu. Tümüyle kendi inisiyatifiyle Abhaz halkını kendi emellerine alet ederek büyük bir trajediye sürüklüyordu. Kanunsuz olarak, cebren ilan edilmiş "genel seferberlik" (18-45 yaş arası bütün erkekler), askere çağırılanların Rus cephaneliklerinden

(2) Don Kazakları-Ruslar (ç.n.)
(3) Y. Voronov: Abhazya Milletvekili, Rus Profesör, Abhazya İnsan Hakları Komitesi Başkanı (ç.n.)
(4) Sözkonusu edilen halk bölge nüfusunun % 17'si olan Abhazlardır (ç.n.)
(5) Yeşil beyaz çizgili "Dağ Halkları Konfederasyonu" bayrağı. (ç.n.)
(6) Ağustos 1991'deki komünist darbe. (ç.n.)
(7) Rusya Parlamento binası. (ç.n.)

çalınmış Rus silahlarıyla silahlandırılmaları, bu silahlı grupların yollarda, Abhazya köyleri ve şehirlerinde kanunsuz hareketleri (..ki kendilerinin "düşman dedikleri kesim yakınlarında bile değildi), yaptıkları aramalar, yağma ve soygunlar, sivil Gürcü halkına karşı giriştikleri kanlı terör hareketleri, Sohumi'deki dinlenme tesislerinde keskin nişancıların dinlenen tatilcilere ateş açmaları... İşte bütün bunlar hesabının verilmesi gereken suçlar. Bu suçların organizatörlerinin nihai hedefi de açıktır: Gürcüstan'ı parçalamak, Rusya'yı bu savaşa sokmak, Sovyetler Birliği'ni diriltecek Sovyet-Komünist bir rövanş almak

Beni anlamıyorlardı. Bilge bir meslektaşım hayretle gözlerime bakarak soruyordu: "Neden Abhazlara karşısınız?.. Siz tesadüfen Gürcü olmayasınız? Enstitüdeki bilim kurulunda, inatla ve öfkeyle Abhazya'da kendi gözlerimle gördüğüm olayları anlatırken, sürekli beni suçluyorlardı: "Bak, sen Abhazya yollarında eli silahlı zilzurna sarhoş insanların arama ve yağına yaptıklarını söylüyorsun, ama Abhazlar sarhoş olamazlar, çünkü onlar hiç içki içmezler ki"[8]

Biliyorum, gerçeği bilmek istemeyenler onu kabul etmezler. Fakat kulakları olanlar duysun! Aldatılmışlar gözlerini açsın! Bu kitapla birlikte gün gün gerçekleri takip edip uyansınlar

Ben bir yazar değilim, Abhazya'da savaş ve barış hakkında bir tarih draması yazamam. Bir gazeteci de değilim, günlük ve kronoloji de yazamam. Ben mesleğimin ve yurttaşlık borcumun bana yüklediği misyonu yerine getireceğim.

Operatif ya da "acil" olarak nitelendirilen etnopolitoloji denen bir yöntem vardır. Bu kitap da bu yöntemle yazılmıştır. Tabii ki Abhazya ve genelde Kafkasya'daki olayları ve Abhaz-Gürcü anlaşmazlığını geniş bir tarih, etno-kültürel ve siyasal yelpazede bu kitap irdeleyemez. Fakat, somut olarak Ağustos 1992'de burada nelerin nasıl meydana geldiği bütün bunların kimin için gerekli olduğu, bunca insanın ölümünden kimlerin sorumlu olduğu ve kime yarayacağı sorularına yanıt verecektir

Rusça'dan çeviren: Hasan ÇELİK

* Bu yazı, "**Abhazya 1992-Komünizm Sonrası Başkaldırı**" adlı kitabın yazan tarafından kitabın başına konan sunuş yazısıdır. Abhazya'da savaşın henüz sürdüğü bir tarihte yayımlanan bu kitabın yazarı, Rusya Bilimler Akademisi Etnoloji ve Etnik Antropoloji Enstitüsü'nde etnografya ve sanat tarihi doktorudur. Svetlana Çervonnoya bir Rus olup, daha önce bölge ile hiçbir ilgisi olmamış, bölgeye Abhaz yönetimi tarafından davet edilmiştir. Ancak, yaptığı incelemeler sonucunda ortaya çıkardığı yaklaşık 200 sayfalık kitabı 1993'te Moskova'da yayınlandığı anda birileri tarafından satın alınarak piyasadan yok edilmiştir

(8) Oysa bütün Kafkas halkları geleneksel olarak içki içerler. (ç.n.)

HACER İYEM
ile
İBERYA ÖZKAN
(Melaşvili)
evlendiler.
Mutluluklar dileriz.
çveneburi

Shakespeare Hayranının Trajik Sonu

Fahrettin ÇİLOĞLU

'Interfax' ajansı, 5 Ocak 1994 tarihinde geçtiği haberle, Gürcüstan'da seçimle iktidara gelen ilk devlet başkanı Zviad Gamsahurdia'nın yaşamının trajik sonunu bütün dünyaya duyurdu. Oldukça "inişli-çıkışlı" bir siyasal yaşamı olan Zviad'ın intihar ettiğini karısı Manana Gamsahurdia açıklamıştı. Bu açıklamaya gore Zviad Gamsahurdia Gürcüstan'ın batısında bir bölgede düşmanları tarafından kuşatıldıktan sonra 31 Aralık 1993'te intihar etmek zorunda kalmıştı. Böylece Gamsahurdia, Abhazya'da "Sohumi'nin düşüşü"yle sonuçlanan savaştaki tutumundan dolayı kendisini "hain" ilan eden Tiflis yönetiminin eline geçmektense ölümü seçmiş oluyordu

Bu ilk haberin hemen ardından Tiflis yönetimi de bir açıklama yaptı. Gürcü yetkililer Gamsahurdia'nın öldüğünü doğruladı. Ancak, Gürcüstan Savunma Bakanlığı, 31 Aralık'ta intihar ettiği belirtilen Gamsahurdia'nın bu tarihte Çeçenistan'da bulunduğunu ve bilinmeyen bir biçimde burada yaralanıp Gürcüstan'a döndüğünü ve 5 Ocak günü de yaşamını yitirdiğini duyurdu. Ayrıca, Gamsahurdia'nın askerler tarafından kuşatılmadığını da açıkladı.

Gamsahurdia'nın çelişkili açıklamalarla verilen trajik sonu, bizi Gürcüstan'ın son üç yılını yeniden gözden geçirmeye sevketti. Sanırım bu eski popüler liderin trajik bir biçimde biten yaşamıyla, Gürcü halkının tarihsel ve yakın döneme ilişkin trajedisinin örtüşen birçok yanı var. 1989 ve 1990'da Gürcü halkının yükselen bağımsızlık özlemini, bir süre Gamsahurdia sembolize etmişti. Halk onu 1991'de yüzde 87 oy oranıyla devlet başkanlığına taşımıştı Bu dönem, umutların iyice ışıldadığı günlerdi Bağımsız Gürcüstan'ın "kendine yeten bir ülke" olacağı düşünülüyordu bu tarihte. Ama umutlar çabuk söndü; ülke önce etnik çatışmalara, ardından iç savaşa sürüklendi Gamsahurdia 6 Ocak 1992'de iktidarı ve ülkesini terk etmek zorunda kaldı.

Peki, bu tarihten önce kimdi Zviad Gamsahurdia? Zviad, çağdaş Gürcü edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Konstantine Gamsahurdia'nın oğluydu 31 Mart 1939'da Tiflis'te doğdu. Daha lise öğrencisiyken ulusal bağımsızlığı amaçlayan gizli çalışmalara katıldı ve tutuklandı 1976'da Merab Kostava ile birlikte, Gürcü dili, kilisesi ve kültürünü korumayı amaçlayan Gürcüstan Helsinki Grubu'nu kurdu. Bu örgüt tutukluların ve baskı altında tutulanların haklarını savunuyor ve gizli dergiler yayınlıyordu. Ülkedeki insan haklarına aykırı uygulamaları Batı dünyasına duyuruyordu. Gamsahurdia, 1977'de örgütün diğer bazı üyeleriyle birlikte tutuklandı. Ertesi yıl ABD Kongresi, Gamsahurdia ve Helsinki Grubu'nun öbür yöneticilerini Nobel Barış Ödülü'ne aday bile gösterdi. Gamsahurdia 1979'da cezaevindeyken televizyona çıkar(tılar)ak savunduğu düşüncelerin yanlış olduğunu açıklayıp, özür diledi ve o tarihte genel sekreterliğini Eduard Şevardnadze'nin yaptığı Komunist Partisi yönetimince bağışlandı.

Gamsahurdia böylece serbest kalırken en yakın mücadele arkadaşı Merab Kostava 10 yıl hapis yattı. Cezasını çektikten sonra serbest kalan Kostava da, ulusal bağımsızlık hareketine katıldı ama 1989'da kuşkulu bir trafik kazasında öldü.

Zviad Gamsahurdia, 1980'lerin sonunda ulusal bağımsızlık hareketinin en popüler lideri olarak sivrildi. Açlık grevlerinden meydanlarda ateşli konuşmalara varıncaya değin değişik eylemlere katıldı. Sovyet birliklerinin Tiflis'te 9 Nisan 1989'daki kanlı müdahalesinden sonra bir süre tutuklu kaldı. Aynı yıl yedi siyasal partinin oluşturduğu Gürcüstan'ın Bağımsızlığı İçin Yuvarlak Masa adlı milliyetçi ittifakın liderliğini üstlenen Gamsahurdia, Gürcüstan'ı bağımsızlığa taşıyacak lider olarak görülmeye başlandı. 28 Ekim 1990 tarihindeki seçimlere de en güçlü aday olarak girdi.

Bu seçimlerin hemen öncesinde, Tiflis'te kendisiyle yaptığımız söyleşide Gamsahurdia, Gürcüstan'ın Sovyetler Birliği'nden kopuşunun ancak barışçı yolla olabileceğini söylüyor ve silahlı mücadeleye karşı çıkıyordu. Gürcüstan'ın bağımsızlığı uğruna bile silahlı mücadeleyi reddeden Gamsahurdia iktidarını korumak ve yitirdikten sonra da yeniden elde etmek için, sonunda kendini savaş içinde buldu.

Gamsahurdia'yı iktidara taşıyan mücadele arkadaşları, daha sonra ona cephe aldılar ve onu iktidardan uzaklaştırdılar. Sonunda iktidara, Gamsahurdia'nın 1970'lerden tanıdığı Eduard Şevardnadze gelmişti. Gamsahurdia, bu "eski komünisti" iktidardan uzaklaştırmak için "her türlü yola" başvurdu. Eski "düşmanlarına" bile yakınlık gösterdi; ama başarılı olamadı. Ona değişik "misyonlar" yüklemek isteyenler de çıktı. Ancak hepsi boşunaydı; çünkü yazgısı önceden belirlenmişti. O bir Shakespeare hayranıydı ve yaşamı, Shakespeare'in oyunlarında olduğu gibi trajik bir biçimde noktalandı.

ERSEN GÜMRÜKLEME

İthalat, İhracat, Turizm ve Dahili Ticaret Ltd. Şti.

çveneburi okurlarının en yeni yılını kutlar, dergiye yayın yaşamında başarılar diler.

Karahasan sok. Ar Apt. A Blok
No:1 K.3 D.6 Balmumcu-istanbul

Tel. : (0212) 275 38 65 - 66 - 67
Fax. : (0212) 266 52 89

Elena Ahvlediani

Fahrettin ÇİLOĞLU

Elena Ahvlediani, kendi kuşağı öbür sanatçılar Davit Kakabadze, Lado Gudiaşvili ve Keto Magalaşvili gibi, çalışmalarına 20. yüzyılın ilk çeyreğinde başladı Bu usta sanatçıların başarıları, Avrupa'nın ve Gürcü ulusal kültürünün mirasına dayanıyordu

Elena Ahvlediani 1901'de doğdu. Elena'nın ailesi 1910'a değin Telavi'de yaşadı. Sanatçının çocukluğu, bu sessiz, şirin kasabada geçti. Daha sonra aile Tiflis'e taşındı. Elena, Tiflis gimnasyumunda N Sklifosovski'den resim dersleri aldı Sklifosovski'nin yönlendirmesiyle giderek profesyonelleşen çalışmalar ortaya koydu. Bir ortaokulda resim dersi öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Elena'nın çalışmaları 1919'da Gudiaşvili ve Kakabadze'nin resimleriyle birlikte Tiflis'te sergilendi Elena Ahvlediani, 1922'de Tiflis Güzel Sanatlar Akademisi'nin resim bölümüne girdi. Devam ettiği sınıfı ünlü ressam Gigo Gabaşvili idare ediyordu

Gerçekçi Rus resminin izleyicisi olan Gabaşvili, memleketi Tiflis'i sevmiş ve yapıtlarında ülkesinin değişik kesimden insanlarını konu almıştı

Ahvlediani, Tiflis'in ve Gürcü taşra yaşamına büyük ilgi duyuyordu. Çayhaneleri ve pazarlarıyla ünlü Batum kıyılarına, sessiz Telavi'ye... Ulusal giysileri içindeki Kaheti köylüleri onun müthiş ilgisini çekiyordu

Elena Ahvlediani bir yıllık öğrenciliği sırasında çok yetenekli biri olduğunu göstermişti. Bunun üzerine İtalya'ya gönderildi. İki yılını Roma, Milano ve Venedik'te geçirdi Bütün zamanını İtalyanca öğrenmeye ve resim yapmaya ayırdı. Sonra Paris'e gitti

Ahvlediani 1964'te şöyle yazıyordu: "Ben Paris'te yaşıyorken, Davit Kakabadze, Lado Gudiaşvili ve Keto Magalaşvili de oradaydı. Pazar günleri Datiko'larda (Kaka-

Kasradze'nin *Kalpepela*'sı, 1933.

badze) bir araya geliyorduk, ama diğer günler çok seyrek görüşür, bütün zamanımızı çalışarak geçirirdik."

Ahvlediani Fransa'dayken, Gürcüstan'la ilişkili resimler yapmayı sürdürüyordu. Avrupa seyahatine çıkmadan önce yaptığı taslaklardan yararlanıyordu. Manzara ve günlük yaşama ilişkin kompozisyonları, onunla aynı dönemde Paris'te yaşayan Gürcü meslekdaşlarının çalışmalarıyla ortak yanlara sahipti. Bu açıdan Ahvlediani'nin resimlerini Gudiaşvili ve Kakabadze'ninkilerle karşılaştırılabilir.

Ahvlediani'nin birçok resmi geleneksel Gürcü "bayrakları"nı temsil ediyordu. Gürcü sanatındaki bu tema, kaynağını tarihten alıyordu. Pirosmanaşvili ve Gudiaşvili de benzer konularda yapıtlar vermişti. Ahvlediani'nin "bayrakları" geleneksel günlük yaşamdan ve "kinto"lardan sahnelerdi.

Ahvlediani'nin çalışmaları, Paris' sanat eleştirmenlerinin de yazılarına konu oldu. Sanatçı 1926'da kişisel bir sergi açmayı başardı; resimleri Paul Signac tarafından satın alındı. Ahvlediani, resimlerini sergilemesi için Hollanda'ya davet edildi Ama o 1927'de ailevi nedenlerden dolayı ülkesine dönmek zorunda kaldı

Ahvlediani, kısa sürede buradaki sanatsal yaşama katıldı. Çalışmalarını, değişik grup sergilerinde düzenli olarak sergilemeye başladı. Bu yıllarda, sahne tasarımcısı olarak desenler çizmeye başladı. Yaratıcı etkinlikleriyle ünlü yönetmen Konstantine Marcanişvili'nin tiyatrosundaki çalışmalarda belirleyici etkisi oldu. Marcanişvili, Ahvlediani'nin Kutaisi'deki kişisel sergisini ziyaret ettikten sonra ona işbirliği önermişti Ahvlediani, Marcanişvili ile birlikte birçok oyunun sahne ve kostüm tasarımını gerçekleştirmiştir.

Ahvlediani 1930'lardan sonra çok sayıda kitap resimledi. Daha çok çocuklara ve gençlere yönelik olarak, yabancı klasikleri ve Gürcü yazarları resimliyordu Mark Twan'in **Tom Sawyer'in Maceraları** ve Kasradze'nin **Kalpepela** adlı öyküsü, Pşavela'nın ve Ninoşvili'nin öykülerinin ilüstrasyonu son derece başarılı çalışmalar olarak kabul edilir. Ahvlediani, kitap ressamı ve sahne tasarımcısı olarak çalışırken, öte yandan enerjisinin çoğunu tuvalinin başında harcıyordu. Sanatçı Gürcüstan'ı dolaşıyor, resimleri için malzeme topluyor, çeşitli konularda resimler yapıyordu. Bu çalışmaları düzenli olarak sergileniyordu. Manzara resimleri onun en önemli çalışmalarıydı. **Telavi** (1927), **Alazani Vadisi** (1934), **Eski Tiflis** (1927) estetik ve teknik açıdan başarılı ilk çalışmalarındandı

Ahvlediani en ilginç çalışmalarından bazılarını 1920 ve 1930'larda Guria'da yaptı. Bu resimler doğrudan doğa izlenimlerine dayanıyordu

Ahvlediani, bir sanatçı olarak resmi kanaldan Baltık ülkelerine, Çekoslovakya'ya ve Doğu Almanya'ya gönderildi. Bu geziler ona yalnızca yeni izlenimler değil, yeni ilginç yapıtlar üretmesine de yardımcı oldu. Tallin'in damları, Slovak köyleri de onun resim dünyasına giriverdi

Tiflis ve Kaheti'nin Ahvlediani'nin resimlerinde özel bir yeri vardı. Çalışmalarının neredeyse çoğu bu yöreleri konu alıyordu. Sanatçı, gerek kullandığı teknikler, gerek yarattığı estetik görünüm, gerekse oluşturduğu renk kompozisyonları açısından Gürcü resim sanatının en ünlü adlarından biriydi. Gürcü resminde peysajın gelişmesinde önemli etkisi olan Ahvlediani 1975'de resme ve yaşama veda etti

Pşavela'nın *Üzüm Kuyruğu*, 1951

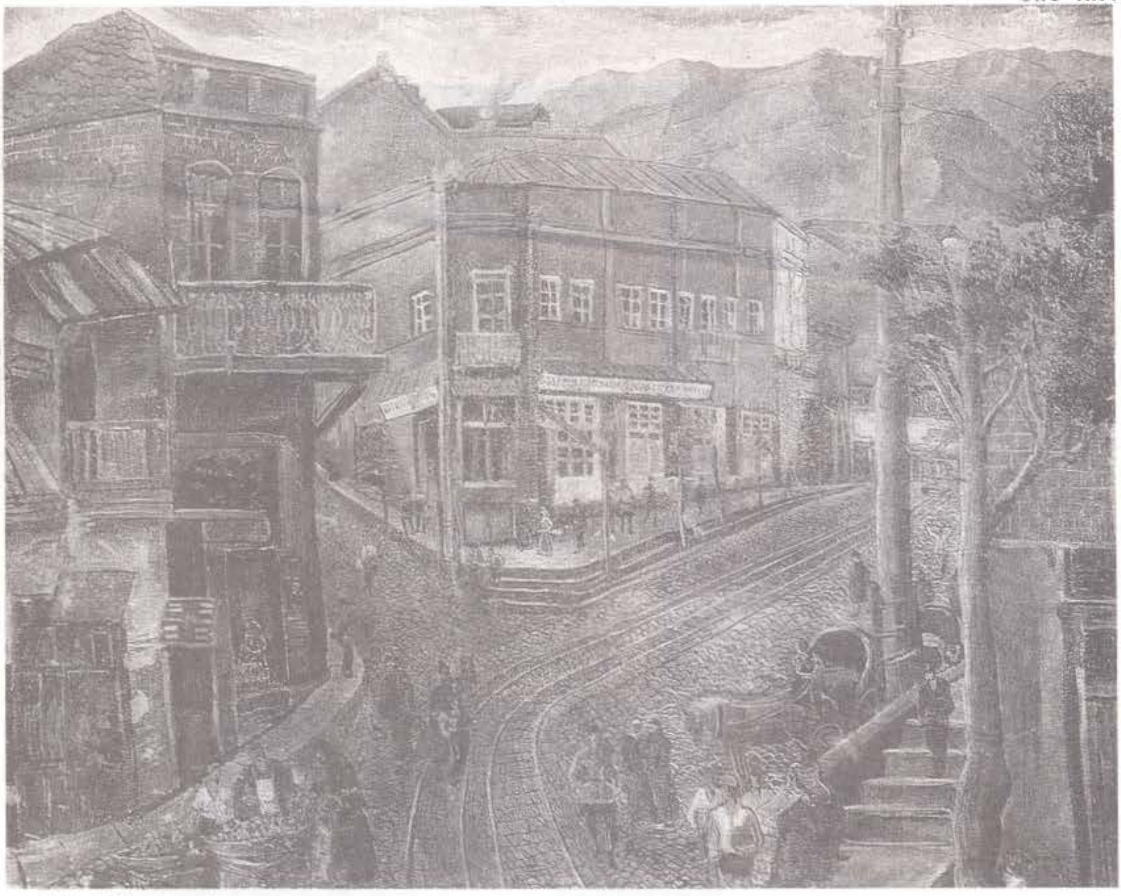

Eski Tiflis, Meydan. 1927

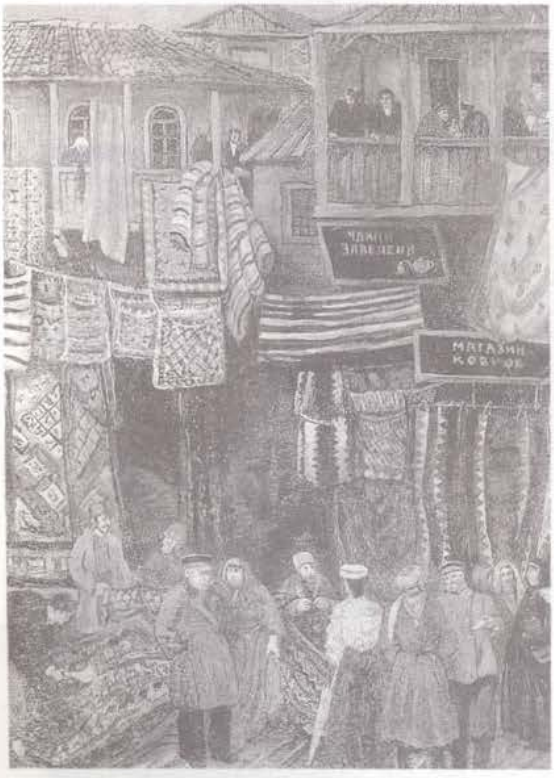

Eski Tiflis, Kilimciler Çarşısı, 1970

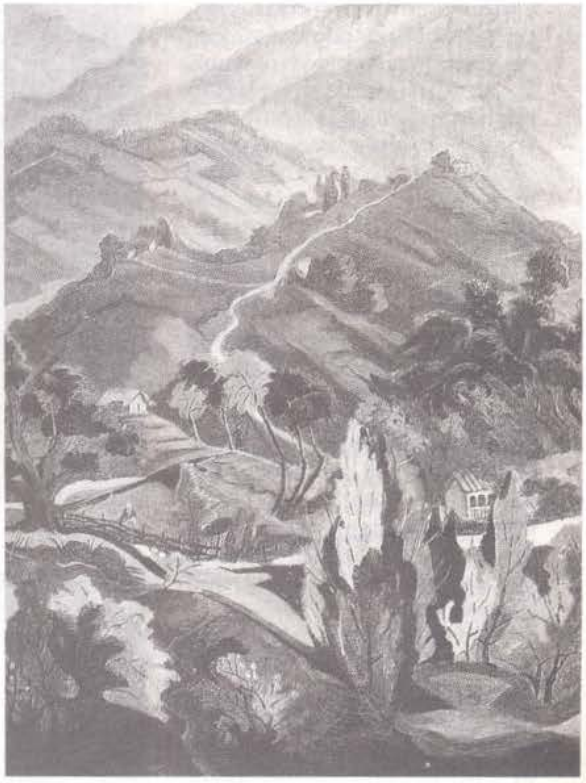

İmereti, 1959

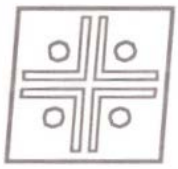

TOTAL
MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

TİFLİS TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

BİLGİSAYAR / ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ

MİMARLIK / İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ

KİMYA / ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİ

ENFORMASYON SİSTEMLERİ MÜHENDİSLİĞİ

ULAŞTIRMA / ŞEHİR PLANLAMA MÜHENDİSLİĞİ

MAKİNE / UÇAK MÜHENDİSLİĞİ

1994 / 1995 Öğrenim Yılı İçin 25 Adet Kontenjan Ayrılınıştır

Yıllık Öğrenim Ücreti Konaklama Dahil $1120 - $2000 Arasında Değişmektedir

TÜRKİYE RESMİ TEMSİLCİLİĞİ:
TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
Cumhuriyet Cad., Selbaşı Sok. 20/5
Harbiye – İSTANBUL
Tel: (0212) 231 08 04
Faks: (0212) 233 71 04

Simon ZAZADZE :

"Türkiye'de ilk modern traş bıçağı fabrikasını biz kurduk."

Söyleşi: *Osman Nuri MERCAN*

– Simon Bey, Türkiye'ye ne zaman ve nasıl geldiniz?

– Babam Pol Zazadze 1917 yılında Gürcüstan'dan Türkiye'ye üniversite eğitimi için gelmiş ve ihtilal sonrasında geri dönememiş. O zamanlarda İstanbul Gürcü Katolik Kilisesi başrahibi onun dayısı imiş Babamın ailesi de buna güvenerek, kendisine İstanbul'da bakacak ve ilgilenecek kişi olduğu için onu buralara göndermiş. Babam İstanbul'da okudu ve 1926 yılında İstanbul doğumlu ve Gürcü olan annem Mari Hanımefendi ile evlendi. Bu evlilikten iki çocuk oluyor; bunlardan bir tanesi kız ve bir de ben bulunuyorum

1933 yılında İstanbul'da doğdum Yüksek öğrenimimi İstanbul, İngiltere ve ABD'de yaptım. Babamın çok iyi ve tanınmış bir tüccar olması ve daha doğrusu aileye olan yakınlığım ve ilgim nedeni ile babamın işine katılmak zorunda kaldım. O zamanlar babam Zaza markası adı altında çeşitli ithal malları (hassaten ustura, çakı, traş bıçağı, Zaza saatleri ve Zaza sabunları) getirip pazarlıyordu. Ben işe başladığım zaman işin üretimine yöneldik ve Türkiye'de ilk modern traş bıçağı fabrikasını biz kurduk. Biz fabrikayı kurduğumuzda Türkiye'de sekize yakın traş bıçağı fabrikası vardı. Bunlardan bugün yalnız üç tanesi mevcuttur ve bu üç tanesinden biri bizim, bir diğeri de bizim tarafımızdan kurulmuş ve zamanla el değiştirmiş bir fabrikadır

– Soyadınızla özdeşleşen Zaza traş bıçakları ve okulunuz Özel Bilgi Koleji dışında başka ticari veya sınai aktiviteleriniz var mıdır?

– Zamanla değişik ticari mümessillikler, ihracat ve diğer sınai işlere atıldım. Bu arada, Lübnan doğumlu eşimin mülkiyet'li oluşu nedeni ile kendisine Özel Bilgi İlk ve Orta Okulu'nu 1966 yılında açtım. Sonra 1983'te İngilizce eğitim yapan Anadolu Lisesi statüsünde Özel Bilgi Lisesi'ni kurdum

– Gürcüstan'la ticari veya akraba - dost ilişkileriniz hangi seviyede?

– Gürcüstan'a maalesef bir kere gidebildim. Ticaret, elbette, bizim işimiz olduğu için pek tabiidir ki bütün safhalarını düşünmek gerekirdi. Araştırmalarımızın sonucunda orada bir traş bıçağı ve makinası fabrikası kurmak için gerekli görüşmelere başlanmıştı. Ancak, son politik durumlar nedeni ile bir sonuca varılamadı. Fakat, niyetim, oralar normale döndüğünde tekrar iş görüşmelerimi devam ettirip, sonuçlandırmaktır

Akraba ve dost ilişkilerim Sarp Kapısı'nın açılması nedeni ile başladı. Zazadze ve Zazaşvili soyadlı çok kişi bize geldi ve halen gelmektedir. Fakat bunlardan hiçbiri akrabam çıkmadı. Babam, Ahaltsihe bölgesinin Ude kasabasından idi. Araştırmalarımızda, halen direkt bir akraba bulamadık. Bundan sonra Gürcüstan'a yapacağım bir ziyarette bu konuyu daha derinine inceleyeceğim

– Gürcüstan'da yaşayan Gürcülerin çoğu Ortodoks olmasına karşılık siz Kato-

liksiniz ve İstanbul'da mevcut Gürcü Katolik Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanısınız; bu bağlamda, Gürcülerde Ortodoks - Katolik ayrımı ne zaman doğdu?

– Bana verilen bilgilere göre bundan üç - dört asır önceleri Avrupa'dan gelen Katolik Misyonerler o zamanki Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Gürcüstan'ın Ahaltsihe ile Kutaisi kentlerinde Hıristiyan dinindeki mezhep değişikliğini gerçekleştirdiler Bugün Ahaltsihe'de büyük bir Katolik Katedrali vardır

– Türkiye'de ve dünyada ne kadar Katolik Gürcü var ?

– Türkiye'deki Katolik Gürcü'lerin çoğu Avustralya, ABD, Kanada, Fransa ve diğer batı ülkelerine göç ettiler. Bugün çoğu İstanbul'da olmak üzere Türkiye'de 30 - 40 Katolik Gürcü ailesi kalmıştır. İstanbul dışında birkaç ailenin de İzmir'de ikamet ettiği bilinmektedir

– Şişli Bomonti'de mevcut Gürcü Katolik Kilisesi'nin kısa tarihçesini ve ne zaman yeniden Gürcüce dualara başlayacağını anlatır mısınız?

– İstanbul Bomonti'deki Gürcü Katolik Kilisesi 1861 yılında Gürcü Katolik rahipler tarafından kurulmuştur. Birkaç kez restore edildi. Kiliseye, yurt içi ve dışından çok kişi, bütün dinler tarafından kutsal kabul edilen Meryem Ana'ya adak için gelmektedirler. Yakın zamana kadar Gürcüce dua ve ayinlerin yapıldığı bu yerde, yeniden Gürcüce dualara ancak T.C. tebaasında bir Gürcü Katolik rahibin atanması ile başlanabilecektir

– çveneburi dergisi hakkında düşünceleriniz ve önerileriniz.

– **çveneburi** dergisini çıkaran arkadaşları, yaptıkları bu hizmetleri için tebrik ediyorum Gürcü kültürünü ve dilini inceleyen bu dergiyi çok güzel buluyorum

ASTRA
GÜBRE SANAYİİ
İTHALAT – İHRACAT A.Ş.

çveneburi okurlarının
yeni yılını kutlar

Cumhuriyet Cad. 147/6 80230 Elmadağ – İSTANBUL
Tel: (0212) 230 92 08 - 246 12 83 Faks: (0212) 246 56 89
Teleks: 39306 ASGE

Nikoloz Barataşvili'den

Şiirler

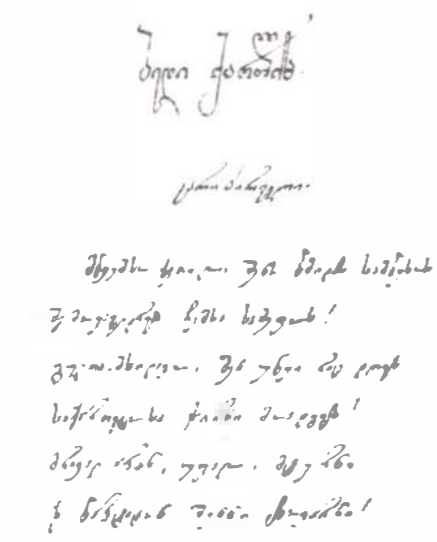

Nikoloz BARATAŞVİLİ* (1817-1845), Gürcü romantik şiirinin en ünlü temsilcisiydi. Birkaç kitapta toplanan şiirleri Gürcü edebiyatının en iyi yapıtları arasında sayılır. Gürcü romantizminin en parlak temsilcisi olan Barataşvili, 1860'lar ve 1870'lerdeki gerçekçi Gürcü edebiyatını önemli ölçüde etkiledi. Şair, yurdunun bağımsızlığını yitirişinden duyduğu acıyı felsefi derinlikli şiirlerinde yansıttı. Barataşvili'nin bazı şiirleri **Tsiskari** dergisinde yayımlandı. En ünlü şiiri **Bedi Kartlisa** (1839; Gürcüstan'ın Yazgısı), Gürcü yurtseverlik şiirinin en parlak örneklerinden sayılır. **Merani** (1842) adlı şiiri Gürcü romantik şiirinin başyapıtıdır. Derin duygulu aşk şiirleri de yazmış olan Barataşvili'nin öbür yapıtları arasında **Şemoğameba Mtatzmindazed** (1833-36; Mtatzminda'da Akşam Vakti), **Hına İdumali** (1836; Gizdolu Ses), **Pikrni Mtkvris Pirzed** (1837; Mtkvari Kıyısında Düşünceler), **Sakure** (1839; Küpe) sayılabilir.

* Fahrettin ÇİLOĞLU'nun "**Gürcülerin Tarihi**" (1993) adlı kitabından alınmıştır

ჩემს ვარსკვლავს

რად მრისხავენ, ჩემის ბედის ვარსკვლაო?
ბაიბც გეტრფი, თუმცა ხშირადა ბკლავო;
შეეთვისა სული შენსა ბოლრუბლებს,
ბეეჩვია გული სევდითა კრთოლვებს!

ნუ გგონია, ბედსა მით დამიმწარებ,
რომ უეცრად ბუქით ნისლს მოიტარებ,
შენ არ იცი, რა სიამეს მომაგებ,
როს მიიქუხით ნისლით-ჯაბო მოწათებ.

რა სახითაც გინდა შენ მე მეჩვენო,
მაინც გიცნობ, მშვენიერის ცის მთვენო
ნათელი ხარ შენ ნათლის სულისა,
ბალხინებელ დაბინდულის გულისა!

მოციმციმდი, მოდი, გამითბე,
შენგან ბნელი გული გამითბიდარე;
კვლავ ცეცხლი ცეცხლი გარმოისარე,
ნაბერწკალნი ემხის მომაყარე

YILDIZIMA

Niçin öfkelenirsin ey talihimin yıldızı?
Sık sık beni öldürürsün, yine de seviyorum seni;
Alıştı ruhum senin böyle bulutlanmana,
Alıştı yüreğim acılarla kıvranmaya.

Fırtınayla getirdiğin sislere bürünsen de,
Mutluluğumu zehirleyeceğini sanma sakın;
Sisler arasından sızan ışıldamanla
Beni nasıl mutlandırdığını bilemezsin.

Bana hangi yüzle görünsen de,
Sen güzel göğü aydınlatanı, yine tanırım:
Aydınlık ruhumun ışığısın sen,
Kararan yüreğimin sevincisin.

Efilde, gel, günlerimi ısıt,
Kararttığın yüreğimi aydınlat;
Göksel ateşini yine fırlat,
Aşk kıvılcımlarını üzerime at

1837

Türkçesi: Hasan ÇELİK

* * *

ცრემლთა დავიწვავ დასანაცრებელსა
გულსა დავიწვავ დასანაცრებელსა
და მისსა ფერფლსა, ვითა საკმეველსა
შევსწირავ სატრფოს, ჩემსა სალოცველსა!

მისთ თვალთა ხარობს სამოთხე ჩემი,
მითი ღიმილი შვების მომცემი,
ჩემი წარმწყმედი, მაცხონებელი,
განმაბრძნობელი, გამხელებელი

ვით არ გადიდო სატურფო ღმერთმა!
ყოველნი ქმნილნი მან შეიყარა,
ცასა ჰრთხილობა ცის ნიჭნი ქვეყანა
და თავის მსოფლად ქმნა იგი მოსწადა

Yangınlanmı söndüren gözyaşlarımı kurutarım,
Yakarım külolası yüreğimi
Ve küllerini bir tütsü gibi,
Tapılası sevgilime adarım!

Onun gözlerinde yaşar benim cennetim,
Onun gülümsemesidir derman olan,
Beni öldüren, bana hayat veren,
Bana duygu veren, beni çıldırtan!

Nasıl yüceltmeyeyim aşk tanrısını!
Herşeyin erdemini kendisinde birleştirdi,
Göksel yetenekleri dünyevi ruhum üfledi
Ve onu, kendisini övecek ozanı yarattı!

1843

Türkçesi: Hasan Çelik

სულიერი ობოლი

ნუ ვინ იტყვის ობლობისა ვაებას.
ნუ ვინ სჩივის თავისს უთვისტომობას!
საბრალოა მხოლოდ სულით ობოლი,
ძნელია პოვოს, რა დაკარგოს მან ტოლი!

მეგობარია, ნათესავთ მოკლებული
ისევ ჩქარად ჰპოვებს სანაცვლოს გული,
მაგრამ ერთხელ დაობლებული სული
მარად ითმენს უნუგეშობას კრული!

არღარა აქვს მას ნდობა ამა სოფლის;
ეშინიან, იკრძალვის, არღა იცის,
ვის აუწყოს დაფარული მან გრძნობა.
ეფიქრება ხელმეორედ მას ნდობა!

ძნელი არის მარტოობა სულისა-
მას ელტვიან სიამენი სოფლისა,
მარად ახსოვს მას დაკარგვა სწორისა.
ოხვრა არის შვება უბედურისა!

ÖKSÜZ RUH

Öksüzlüğüne yanmasın hiç kimse,
Hiç kimse yakınmasın öksüzlüğünden!
Ruhu öksüzler zavallıdır yalnızca,
Zordur bulunması yitirilen eşin!

Dostundan, akrabasından uzak kalan yürek
Yerine, çabuk bulur bir başkasını,
Fakat ruh bir kerecik öksüz kaldı mı
Umutsuz çaresizliğine katlanır sonsuza dek!

Kalmamıştır artık bu dünyaya güveni;
Ürkektir, çekinir, bir türlü bilemez,
Gizli duygularını kime açacağını,
Sakınır güvenmekten ikinci kez!

Ruhun Yalnızlığı çekilmezdir·
Yitiverir bütün dünyevi zevkleri,
Eşini yitirmesini anımsatır sürekli,
Mutsuzluğun tek çaresi ah çekmektir!

1839

Türkçesi: Hasan ÇELİK

* * *

სატრფოვ, მახსოვს, თვალნი შენნი
მშვენიერნი ცრემლით კრთოდენ
და ბაგენი მდუმარენი
ხვაშიადსა მიმალვოდენ!

მაგრამ, სულო, იგი ცრემლი
არ სტიროდა ამ სოფელსა;
სახე შენი მოწყენილი
არა ჰგავდა ხორციელსა!

აწ მივხვდი მე უბედური,
თვალთა შენთა მეტყველებას:
თურმე ცრემლი უცნაური
მოელოდა ჩემს ობლობას!

ახლაც, ოდეს ვნახავ სადმე
ცრემლსა თვალთა მშვენიერთა,
გულამოსკვნით ვიგონებ მე
დღეთა ჩემთა ბედნიერთა!

Anımsıyorum sevgilim
O güzelim gözlerini
Gözyaşların titreşiyordu
Ve susan dudakların
Benden bir sır saklıyordu

Fakat, ruhum, o gözyaşları
Bu dünyanın yasını tutmuyordu,
Senin o güzel yüzün de
Bir ölümlüye benzemiyordu.

Şimdi anlıyorum bahtsızlığımı:
Meğer o güzelim gözlerin
Ve gizemli gözyaşların
Gelecek öksüzlüğüme ağlıyordu

Nerede hâlâ yaşla dolu
Güzel gözler görsem
Eski mutlu günlerimi
Hıçkırıklarla anımsıyorum

1843

Türkçesi: Hasan Çelik

Sopiko ile Gürcü Sineması Üzerine...

Fahrettin ÇİLOĞLU

1980'lerin sonları ve 1990'ların hemen başları, Türkiye'ye Gürcü konukların ender olarak geldiği yıllardı. Daha çok da yazarlar, sanatçılar, öğretim üyeleri gibi "elit kesimden" insanlar geliyordu. 1990'da, Uluslararası İstanbul Film Festivali kapsamında çağrılı olarak gelen ünlü Gürcü sinema oyuncusu Sopiko Çiaureli de onlardan biriydi. Kadıköy Süreyya sinemasında onun da rol aldığı Sergo Paracanovi'nin ***Suram Kalesi Destanı*** *adlı film gösterilecekti. Film başlamadan hemen önce, daha açılış konuşmasını yapmadan yanına gidip, Gürcüce, gösterim sonrasında kendisiyle tanışmak istediğimizi söyleyince, Çiaureli, sanırım biraz heyecanlanmıştı. Hiç beklemediği bu durum onu, filmi izlemek için salonda bulunan Türkiyeli Gürcülere Gürcüce seslenmeye teşvik etmişti. Bana da bu dili anlamayan öbür izleyiciler için çevirmenlik "görevi" vermişti.*

Sevgili Sopiko ile birlikte geçirdiğimiz iki günlük süreye, uzun yıllar sıcaklığını yitirmeyecek bir dostluğun yanısıra İstanbul'u gezmeyi, alışverişi ve bir de söyleşiyi sığdırmıştık. Bu söyleşiyi ***çveneburi*** *okurlarıyla paylaşmak istedik.*

– Sevgili Sopiko Çiaureli, bize biraz kendinizden söz eder misiniz?

– İnsanın kendi hakkında konuşması oldukça zor. Ben bir Gürcüyüm. Tiflis'te doğdum. Moskova Sinema Enstitüsü'nü bitirdim. Orada Stanislavski'nin, Bibikov'un öğrencisi oldum. 1956'da Moskova'da kurstayken yönetmen Rezo Çheidze ile tanışmak mutluluğuna eriştim. Aynı yıl ilk filmim olan **Çveni Ezo** (Bizim Bahçe)'de rol aldım. Bu filmle birlikte yirmi kadar filmde başrol oynadım. Ayrıca, Sergo Paracanov'un **Ambavi Suramis Tsihisa**'sı (Suram Kalesi Destanı) ve Tengiz Abuladze'nin **Natvris He**'sinde (Dilek Ağacı) olduğu gibi, kısa rollerde de oynadım.

– Aileniz tanıyabilir miyiz?

– Annem Veriko Ancaparidze ünlü bir tiyatro ve sinema oyuncusuydu. İlia Çavçavadze'nin aynı adlı öyküsünden çekilen **Otaraant Kvrivi** (Dul Otoraant) gibi önemli filmlerde önemli roller oynadı.Babam Miheil Çiaureli ise yönetmendi. Annemin de rol aldığı **Giorgi Saakadze** ve **Arsena**'yı yönetti. Ayrıca, Stalin'e ilişkin çok sayıda film yönetti. Ama Stalin'in ölümünden sonra Rusya'da bir kentte zorunlu ikâmete tâbi tutuldu. Babam çok yönlü bir insandı. Resim yapardı, müzikle ilgiliydi. Neredeyse bütün çalgıları çalabiliyordu. Birkaç dil biliyordu, Türkçe'yi de çok iyi konuşurdu. Aynı zamanda heykeltraştı. Almanya'da öğrenim görmüştü. Yönetmenliğe daha sonraki yıllarda başlamıştı. Ben böyle bir ailede yetiştim ve doğal olarak bende de bir oyunculuk ruhu vardı.

– Bu ortamda büyüdüğünüz için mi oyuncu oldunuz?

– Sanırım, sanırım... Ancak bana çocukluğumda oyuncu olmak istevip istemediğim sorulduğunda yanıtım "Hayır" oluyordu. Ama okulu bitirince içimden bir ses 'Oyuncu ol' dedi ve Moskova'ya gidip oyuncu oldum.

Hevsuri Baladı Filminden Bir Görüntü

– Tiyatro çalışmalarınızın da olduğunu biliyoruz. Siz kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Öncelikle sinema oyuncusu musunuz, yoksa tiyatro mu?

– Öncelikle sinema oyuncusuyum.

– Hangisini daha çok seviyorsunuz?

– Tiyatroyu daha çok seviyorum. Ama sinema sayesinde neredeyse bütün dünyayı dolaştım. Oynadığım filmler çok sayıda uluslararası festivallere katıldı ve ödüller aldı. Bu festivallere katılmak için de birçok ülkeye gittim. Çeşitli festivallerde beş kez en iyi kadın oyuncu ödülüne layık görüldüm. Çok mutlu bir insanım.

– Bu ödülleri hangi festivallerde aldınız?

– 1963'te İsviçre'de Locarno Festivali'nde, 1968'de İspanya'da San Sebastian Festivali'nde, ayrıca SSCB'de Kiev, Tiflis ve Taşkent festivallerinde. Bir sanatçı olarak da aldığım bu ödüllerden dolayı son derece mutluyum. Ama yine bir sanatçı olarak gerçekten üzüntü duyduğum bir konuya değinmek isterim. Uluslararası İstanbul Film Festivali dolayısıyla ülkenizdeyim. Ancak, ne Türk sinemasını ne de Türk tiyatrosunu tanıyorum. Aynı şekilde sizin ülkenizde de Gürcü sineması ve tiyatrosu tanınmıyor.

– Türkiye'de Gürcü sinemasının bir ölçüde tanındığı söylenebilir belki. Festivallerde gösterilen filmler dolayısıyla...

– Ama çok az. Bu, denizde bir damla gibi, bir damla! İki komşu ülke olarak birbirimizi daha iyi tanımalıyız.

– Dilerseniz yeniden size dönelim. Bugüne değin hangi yönetmenlerle çalıştınız?

– Rezo Çheidze, Tengiz Abuladze, Giorgi Şengelaia, Lana Ğoğoberidze ve Sergo Paracanov.

– Bu adlar Gürcü sinemasının en ünlü yönetmenleri, öyle değil mi?

– Evet. Hepsi de ünlü ve çok büyük yönetmenler. Ama sanırım Paracanov'un ayrı bir yeri var. O, çok renkli bir yönetmen. Bulunduğum bütün ülkelerde bana sorulan ilk kişi Paracanov olmuştur. Beni de onun oyuncusu olarak tanıyorlar.

– Paracanov'un kaç filminde rol aldınız?

– **Aşik Ğaribi** (Aşık Garib), **Ambavi Suramis Tsihisa** ve **Sayat Nova**. Ne yazık ki **Sayat Nova** ülkenizde gösterilmedi.

– Aşik Ğaribi ve Ambavi Suranıis Tsihisa'daki rolleriniz oldukça kısaydı. Ya Sayat Nova'daki?

– Bu filmdeki rolüm diğer filmlerdekilerle kıyaslanamayacak kadar önemliydi. Biliyorsunuz, Sayat Nova Gürcüce, Azerice ve Ermenice olmak üzere üç dilde şiirler yazmış bir halk ozanıydı. Şimdi bu dilleri konuşan halkların her biri Sayat Nova'yı kendi ülkesinin şairi sayıyor. Ama Sayat Nova Ermeniydi Paracanov bu filmi 1968'de çekmişti.

– Siz filmde kimi canlandırdınız?

– Ben **Sayat Nova**'da Sayat Nova'yıın

– Yani bir erkeği mi oynadınız?

– Evet bir erkeği. Ama o kadar değil. Sayat Nova'nın sevdiği kadın Anna ikinci, kilisedeki deli hizmetkar da üçüncü rolüm. Oynadığım öbür roller ise Sayat Nova'nın hayal ettiği kişilerdi. Toplam yedi rol. Bütün bunlar benim için çok ilginçti.

– Neden Sayat Nova'yı bir erkek oyuncu değil de siz oynadınız?

– Eski fresklerde erkek ve kadın yüzleri birbirine benzer. Bu nedenle oyuncunun erkek ya da kadın olması önemli değildi. Önemli olan karakteri canlandırabilmekti; ben de başardım sanıyorum.

– Biraz da Paracanov'dan söz eder misiniz?

– Paracanov Gürcü sinemasının en önemli ve en acılı yönetmenlerinden biri. Çektiği bütün filmlerin senaryolarını kendisi yazdı. O, aynı zamanda ünlü bir ressam. Sonra da çok iyi bir müzisyen. Yani kısacası filmin yazarı. Ama hiçbir zaman rahat bir çalışma ortamı bulamamış biri o. Son olarak otobiyografik film çekiyordu. Ama ancak üç gün çalışabildi, sonra sağlığı bozuldu.

– Paracanov'dan Gürcü sinemasına dönelim isterseniz.

– Gürcü sinemasının, dünyanın önde gelen sinemalarından biri. En iyi on sinemasından biri dünyanın Bir festival yoktur ki orada Gürcü filmi ödül almamış olsun. Ama uzun metrajlı ama kısa metrajlı ama belgesel. Gürcü sinemasının tarihi 1910'lara iner. Sessiz film yönetmenleri arasında babam var. Nikoloz Şengelaia var. Eldar ve Giorgi Şengelaia'nın babaları. Sonraki dönemler de Rezo Çheidze, Tengiz Abuladze var. Sonra Lana Ğoğoberidze, Otar Ioseliani, Giorgi ve Elder Şengelaia, Merab Kolocaşvili ve şu anda adlarını saymakla bitiremeyeceğim yeni yönetmenler.

– Rezo Çheidze, Türkiye'deki sinema izleyicisinin, adından olmasa da filminden (Askerin Babası) ötürü tanıdığı ilk Gürcü yönetmen olmuştu.

– Çheidze, Moskova Sinema Enstitüsü'nü bitirmişti. Onun ilk filmi Tengiz Abuladze'yle

***Dilek Ağacı** Filminden Bir Görüntü*

birlikte çektiği **Magdanas Lurca** (Magdana'nın Mavişi) Venedik Film Festivali'nde ilk ödülünü almıştı. İkinci filmiyse benim oynadığım **Çveni Ezo**'ydu. Daha sonra pek çok film çekti. Sizin onu tanımanızı sağlayan filmi ise **Çariskatsis Mama** (Askerin Babası)'ydı. Bu film de çok başarılıydı ve başka ülkelerde de çok ilgi gördü. Çheidze aynı zamanda İspanya ortak yapımı olarak Cervantes'in **Don Kişot**'unu da çekti.

– Bizler onun Adamiani Sevda adlı filmini de 1988'deki İstanbul Film Festivali'nde Büyük Gelin Avı adıyla izlemiştik. Türkiye'de tanınan bir başka Gürcü yönetmenden, Tengiz Abuladze'den de söz eder misiniz biraz?

– Tengiz Abuladze'nin ilk filmi **Magdanas Lurca** idi. Sonra **Shvisi Şvilebi**'yi (El Çocukları) çekti. Bu film ve Çheidze'nin **Çveni Ezo**'su Gürcü sinemasında yeni gerçekçi çizgiyi başlatan filmler oldu. Abuladze daha sonra Vaja Pşavela'dan **Vedreba** (Yakarış)'yı çekti. **Monaieba** (Nedamet) ve Dumbadze'den **Me, Bebia, İliko da İlarioni** (Ben, Ninem, Iliko ve Ilarioni) öbür önemli filmlerindendir. Abuladze az sayıda film çekti.

– Prestroyka ve glastnost Gürcü sinemasını nasıl etkiledi? Daha doğrusu, etkiledi mi?

– Tabii etkiledi, ama olumsuz yönde. Önceleri film giderlerini devlet karşılıyordu. Şimdiyse giderleri karşılamak için yeni örgütlenmeler oluşturuldu. Ama bu Gürcüstan'da henüz yeterince gerçekleşmedi. Şimdi kimin parası varsa o film çekebiliyor. Bu da film yapmayı zorlaştırıyor. Bu nedenle 600 sinema varlığını sürdürüp-sürdüreme sorunuyla yüzyüze gelmiş durumda. Yani sinema açısından prestroyka ve glastnost'un olumlu şeyler getirdiği söylenemez.

– Peki, prestroyka ve glastnost sinema için daha özgür bir ortam yaratmadı mı?

– Gürcü sineması hiçbir zaman özgür ortamdan yoksun olmadı. Şevardnadze sayesinde çok olumlu şeyler olmuştur. Baltık cumhuriyetleri, Ukrayna ve büyük cumhuriyetlerde film yapılmasına izin verilmeyen konular, Şevardnadze döneminde Gürcüstan'da rahatça işleniyor, tiyatrolarda oynanabiliyordu.

– Birazda sizin de katıldığınız 9. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nden söz edelim. Bu festival konusunda neler söyleyeceksiniz?

– Festivali değerlendirebilmem olası değil. Çünkü birçok yönüyle izleyebilmiş değilim. Ama çok yetersiz bir organizasyon olduğunu söylemek istiyorum. Neyin, nerede, nasıl olduğunu bilmek mümkün olmadı. Ovuncuları, yönetmenleri bilgilendiren, birbirleriyle ilişki kurmalarını sağlayan kimse yoktu. Yalnızca akşamları çeşitli elçiliklere davet edildik.

– Festivalin son gününde izlediğimiz Suram Kalesi Destanı'nı siz nasıl buldunuz?

– Çok kötüydü. Çok kötü bir kopyası oynatıldı. İyi ki Paradjanov görmedi, yüreğine inerdi. Böyle bir kopyayı nasıl gönderiniş olabilirler, anlamıyorum. Bir de Rusça ses(!). Böyle bir şey olamaz, olmaması gerekir. Çünkü festivallerde filmler özgün dilleriyle gösterilir.

– Yani özgün yapımda Rusça yok muydu?

– Hayır. Bu Moskova'nın gönderdiği bir kopya. Korkunç bir şey.

– Türkiye'de festivaller sayesinde Gürcü sineması biraz da olsa tanınıyor. Peki Gürcüstan'da Türk sineması tanınıyor mu?

– Hayır. Gürcüstan'da Türk sineması hiç tanınmıyor. Tiflis'te henüz Türk filmi gösterilmiş değil.

– İki komşu ülkenin birbirlerinin sanatını, edebiyatını, kültürünü daha iyi tanıyor olmaları gerekmez mi sizce?

– Hiç kuşkusuz. Bizler daha sıkı bir kültürel ilişki içine girmeliyiz. Sinema, tiyatro, resim, edebiyat alanlarında daha sık karşılıklı gidiş gelişler olmalı. Bu alanlarda birlikte çalışmalıyız. Komşuyuz ve birbirimizden haberimiz yok. Utanılacak bir şey bu. Sokakta biri nereli olduğumu sordu. Gürcüstan'dan dedim. Sanırım adını bile duymamış. Şaşırdım. Çok şaşırdım.

(Nisan 1990)

Gürcüstan'da Otobüs Durakları *

Yazı ve Fotoğraflar: ***Y. Mimar Yalçın KAYITMAZ***

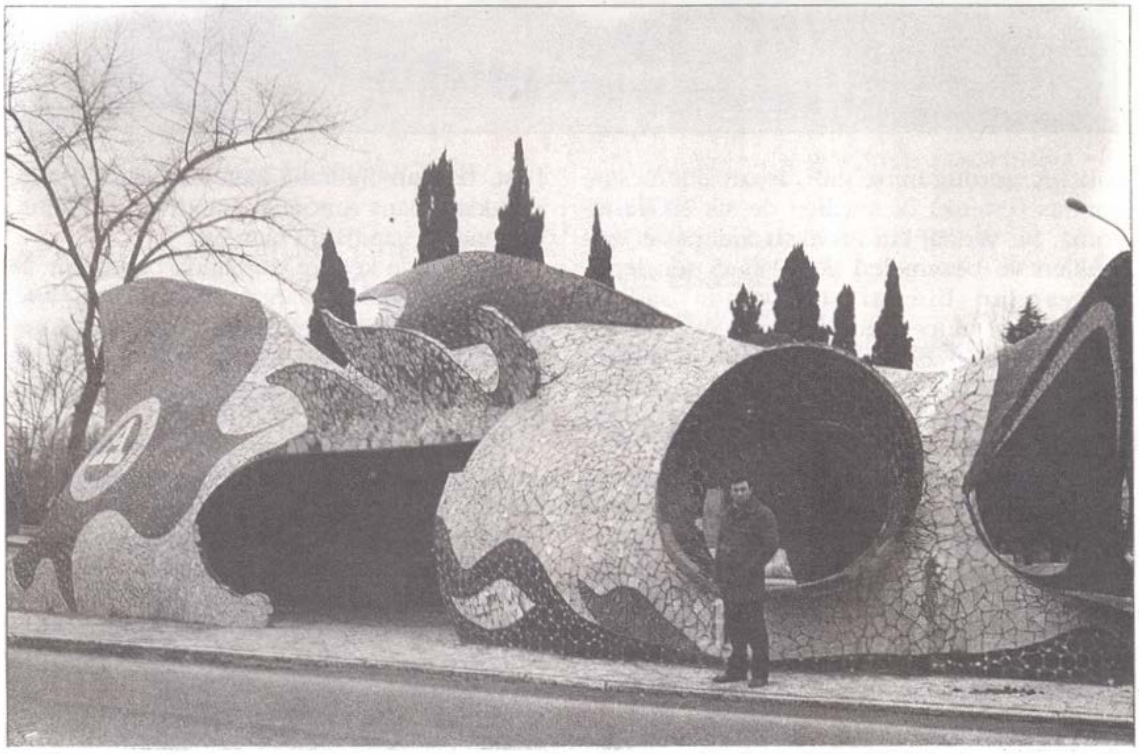

Doğal yapısının özelliği olarak Gürcüstan Cumhuriyeti sahilleri, bizim Karadeniz kıyılarından daha yumuşak ve sıcak bir iklime sahip

Kafkas Dağlarının kuzeyinden gelen soğuk rüzgârlan kesmesi, bu sahillerde Akdeniz iklimini andıran bir bitki örtüsü oluşturmuş. Karadeniz'de, küçük bir kıyı kenti olan Pitsunda'dayız. Yeşilin olabildiğince çeşitli ve yoğun olduğu, palmiye ağaçları, mandalin bahçeleri ve yeşillikler arasından geçen yollar boyunca dikkati çeken, değişik formları ve rengarenk mozaikleri ile otobüs durakları Yaz mevsimi dışında, sürekli yağan yağmurların ve toplu taşımacılıktaki otobüsün rolü, kapalı otobüs duraklarına önem kazandırmış. Bu önem doğa ile bütünleşerek kıyı şeridine ve sahildeki duraklara "kıyı güzelliği" kazandırmakta.

Gürcüstan'da seramikler çok iyi olduğu gibi mozaik işi de çok yaygın durumda. Yol kenarlarını, süs havuzlarını, açık ve kapalı dinlenme alanlarını, çocuk parklarını mozaik panolar, seramikler ve desenlerle bezemişler.

Gürcülerin resim sanatında önemli isimlerinden biri olan naif ressam Pirosmani gibi; mozaik sanatında da Amerika, Brezilya gibi ülkelerde eserleri bulunan ünlü enternasyonel heykeltraş ve ressam Zurab Tzereteli'nin birçok yapıtı bu kıyı kentlerini süslemekte.

Doğanın zenginliklerinin sınırsız güzellikte olduğu bu sahillerdeki yapılarda rasyonalizmi

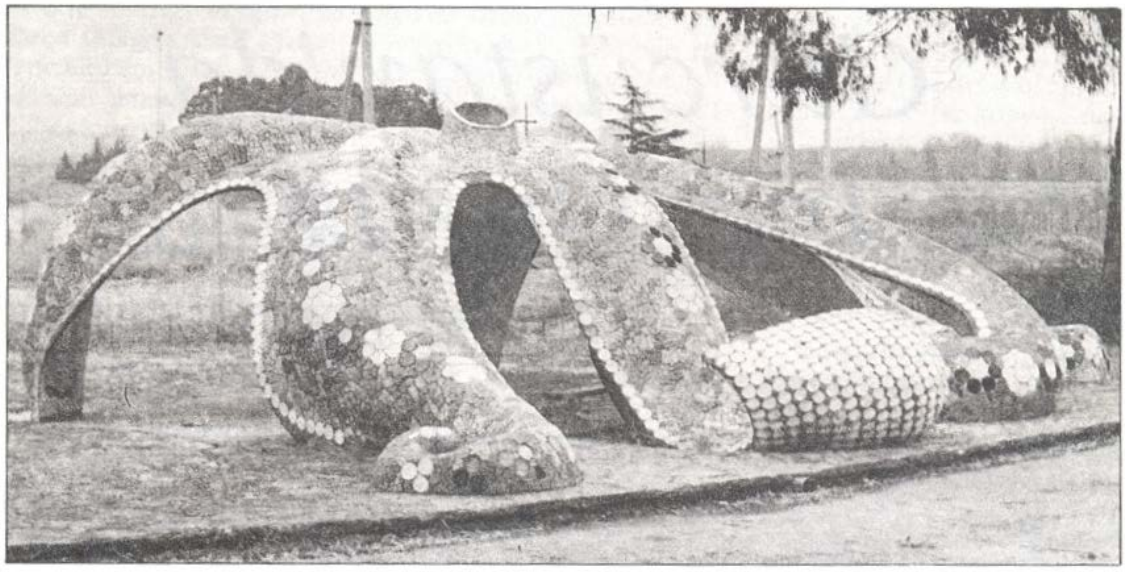

çok sık gördüğümüz gibi, isyan edercesine kontras (estetik) biçimciliğe de sık sık rastlıyoruz. Bir yanda, kuru fonksiyonel pastel gibi renkleri ve bezemeleri ile 1940-45 senelerinde yapılan binalar, bir yanda sadece fonksiyonel olup estetikten yoksun, yeni dönem apartman blokları. Bir de tüm bunlara itiraz edercesine çelişkili ve yalnızca estetik ve form endişesi ile yapılıp, rengarenk bezenmiş küçük yapılar var. Bu yapılar, büfe, gazete bayii, meydan saati, otobüs durağı gibi elemanlar.

Bence, tasarım, teknoloji ve fonksiyonun estetik ile birlikte düşünülüp yoğrulması sonucu ortaya çıkmalıdır. Gürcüstan'ın Karadeniz sahillerindeki uygulamalarda ise, ya sadece teknoloji ve fonksiyon düşünülmüş, ya da teknoloji ve fonksiyona sonradan estetik ilave edilmeye çalışılmış.

Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te yaşayan mimar Giorgi Çahava, tasarımını yaptığı otobüs duraklarında bütün bunlara karşı çıkarak, sadece estetik ve biçim düşüncesinden hareket edip, tasarladığı yapılara fonksiyonu eklemiştir. Böylece de, bu kıyı kentine özelliğini veren renk renk, cicili bicili, kıvrım kıvrım, girintili çıkıntılı, kural ve sınır tanımayan, oyuncakları andıran, çok şirin yapılar ortaya çıkmış. Bazıları serbest, bazıları figüratif olan bu güzel otobüs durakları, bana Antonino Gaudi'nin Barselona parkındaki yapıtlarını hatırlattı

Genellikle kentler, yapıtlarla özdeşleşir. İstanbul'un camileri, Paris'in Eyfel Kulesi, New York'un Hürriyet Anıtı gibi. Gürcüstan Karadeniz sahilindeki bu küçük turistik Pitsunda kenti de mozaiklerle bezeli otobüs durakları ile özdeşleşmiş.

Karadeniz kıyılarında gördüğümüz Sohumi, Gagra, Pitsunda gibi tüm kentlerde büyük parklar ve yeşil alanlar içindeki heykeller, seramikler, mozaik ve plastik yapıtların çokluğu ile burada yaşayan insanların bu yapıtlara olan ilgisini her an görmek mümkün

Başlangıçta yadırgadığım bu otobüs durak formları, Gürcüstan Karadeniz sahillerinde karşılaştığım plastik yapıtlara verilen değerleri gördükten sonra, yabancı gelmemeye başladı

* Bu yazı **Tasarım** dergisinin Eylül 1989 tarihli sayısından alınmıştır.

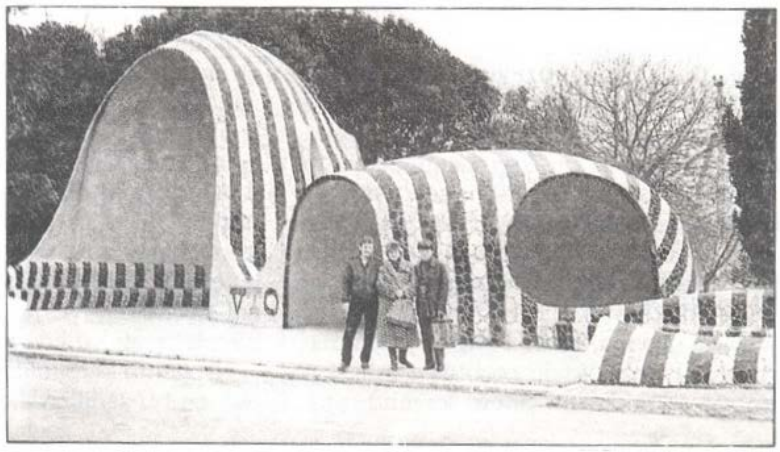

Artık Bilet Parası Vermeyecekler *

N. Mustafa ÇELEBİ

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların tarafını tutan bir Gürcü general, savaşın sonunda Gürcüstan'dan kaçmak zorunda kalır. Bir Alman kızla evlenip oraya yerleşir ve eşinin sinemasında yönetici müdür olur.

Aradan yıllar geçer. Bir gün sinema biletçisi iki küçük çocukla müdürün kapısını çalar. Çocuklar biletsizdir ve mahçup bir biçimde ağlamaktadırlar. Biletçiye dertlerini anlatmaya çalışmışlardır ama biletçi ne demek istediklerini anlamadığı için son çareyi müdüre başvurmada bulur.

Çocukların Gürcüce konuşarak ağlamaları karşısında müdürün rengi sararır, bir an konuşamaz, biletçi müdürün fenalık geçirdiğini sanır
– Ne oldu efendim, doktor çağıralım mı?
– Hayır! Şimdi geçer.
Biraz sonra müdür ağlayan yaramazları okşayarak, onlara çikolata ikram eder ve biletçiye:
– Bu çocukları salona götür, filmi izlesinler, der. Biletçi çocukları ellerinden tutup onları salona götürür. Salonun en iyi yerine oturtur. Film bitince müdür çocukları yanına çağırıp, nerede oturduklarını sorar ve ev adreslerini öğrenir. Akşam olunca da hanımını alarak bu adrese gider.

Kapıyı açan kadın hiç tanımadığı bir çifti karşısında görünce kocasına seslenir:
– Bey, baksana birileri geldi.
Evin erkeği:
– Ne istiyorsunuz?
– İyi akşamlar, ben ve eşim ziyaretinize geldik. Ben Gürcü'yüm. Size misafirliğe geldik.

İki yaramaz ise odadan, olup bitenleri gözucu ile izlemektedirler. Misafirler içeri buyur edilir. O gece iki aile karşılıklı sohbetle sabahlarlar. Çocukların ailesi Bursa'nın İnegöl ilçesine bağlı Hayriye köyünden Almanya'ya işçi olarak gelmişlerdir.

Kökü çok eskiye dayanan kaçış ve göçün konuşulduğu o gece yeni bir dostluğun sayfası açılır. Eski general ve eşi o yaz tatillerinin bir ayını Hayriye köyünde yaramaz çocukların ailesinin yanında geçirirler.

Yaramazlar artık sinemaya hiç bilet parası vermeyeceklerdir!..

(*) Bu öykü yaşanmış bir olayı anlatmaktadır.

İlk Gürcüce Kaset
"Kafdağı'ndan Ezgiler"

Y. Mimar İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ)

Gürcüce, Lazca, Abhazca (Abazaca), Çeçence şarkıları, ezgileri, otantik çokseslilığı, özgün çalgıları ve zengin repertuarı ile Türkiye'de ilk kez oluşturulan Kafdağı Müzik Topluluğu'nun **"Kafdağı'ndan Ezgiler"** adlı ilk profesyonel kaseti sonunda piyasaya çıktı.

Yönetmenliği ve düzenlemeleri tarafımızdan yapılan kasette Adviye Akçay, Birim Atasert, Murat Bilgin, Naci Güldoğan, Tahir Kalyoncu, Nizamettin Kaya, Taner Önal, İberya Özkan ve Eşref Şentürk'ün çaldığı enstrümanlar eşliğinde solist olarak Serpil Acar, Erol Arkan ve Mehmet Naci Dedeal görev aldı.

Haziran 1987'de Bursa'da kurulan Batum ve Havalisi Göçmenleri Yardımlaşma Derneği'nin bağrından çıkan ve 1988'de çalışmalarına başlayan Kafdağı Müzik Topluluğu'nda kullanılan enstrümanlar (özgün adlarıyla) tuşlu olarak akordiyon el armonikası, garmoni (Kafkas akordiyonu); nefesli olarak ağız armonikası, tulum, duduki (mey'e benzer) ve salamuri (Gürcü kavalı); vurmalı olarak doli (Kafkas davulu), akâpkâp (ele vurulur), panduri (üç telli), baspanduri, çanguri (dört telli) olmak üzere dört grupta toplanabilir.

Dernek bünyesinde çabalarımızla düzenlenen kurslardan 1988 başlarında enstrümantal topluluk oluşturduk. 1991 yılı sonlarında top-

luluğa vokal grup katıldı. Vokal grubumuz yörenin otantik müzik kültüründe var olan 4-5 ayrı sese kadar ulaşan mükemmel çokseslilik karakterini, Gürcüce ve diğer Kafkas dillerinde şarkılar söyleyerek yansıtmaktadır. 1993 yılında ise topluluğumuzun kullandığı enstrümanlara piyano, gitar, keman ve org da eklenmiştir.

Çeşitli mesleklerden ve öğrencilerden oluşan, amatör bir ruhla dolu, ama profesyonel düzeyde olan topluluktan, verdiği çok sayıdaki başarılı konserlerden, gösteri, grup-resital ve solo konserlerin yanı sıra özellikle Ağustos 1992'de Gürcüstan Cumhuriyeti'ndeki gösterilerinden, radyo ve televizyon programlarından, basın, müzik otoriteleri ve izleyenler övgü ile sözetmiştir.

Elliden fazla parçadan ve sayısız potporilerden oluşan repertuarında Kafkasya, Gürcüstan, Acara ve Artvin ezgileri yanı sıra Türk halkmüziği, klasik, hafif ve popüler müzik gibi sürpriz örnekler de bulunmakta olup; besteleri, düzenlemeleri, yorumları, cle aldığı yöre ezgileri ve çalgıları yönünden, ülkemiz müzik, folklor ve sanatseverleri açısından önemli bir boşluğu dolduracağı düşüncesindeyiz.

Zengin bir kültür, uygarlıklar ve etnik mozaik görünümündeki ülkemizde oldukça önemli bir yeri olan ve doğu ile batı müzik dünyasının mükemmel bir sentezi (ancak Türkiye'de pek bilinmeyen) bu müzikler, Türk müzik kültürünün geliştirilmesi arayışlarına yepyeni bir yol açacaktır.

çveneburi'nin 2-3. sayısındaki söyleşide yer alan Sayın Zülfü Livaneli'nin aşağıdaki sözleri kasetin önemine ışık tutmaktadır: "...Gürcü müziği beni duygusal olarak müthiş etkilediği gibi teknik olarak da hayran bırakıyor. Özellikle korolardaki çokseslilik ve neredeyse halkmüziği sınırlarını aşan gelişmişlik Gürcü müziğini dünya müzikleri arasında benzersiz ve eşsiz kılıyor....."

İkinci kaset hazırlıklarına başlayan ve konser hazırlıklarına devam eden topluluğumuzun yapımcılığını Kalan Müzik Yapım'ın üstlendiği **Kafdağı'ndan Ezgiler** adlı ilk kasetini tüm kaset satış mağazalarında bulabileceğiniz gibi, ödemeli olarak aşağıdaki adresten de temin edebilirsiniz.

Y. Mimar İberya ÖZKAN
P.K. 199, 16371 - Bursa

GH MİMARLIK A.Ş.

çveneburi

dergisinin yayın yaşamına katılmasını kutluyor ve destekliyoruz.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray - İstanbul
Tel: (212) 293 15 93 - (212) 293 15 94
Fax: (212) 245 22 81

Yüzyılın Başında Guria*

İakob GOGEBAŞVİLİ

Guria, 18. yüzyılda şimdikinden çok daha geniş bir alana yayılmıştı. Şimdi ise Kutaisi vilayetinin Ozurgeti kazasından oluşmaktadır. Nüfusu ise yalnızca 100 bindir. Guria'nın sınırlarını, güneyde küçük bir akarsu olan Çoloki ve yüksek Acara-Guria Dağı, batıda Karadeniz, kuzeyde de Guria'yı Samegrelo'dan ayıran Rioni nehri oluşturur. Doğusunu ise İmereti çevrelemektedir.

Guria, Acara-Guria Dağı'nın etekleri ve uzantılarıyla kaplıdır. Bunların en önemlisi Nigoti Tepesi'dir. Acara-Guria Dağı'ndan çıkarak kuzeye doğru uzayan ve İmereti'yi Guria'dan ayıran bu tepe Rioni nehrine yaklaştığında batıya doğru yön değiştirmektedir. Guria'nın uzunlamasına ilerleyerek onu ikiye ayırmaktadır. Bu tepeyi, kuzeyinde Rioni ağzı, güneyinde Supsa deresi çevrelemektedir. Guria'nın suyu boldur. Diğerlerine göre daha büyük bir akarsu olan Supsa, batıya doğru akar ve Karadeniz'e dökülür. Supsa'nın denizden 20-30 km içlerine kadar tekneler girebilir.

Guria'nın doğası, özellikle ovalarda ve akarsu çevrelerinde çok zengindir. Akarsular boyunca toprak öylesine verimlidir ki, ülkemizde benzerine az rastlanır. Ancak buranın önemli bir eksiği vardır. Bu da özellikle Rioni çevresinde olduğu gibi Supsa ve öteki akarsuların çevresinde de iklimin elverişli olmamasıdır. Sıtma tehlikesi yüzünden, alçak ve nemli bataklık alanlarda yazın çok az insan kalır. Dizanteri ise halkı daha çok endişelendirir. Buranın doğasının kötü özelliği, ürünün düşmanı olan zamansız yağmurlar ve ara sıra görülen aşırı sıcaklardır. Suların bol olması nedeniyle aşırı sıcaklar çok daha tehlikelidir. Toprağın engebeli olduğu ve akarsu yataklarının derinde bulunduğu yerlerde tarlaların sürülmesi olanaksızdır. Aşırı sıcaklar, pek sık olmadığından yağmurlar kadar zarar vermemektedir. İmereti'de neredeyse bütün ürünlere zarar veren doğu rüzgarı Guria'da yalnızca Rioni çevresini etkilemekte, kalan büyük bölümü ise bu rüzgardan Nigoti tepesi ile korunmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklara karşın buranın doğası, çalışanların emeklerini karşılıksız bırakmamaktadır. Guria'da yeterince ürün yetişmektedir. Gurialılar buğday ekmemekte ve kullanmamaktadır. Buğday yalnızca Rioni çevresinde çok az ekilmektedir. Gurialıların en önemli besin kaynağı kuşdarısı ve mısırdır. Buğdaya göre kuşdarısı üç, mısır ise beş kat fazla ürün vermektedir. Ancak kuşdarısı ve mısır ekmeğinin doyuruculuğu buğday ekmeğine göre daha azdır. Bu yüzden ümit ederiz ki Gurialılar yavaş yavaş buğday yetiştirmeye ve kullanmaya başlarlar. Guria'da toprağın büyük bölümünü belliyor ya da çapalıyorlar, çok az bir kısmını da karasabanla sürüyorlar. Çünkü burada toprak çok engebelidir. Bunun dışında burası ormanlarla ve çalılıkla kaplıdır Gurialı köylü, toprağı çalılıkların arasında güçlükle sürüyor ve ekiyor.

Buranın ılıman ve nemli iklimi sayesinde zengin bir bitki örtüsü vardır. Öyle ki ekim alanı yaratmak için açılan ormanlık alan, dinlenmeye bırakıldığında birkaç yıl içinde eski durumuna döner. Guria'da bazı yerler pirinç yetiştirmeye çok elverişlidir. Ancak, yalnızca birkaç köyde sınırlı alanda ekilmektedir. Son zamanlarda Rioni çevresinde pamuk ekmeye başladılar. Ancak bu bitki Supsa çevresinde yetişmemektedir. Çünkü buraya, pamuğun olgunlaşması için gerekli olan sıcak rüzgarlar vurmamaktadır. Üzüm bağları Gu-

ria'da oldukça fazladır. Buradaki bağlarda asma dalları, ağaçların yüksek dallarına sardırılmıştır. Asmalara kesinlikle bakım yapılmamasına karşın bazı yerlerde mükemmel şaraplar üretilmektedir. Asma dallarını sardırmak için genellikle kızılağaç tercih edilmektedir. Çünkü bu ağaç bol dallı olup çok uzamaktadır. Böylece asmaların da dallarını çoğaltma ve uzatma şansı artmaktadır. Bu da verimin artmasını sağlamaktadır. Fakat kızılağacın zararları da vardır. Çünkü bu ağacın sıtmayı artırıcı özelliği vardır. Son zamanlarda asma hastalıkları şarap üretiminin azalmasına yol açtı.

İpek böceği hastalığı daha büyük zararlara yol açtı. Şarap ve ipek buranın en önemli geçim kaynağı idi. Köylüler en büyük geliri buradan sağlıyordu. Görüldüğü kadarıyla son zamanlarda üzüm ve ipek hastalığı azaldı. Denemeler, iyi bir yıl sonunda ipek böceğinin bakıcılarına iki kat fazla ipek verdiğini gösterdi. Otlak alanlarının yeterli olmaması nedeniyle Gurialılar hayvancılığa pek önem vermemektedir.

Gurialılar, kendilerine ağaçtan ev ya da kulübe yapmakta, çatısını da tahta (kavari) ya da kiremitle kapatmakta ve evini şömine ya da ocak ile ısıtmaktadır. Gurialı çoha giymekte ve başına kabalak sarmaktadır. Çoha yerine bazen "çonia" giyilmektedir. "Çonia" Guria'nın güneyinde Osmanlı sınır köylerinde kullanılmaktadır. Gurialı, hızlı konuşur, hızlı hareket eder, işlerinde hızlıdır. Dobralığı sever, arkadan konuşmaktan nefret eder, çabuk heyecanlanır ama çabuk sakinleşir. Gurialılar, doğruluk ve içtenlik konusunda övülür. Gurialılar, akıllı, Hızlı ve her konuda doğru sözlüdürler ve son yıllarda eğitime de çok önem vermektedir. Hemen hemen bütün köylerde okul vardır.

Guria'da iki kent vardır; Ozurgeti ve Poti. Ozurgeti küçük bir kenttir. Nüfusu 7 bin kadardır. Poti, Ozurgeti'den büyüktür. Karadeniz kıyısında Rioni nehrinin denize karıştığı yerde bulunmaktadır. Demiryolundan dolayı çok büyük önemi vardır. Yurt dışından gelen mallarla, ülkemizden Avrupa ve Rusya'ya satılacak ürünler bu kentten dağıtılmaktadır. Burada birkaç orta dereceli okul vardır. Kızlar ve erkekler için gimnasyum ve denizcilik okulu bunlardan bazılarıdır. Poti'nin doğusunda büyükçe bir göl olan Poliastomi Gölü bulunmaktadır. Son yıllarda Poti'de geniş bir yat limanı yapılmıştır. Bu limanın, kentin ticaretine ve gelişmesine önemli katkıları vardır.

Burada anılmaya değer köyler vardır. İki yıllık köy okulu bulunan Bahvi köyü, Gürcüstan kilisesi ileri gelenlerinden İmereti Episkoposu Gabriel'in maddi desteği ile kurulmuştur. Şemokmedi, harika konumuyla Lançhuti, Hidistavi ve Aketi'de bu köylerdendir. Guria'da iki önemli manastır bulunmaktadır. Biri Şemokmedi, öbürü Cumati köyündedir. Önceden zengin malvarlığına sahip olan bu manastırlarda çok sayıda rahip vardı. Şimdi ise malvarlığı da rahip sayısı da azalmıştır. Şemokmedi manastırındaki eski kitaplık korunmuştur. Burada çok eski ve değerli elyazmaları bulunmaktadır.

(Çeviren: Hacer İYEM)

(*) Yazarın **Sagandzuri** (1982) adlı kitabından alınmıştır. Bu kitaptaı yer alan yazılar 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başında yazılmıştır.

Gürcü Halk Dansları

Abdullah ZORLU (ZOİDZE)

Gürcü halkının yaşamında, halk dansları ayrı ve özel bir yere sahiptir Gürcülerin halk danslarına karşı büyük hir yeteneği ve ilgisi vardır. Bu nedenle de Gürcü halkı şaşılacak bir titizlikle folklorunu eski çağlardan bu yana neredeyse en saf biçimiyle korumuştur. Yapılan kazılardan elde edilen arkeolojik buluntulardan, Gürcülerin ilk çağlarda bile çeşitli halk dansları icra ettikleri anlaşılmaktadır. Hıristiyanlığın yayılışına kadar Doğu Karadeniz sahillerinde yaşayan ve Eski Yunanlılarla yakın ilişkileri olan Gürcü kabileleriyle ilgili olarak Eski Yunan eserlerinde, Gürcülerin 4. ve 5. yüzyıllarda çok gelişmiş kültürleri olduğu, sık sık dans gösterileri ve konserler düzenledikleri, konuklarını çok güzel ağırlayıp eğlendirdikleri bildirilmektedir

Yüzyıllar boyu süregelen savaşlar Gürcü insanına askeri bir kimlik özellikler ve sert doğa koşulları da değişik bir karakter ve ruh yapısı yaratmıştır Bütün bu koşullara rağmen Gürcüler, kültürel zenginliklerini, geleneklerini, örf ve adetlerini kuşaktan kuşağa aktararak korumasını bilmiş, zengin, dinamik ve estetik halk danslarını orjinalitesiyle dünya dansları arasında özgün bir karakter dansı olarak kabul ettirmişlerdir

Kökeni çok eski çağlara dayanan Gürcü halk dansları bu nedenle putperestlik dönemindn kalına dinsel ayin ve törenlerin izlerini taşır. Danslarda ahenk ve bütünlük daima ön plandadır. Genel olarak bu danslar solo, düet ve suitler biçimindedir. Danslarda, gerek kadınlarda gerekse erkeklerde vücudun üst kısmı sabit kalırken, kol ve bacak hareketleri son derece hızlı bir tempoya ulaşır Erkeklerın hareketlerinin yırtıcı kuşların ve atın hareketlerini çağrıştırması ve canlı sıçrayışlar,' kadınların hareketlerinin ise yumuşak ve durağan olması, ellerin, parmakların ve kolların dairesel hareketlerle karşısındaki erkeğe çağrılar yapması, küçük ve seri adımlarla uçar ya da yüzer gibi yürüyüp nadiren koşup sıçraması Gürcü halk danslarının karakteristik özellikleridir. Bu danslar ortaya çıktığı yöreye ve dansların yapıldığı sosyal çevreye göre adlar alır

Dağlı Dansları

Dağlı Gürcüler tarafından icra edilen Dağlı dansları, genellikle erkekler tarafından ayrı olarak oynanır. Kadınların da ayrıca dansları vardır. Ama kadın ve erkek gruplar tarafından toplu olarak icra edilmesi de söz konusu olabilir. Dağlı kadınların danslarında peynir ya da ekmek yapmak, çocuk bakmak gibi günlük işlerle, örgü ya da yün eğirmek ibi el işlerinin yanı sıra kadınlar arası sohbetler de işlenir. Genellikle dağlarda avcılık yapan erkeğin yokluğundan duyulan endişe, genç kızların güğümleriyle suya gidişleri, su başında şakalaşmaları ya da sevgilileriyle buluşmaları da hu danslarda işlenen konulardır.

Hevsuri Kılıç Dansı

Erkekler tarafından toplu olarak oynanan bir Dağlı dansı olan **Mtiuluri**, acımasız, sert ve vahşi bir doğayla içiçe yaşayan Dağlı Gürcülerin zor yaşam koşullarıyla mücadelesini, onların cesaretini, savaşçılıklarını, birbirlerine olan sevgi ve saygılarını anlatır. **Mtiuluri**, dansa katılanların birbirlerinin marifetlerini sergiledikleri bir yarışma havasında geçen yüksek tempolu bir danstır

Kazbeguri

Gene bir dağlı dansı olan **Hevsuri**, avcılık, hayvancılık ve çobanlıkla geçinen Hevsurların, kılıç ve kalkan kullanmadaki marifetlerini sergileyen bir danstır Aileleri birbirine düşman olan iki gencin arasındaki aşkın öyküsüdür. İki aile arasında çok kan vardır. Ama gençlerin aşkı, dağlı kadınları bu savaşı bitirmek için harekete geçirir. Savaş alanına atılan beyaz bir eşarp savaşı sona erdirmeye yeter. Bu, Gürcü toplumunda kadına duyulan saygının bir ifadesidir. Bundan sonra taraflar barışır ve genç kızın ağabeyi kardeşini sevdiği gence teslim eder. Dansın sonunda savaş bir düğün eğlencesine döner

Yalnızca erkeklerin oynadığı **Mhedruli**'nin konusu ise, Gürcü süvarilerin at üstündeki marifetleridir. Dansın temel Şgürü at koşturmadır Süvarilerin savaş olmadığı zamanlarda savaşçı niteliklerini yitirmemek için yaptığı eğitimi anlatan dans, bir yarışma havasında geçer Tek tek Şgürlerini sergileyen dansçılar, finalde, birlik ve bütünlüğü sergileyerek hep beraber izleyenleri selamlar Gene yalnızca erkeklerin oynadığı bir dans olan **Kazbeguri** de ise Kazbeg dağları civarında yaşayan Gürcülerin silah kullanmadaki ustalıklarını, özellikle de bıçak kullanmadaki marifetleri sergilenir. Dans, baştan sona bir yarışma havasında geçer. Bir başka Dağlı dansı olan **Moheuri** ise karakteristik özellikler açısından öbür dağlı danslara benzer. Öbür danslardan farklılığı kıyafet ve müziktedir.

Mhedruli Süvari Dansı

Acaruli

Acara bölgesinde oynanan halk dansları **Acaruli** olarak bilinir. **Gandagan** ve **Lazuri** en sevilen danslardır. **Gandagan**, Acara, Guria, Samegrelo ve Imereti bölgelerinde ve Abhezeti'de oynanır Coşkulu, hızlı ve neşeli bir danstır. Karadeniz kıyılarında ve yakın çevresinde yaşayan halkın günlük yaşamını anlatır. Dansın ana teması aşktır. Birbirlerine aşık iki gencin aşklarını anlatmak için attıkları manilerle süslenmiştir. **Lazuri** ise Doğu Karadeniz boyunca yerleşik Gürcü boylarının denizcilikteki hünerlerini anlatır. Onların neşesini ve coşkusunu sergiler. Dansın ana teması denizcilik ve balıkçılıktır

Gandagan

nın, esnafıyla, köylüsüyle, işçisiyle yaşantısını anlatır. Eskiden Tiflis'in zengin ve hatırlı tüccar Gürcüleri Çoha adı verilen bir giysi giyerlermiş. Çohalar genellikle siyah olur, bu beylerde Tiflis gece hayatının, davetlerin, eğlencelerin hatırlı konukları olurlarmış. Bu nedenle halk bu insanlara Karaçoheli dermiş. İşte bu beylerin yaşantılarını anlatan dans da **Karaçoheli** adıyla anılır **Karaçoheli**, kadına duyulan platonik aşkı işleyen bir danstır. Karaçoheliler, dans boyunca, saraylı bir hanımefendi, bir dansöz ya da bir hayat kadını olan bir kadını elde etmek için armağanlar sunarlar. En anlamlı armağanı sunan muradına erer.

Sadarbazuli (Saraylı Dansları)

Sadarbazuli genellikle saray ve çevresindeki yaşamı anlatan danslardır **Davluri**, **Kaltasekva** ve **Samaia** bunların başlıcalarıdır **Davluri**, saraylardaki yemekli eğlenceleri anlatır. Kadınlı erkekli, toplu olarak oynanan bu dans, sevda üzerine kurulmuş, hassas bir ruh, şovalyelik duygusu ve gururunu yansıtan, zarif, ölçülü jestlerle biçimlenmiştir. Yalnızca kadınlar tarafından oynanan **Kaltasekva** ise ayinsel bir hava taşır. **Samaia**'nın ana teması kadın ve onun duygusallığıdır. Kadının tanrıya yakarışını işleyen bu dans, yalnızca üç kadın tarafından oynanır. Ayinsel bir hava taşıyan dansta, ikonlardaki kompozisyonları çağrıştıran sahneler oldukça etkileyicidir. Tanrıya yakaran kadın, halkının tanrı yoluna dönmesi için dua eden Azize Nino'dur. Tanrıya ülkesini refah ve zenginliğe ulaştırmada yardımcı olması için dua eden Kraliçe Tamara'dır. Kadın, anadır. Çocuğunun büyüyüp, ulusunu düşmanlarına karşı koruyacak bir savaşçı olarak yetişmesi için ya da erkeğinin savaştan sağ dönmesi için tanrıya dua ediyordur

Tbilisuri

Tbilisuri, Tiflis ve yakın çevresinde oynanan danslardır. Bu danslarda Tiflis halkı-

Kintauri ise Tişisli küçük esnafın, günlük ticari yaşantısını, aralarındaki çekişmeleri, eğlence ve şakalarını, ustaların çıraklarını birbirleriyle yarıştırmalarını, eğlenceli biraz da komik bir havada anlatır. Klasik Gürcü askerinin (Meomari) tasvir edildiği bir dans olan **Kintauri**'de Tiflis ve merkezdeki askerlerin, saray muhafızlarının, savaş olmayan dönemlerde yaptıkları kılıç ve kalkan eğitimlerini ve bunları kullanmadaki maharetlerini sergiler.

Gürcüstan'da çok sevilen bir başka halk dansı da **Svanuri**'dir. Kuzey dağlarının etek-

Gürcü Kadın Dansı Kaltasekva

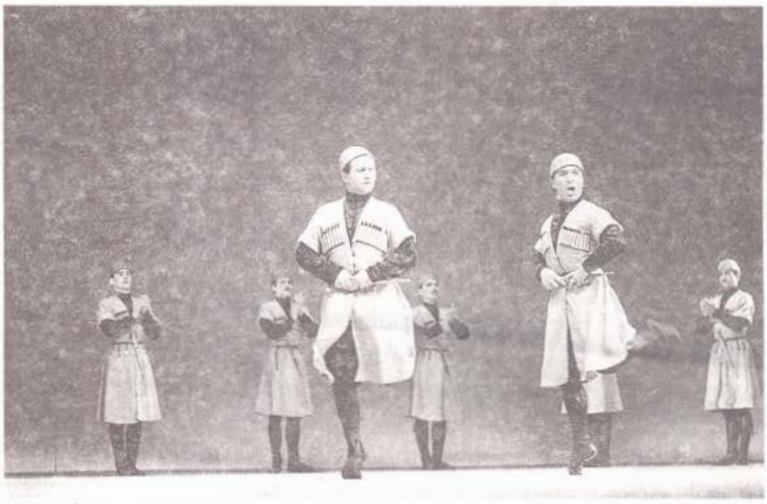

Svan Dansı Svanuri

lerinde yaşayan Svanların bu dansı oldukça hareketlidir. Dansın ana figürü atın yürüyüş biçimleridir. Figürlerin parmak ucunda yapılması, ritmle hızlanıp ağırlaşması, atlıların dörtnala, rahvan ya da tırıs yürüyüşlerini anlatır. **Kartuli Sekva** ("Gürcü Dansı") olarak adlandırılan halk dansı ise ritmik ve figüratif özellikleri, estetik ve zerafet bakımından tam bir Kafkas Dansı'dır. Bu dansın temel Kafkas karakterini yansıtmadaki başarısı, bu dansa Kafkasyalı olan öteki halkların da sahiplenmesi sonucunu doğurmuşsa da, dansın kaynağı, hiç şüphesiz yüzyıllar boyu kültür ve sanatın merkezi olmuş Gürcüstan'ın Gürcü halkıdır. **Kartuli Sekva**'("Gürcü Dansı") eskiden düğün törenlerinde gelin ve damat tarafından, saraylarda kral ve kraliçe, konaklarda da beyefendi ve hanımefendiler tarafından oynanırdı. Herhangi bir eğlencede birlikte bu dansa kalkan genç kız ve delikanlının birbirlerine sevdalı olduklan kabul edilir ve bu danstan sonra herkes bu gençleri nişanlı sayardı. **Kartuli Sekva**'da dans süresince erkek, kadının yanında çok ölçülü ve saygılıdır. Aralarında fiziki hiçbir temas olmaz. Elbiseler bile birbirine deymez. Dans, erkeğin sevgi ve saygılarını sunduğu bir teşekkür ifadesiyle sona erer.

Putperestlik döneminin izlerini taşıyan **Partsa** törensel bir düğün dansıdır. Mahalli olarak **Perhuli** de denilen bu dansı, oyuncular topluca icra ederler. **Partsa**, halen, Türkiye'de yaşayan Gürcüler arasında da Cilvelo, Koçari, Hotira, Naydana gibi adlarla oynanmaktadır.

Bütün Gürcüstan'da oynanan **Horumi**'nin kökleri ise çok eskilere gider. Dansın yalnızca doli ritmi ile oynanması da bu dansın kökeninin haberleşmenin davullarla yapıldığı çok eski dönemlere değin uzandığının göstergesidir. Dansın başında öncü askerlerin davulla haberleşmesi anlatılır. Ritm, diğer ritmlere göre aksak olup, bir mesaj çağrışımı yapar. Bu bir tehlike mesajıdır. Askerler düşmanı gözetler, sessizce ona sokulur ve pusuya düşürüp imha eder. Sonra, kazanılan zafer eğlenceyle kutlanır. Savaş temasını işleyen bu dans topluca yapılır. Türkiye'deki Gürcüler arasında da erkekler tarafından Vahey, Deli Horon, Horoni adlarıyla çeşitli varyantları düğünlerde oynanır.

Gürcü halk danslarını sözcüklerle anlatmak neredeyse olanaksızdır. Sözcükler Gürcü danslarındaki coşkuyu, gururu, inceliği, zerafeti anlatmaya asla yetmez. Ancak bir insanın duyduğu coşkulu eşsiz Gürcü müziği eşliğinde, izlediği şiirsel danslar karşısında hiçbir heyecan duymaması mümkün değil.

Gürcü halk danslarını tanımak için müziğini kulağımızla dinlemeli, gözlerimizle görmeli, vücudumuzla hissetmeliyiz.

Gürcü Savaş Dansı Horomi

İki Yalancı Köse

Çeviri: ***Hasan ÇELİK***

İki yalancı köse vardı. Birinin adı Datua, diğerinin ise Petrikela idi.

Yalancı köse Datua bir defasında büyük bir çuval aldı. İçine bolca soğan kabuğu doldurarak üstüne biraz yün serpiştirdi ve satmak üzere İmereti'ye doğru yola koyuldu. Geçitin zirvesine çıkıp İmereti göründüğü anda diğer yalancı köse Petrikela ile karşılaştı; Petrikela'nın sırtında ceviz kabuğu ile doldurulmuş ve üstünü kapatmak için de azıcık ceviz serpiştirilmiş bir çuval vardı.

– Merhaba! dedi, yalancı köse Datua.

– Sana da merhaba! dedi, yalancı köse Petrikela.

– Nereden gelip nereye gidersin?

– İmereti'den gelip Kartli'ye ceviz satmaya gidiyorum, ama madem sen de yün satmaya gidiyorsun, boşuna gezmenin bir anlamı yok. Çarıklarımızı boşuna yıpratmayalım. Sen cevizi al Kartli'de sat, ben de yününü alayım İmereti'de satayım.

– Çok iyi düşünmüşsün kardeşim, fazladan yol gitmektense evimize dönelim daha iyi. Al şu yünü, sen de cevizini ver bana.

Öyle de yaptılar. Çuvalları değiştirerek evlerinin yolunu tuttular. Biraz yol alıp birbirlerinden uzaklaşınca ikisi de hemen çuval açtı. İkisi de yalan söylemişti. Petrikela'nın elinde soğan yaprağı, Datua'nın ise ceviz kabuğu kaldı. Aradan hayli zaman geçti. Birbirlerine tekrar rastladılar Datua, Petrikela'ya selam vererek;

– Yalan söylemeğini yalnızca benim bildiğimi sanıyordum, ama sen de az değilmişsin kardeşim, dedi.

– İyi ama neden yadırgıyorsun ki, senin bildiğini ben bilemez miyim?

– Madem öyle, gel arkadaş olalım!

- Çok iyi. Dinle, gel birlikte bir yerde hizmetçi olarak iş tutalım.

– İstediğin gibi olsun.

Yalancı köseler uzun zaman gezdikten sonra, ihtiyar bir kadının iki hizmetçi aradığını öğrendiler. Yaşlı kadına gidip işin ne olduğunu sordular. Yaşlı kadın;

– Bir ineğim ve bu evim var. Biriniz otlakta ineği güdecek. Ama yanınıza salamuri alacaksınız, çünkü benim ineğim dans eder. Diğeriniz ise etrafı süpürüp temizleyecek, çöpü de başkasının bahçesine dökecek. İşi yapabileceğinizi düşünüyorsanız sizi işe alıyorum, dedi.

– Kabul ediyoruz, elbette ki yaparız, diye yanıtladılar yalancı köseler.

Ertesi gün Petrikela, evin ve avlunun bakımı için evde kaldı. Datua ise çıkınına peynir ekmek koyarak ineği gütmeye çıktı.

Petrikela evi, avluyu süpürdü, temizledi. Çöpü

toplayıp başkasının bahçesine döküyordu ki, ev sahipleri gördüler. "Çöpünüzü buraya nasıl dökersin?" diye Petrikela'yı bir güzel dövdüler.
Yediği dayaktan her yanı şişen Petrikela ahırda bir sedire yığılıp kaldı.
Yalancı köse Datua'nın hali de Petrikela'dan daha iyi değildi. Güttüğü inek otlağa çıkar çıkmaz zıplamaya başlayarak, dur durak bilmeksizin koştu. Datua ise dili dışarda, ineğin peşinden seğirtip durdu.
Akşam inek eve döndü, Datua da arkasından geldi. Koşmaktan ve açlıktan öylesine yorulmuştu ki, yemek yemeye bile gücü kalmamıştı. Ahıra girer girmez Petrikela'ya sordu:
– Ne oldu kardeşim, hasta mısın?
– Hayır değilim!
– Peki neden yatıyorsun?
– Ahırı ve bahçeyi süpürdüm. Çöpü başkalarının bahçesine attım. Bahçe sahipleri beni görünce yemeğe davet ettiler. İçkiyi biraz fazla kaçırmışım, başım dönüyor. Sen nasıl vakit geçirdin?
– Ben de çok iyi vakit geçirdim... Bütün gün salamuri çaldım. İnek de mükemmel lezginka oynuyordu. Kadınlı erkekli birçok insan başımıza toplandı. Onlar da bizimle birlikte eğlendiler. Düşünebiliyor musun, neşemden yemeğimi de unutup ekmeğimi bile tüm olarak geri getirdim.
– Peki öyleyse, yarın ben inek güdeyim. Sen de komşuya konuk olur bir güzel kafa çekersin.
– Dilediğin gibi olsun, seni kırmam, dedi Datua
Petrikela'nın başına gelenler, ikinci gün Datua'nın da başına geldi. İnek onu akşama kadar deliler gibi koşturdu. Datua'yı ise öyle benzettiler ki, kendisini sürükleyerek ahıra zor attı
O gece birbirlerine içlerini açtılar, çektikleri acıları bir bir anlattılar. "Buradan kaçmazsak ya açlıktan ya da koşmaktan kırılacağız. Dayak da cabası." dediler. Kaçmaya karar verdiler. Ancak, ihtiyar kadın kapıları hep dışardan kilitliyordu. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Sonunda Petrikela;
– Gel, şu ineği kesip çuvala koyalım. Sonra birimiz merdiven oluruz, birimiz yukarıya çıkar. Aşağıya bir ip sarkıtırız. Eti yukarı çektikten sonra aşağıda kalanı da iple yukarıya çekeriz, dedi.
– Çok iyi. Önce ben çıkayım. Daha güçlüyüm. Eti de çekerim, seni de, dedi Datua.
Datua'nın yukarıya çıkabilmesi için Petrikela merdiven oldu. Sonra çuvalın ağzını yarı açık kalacak şekilde ipe bağlayarak içine bir parça et koyup kendisi de çuvala girdi ve:
– Eti çek de ipi tekrar sarkıt! diye bağırdı.
Datua çuvalı yukarı çekti ve sırtladığı gibi hızla oradan uzaklaştı. Uzun zaman koştuktan sonra yorgunluğunu gidermek için çuvalı sırtından indirerek yere bıraktı.
– Yavaş, ocağı batasıca, bir tarafımı inciteceksin! diye bağırarak Petrikela çuvaldan çıkıverdi.
– Ocağı batasıca sensin! Neden belimi kopardın?
– Benim suçum değil ki! Bir daha birbirimizi aldatmayalım ki ne belin kırılsın, ne yüreğin, dedi Petrikela.
Bu son oldu. Birbirlerini aldatmaktan vaz geçtiler. Kardeşçe, sevgiyle yaşamaya başladılar. Artık onlar için birbirlerinden daha değerli bir şey yoktu

Deda Ena'dan

ლომი და თაგვი.

ლომს ტყეში ეძინა. თაგვმა ტანზედ გადაურბინა. ლომმა ვამოიღვიძა და დაიჭირა თაგვი. თაგვმა უთხრა: გამიშვი და შეგიწყალებო. ლომმა გულიანად გაიცინა და გაუშვა თაგვი.

მავიდა რამდენიმე ხანი. მონადირეებმა ლომი დაიჭირეს და თოკით ხეზედ მიაბეს; უნდოდათ მერე მოსულიყვნენ და ცოცხალი წაეყვანათ. მონადირეები რო წავიდნენ, ლომმა საშინელი ღრიალი მორთო. თაგვს შემოესმა, მიიკუჭკუჭა, გადაღრღნა თოკი, გაათავისუფლა ლომი და უთხრა; „გახსოვს, 'შენ რომ მე' დამცინე? ახლა ხომ ხედავ, რომ პატარა თაგვსაც შესძლებია მოწყალება დიდისა და მძლავრის ლომისათვისაო!"

Aslan ve Fare

Aslan ormanda uyuyordu. Fare üzerinden hızla geçti. Aslan uyandı ve fareyi yakaladı. Fare, bana bir iyilik yap ve beni serbest bırak, dedi. Aslan katılarak güldü ve fareyi serbest bıraktı Aradan bir zaman geçti

Avcılar aslanı yakaladılar ve iple ağaca bağladılar Sonra gelecek ve canlı olarak götüreceklerdi. Avcılar gidince, aslan korkunç kükremeye başladı. Fare duydu, yavaşça yaklaştı, ipi kemirdi, aslanı serbest bıraktı ve şöyle dedi: "Ilatırladın mı, bana gülmüştün? Şimdi görüyorsun ki, küçük fare de büyük ve güclü aslana yardımda bulunabiliyor!"

ბებერი და გოგოები.

იყო ერთი დედაბერი; ჰყავდა ორი გოგო. ყოველთვის მამლის ყივილისას აღვიძებდა გოგოებსა და ერთს მაიგანს ჯარაზედ ართვევინებდა ძაფსა, მეორეს თითისტარზედ ახვევინებდა. ბოგოებს ადრე ადგომა ეზარებოდათ და სთქვეს: „მოდი, მამალი მოვკლათ და ჩვენი ბებერი ისე ადრე ველარ გაგვაღვიძებსო". ადგნენ და მოჰკლეს. მაგრამ უარესი მოუვიდათ: ბებერს უძილობა სჭირდა, გვიან ადგომისა ეშინოდა და გოგოებს მამლის ყივილზედ უფრო ადრე დაუწყო ღვიძება.

გამოცანები: მრთი პატარა ბაჭია სირბილით არის მაკეა. ძაღლი წევს და კუდი ღრინავს.

Kocakarı ve Kızları

Yaşlı bir kadının iki kızı vardı, Her zaman horozun ötüşüyle birlikte kızlarını uyandırıyordu, Bunlardan biri çıkırkla iplik eğiriyor, ikincisi iğe sarıyordu Kızlar erken kalkmaya üşeniyorlardı ve "Gel, horozu öldürelim ve bizim kocakarı artık öyle erken bizi uyandıramaz" dediler. Kalktılar ve öldürdüler. Ama daha da kötü oldu. Kocakarı uykusuzluk çekiyordu, geç kalkmaktan korkuyordu ve kızları horozun ötmesinden de önce uyandırmaya başladı

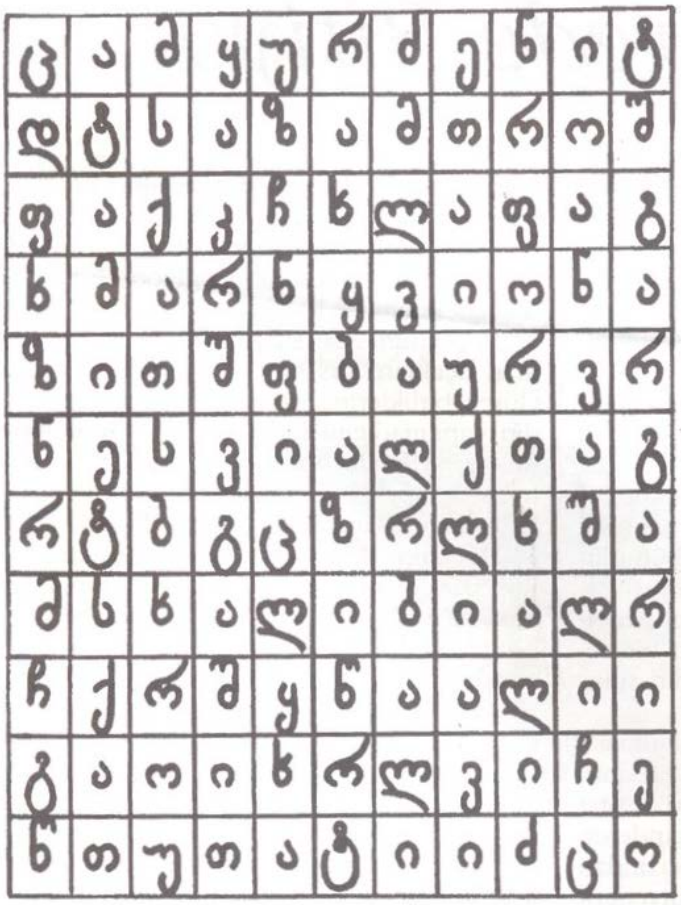

Bulmaca karelerine soldan sağa ve aşağıdan yukarıya doğru yerleştirilmiş olan ve aşağıda Türkçeleri verilen kelimeleri bulunuz.

ŞEFTALİ,
KAVUN, ARMUT,
KİRAZ,
ÇİLEK, ÜZÜM,
PORTAKAL,
VİŞNE, KARPUZ,
ELMA, DUT,
KAYISI.

Yeni Yılınızı
Kutlar,
Esenlikler Dileriz.

İREM PLASTİK
İthalat ve İhracat Dahili Ticaret
Tel: (0212) 527 68 52 **Fax:** (0212) 527 85 94

Rusya Nerede Bitiyor?

Şimdiye kadar ılımlı sözler kullanırken, Rusya'nın bu ay benimsediği yeni askeri doktrin-savaşa gidebileceği sözleri soğukluğu yeniden tesis ediyor. Rusya'nın, nükleer silah kullanacak ilk ülke asla olmayacağı biçimindeki Brejnevci hipokrasi geçerliliğini yitirmiştir. Doktrin, Rusya'nın bir ilk darbeyi ne zaman ve niçin başlatabileceğini söylemektedir; diğer nükleer güçler de aynı şeyi yapmıştır.

Daha iyisi, oyunun yeni kuralları Rus ordusunun Rusya'nın egemenliği ve tahmini sınırları anlamına gelen "bölgesel bütünlüğü"nü savunmaya adanacağını beyan etmektedir. Fakat, genelleştirilen -kimi genelleştirilmeyen- doktrin öğeleri hayati bir soruya cevap vermemektedir: Rusya'nın sınırları nerededir?

Sovyetler Birliği'nin yeniden canlanmasını arzulamayan generaller bile güçlerinin Rusya Federasyonu'nun sınırlarında sona erdiğini kabul etmenin sıkıntısı içindeler. Onların çoğu, Sovyetler Birliği enkazından doğan diğer ülkelerin tarihsel meşruiyetlerinin küçük olduğunu, ekonomik açıdan Rusya'ya bağımlı olduklarını, uluslararası yasalara alay edercesine meydan okuyan ve kendilerini koruyacağını söyleyen Rus ordusuna ilgi duyan 25 milyon etnik Rus'un evi durumunda olduklarını vurgulamaktadır.

Üstelik bu kişiler, İslam fundamentalizminin Rusya'daki 20 milyon Müslümana bulaşacağı endişesi içindedirler. Bunu önlemek için Tacikistan'ın güney sınırı boyunca bir güvenlik kordonu oluşturmak ve Kafkasya'nın güneyinde askeri güç bulundurmak istemektedirler.

Pratikte ordu, eski Sovyet imparatorluğunda ona yegâne müdahale hakkı verecek olan Amerikan Monroe doktrininin Rus versiyonunu üretti. İnsan hakları örgütü Helsinki Watch, Boris Yeltsin'e gönderdiği son mektubunda Rus ordusunun eski Sovyetler Birliği'ndeki barışı koruyucu rolünün "sayısız hayat"ın güvenliğini sağladığını söylemektedir. Fakat mektup, Rusların eski Sovyetler Birliği'nin geri kalanı dedikleri "yakın çevre"deki Rus ordusu birliklerindeki disiplinsizliklerin yol açtığı problemleri tanımlamak şeklinde devam ediyor.

Gürcüstan iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bu yaz 100.000 Abhaz 4 milyon Gürcü ile mücadele etti ve kazandı. Abhazya'nın başkenti Sohumi savaşında, SU-25 bombardıman uçakları Rus hava sahasından uçarak Gürcü birliklerine saldırdı. Rus ordusu saldırı yapılmadığını iddia ederek, Gürcülerin Rus işaretleriyle boyadıkları uçakla, uluslararası sempati kazanmak için, kendi hedeflerini bombaladıklarını ileri sürdü.

Helsinki Watch, Abhazlar için savaşan Rus paralı askerlerinin, Moldova'dan kopmuş ve varlığı 14. Rus ordusuna bağlı bir bölge olan Trans-Dinyester tarafından finanse edildiklerini gösterir deliller topladı. Helsinki Watch, diğer bir Rus birliği Pskov hava harekatları bölümünün de Abhazlara silah verdiğini açıklamıştı.

Abhazlar Ruslara iyi hizmet ettiler. Onların ve devrik devlet başkanı Gamsahurdia'nın liderliğindeki yeni bir ordunun askeri başarıları Gürcüstan'ın lideri Eduard Şevardnadze'yi oldukça zor duruma düşürdü. Geçen ay, Şevardnadze Rus ordusunun asıl isteğine boyun eğdi ve herhangi bir çekiliş tarihi belirlemeden 20.000 Rus askerinin, Gürcüstan'ın beş bölgesinde bulunmalarını kabul etti. Bunun mükafatını, Rus gemilerinin Karadeniz limanı Poti kıyılarına geldiği 3 Kasım'da aldı. Üç gün sonra Gamsahurdia'nın kalesi düştü. Abhazya da şaşılacak derecede sessizliğe büründü.

Rusya'nın yeni askeri doktrini, "yakın çevre"sindeki bölgelerde askeri müdahale için yeni kurallar yerleştirmeye çalışmaktadır. Doktrin, özellikle ordunun yalnızca hükümetin rızası ile hareket edeceğini söylüyor. Sorun, "rıza"nın tam olarak ne demek olduğu –1956'da Macaristan'ı hatırlayınız– ve ordunun siyasi patronlarının kendi askeri idarecilerini Rusya'nın belirsiz sınırlarında bu kurala –veya bir diğerine– uymaya ikna edip edemeyeceğidir.

(**The Economist**, 13-19 Kasım 1993,
Çeviren: İsmail YAZICI)

Şevardnadze'ye Mafya Darbesi Direkten Döndü

Gürcüstan'da savunma bakanı ile güvenlik bakanının tekme tokat kavga etmesinin ardından, iki bakanlığa bağlı askerler de birbirine girdi. Mafyaya karşı mücadele edilmesini engellediği ileri sürülen savunma bakanına bağlı mekanize birlikler parlamento binası önünde mevzilenirken, ülke tam anlamıyla patlamaya hazır bir bomba haline geldi. Şevardnadze'nin mafyanın darbesinden son anda kurtulduğu bildiriliyor

Çeşitli yerel ajansların haberlerine göre, Gürcüstan savunma bakanlığı ile eski KGB'nin devamı niteliğindeki güvenlik bakanlığı arasındaki gerginlik, Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta yapılan BDT doruğuna katılan devlet başkanı Eduard Şevardnadze'nin Tiflis'e dönüşünde iki bakanın havaalanında tekme tokat kavga etmesiyle başladı

Geçen cuma gecesi meydana gelen olayda Gürcüstan güvenlik bakanı Igor Giorgadze, savunma bakanı Giorgi Karkaraşvili'yi Abhazlara karşı alınan yeterince direnmemek ve Bağımsız Devletler Topluluğu askeri kanadına Gürcüstan'ın girmesini engellemekle suçladı. Giorgadze daha sonra Karkaraşvili'yi tutuklamakla tehdit etti. Bunun üzerine iki bakan yumruk yumruğa girdi. Devlet başkanı Şevardnadze iki bakanı ayırdı. Ertesi gün savunma bakanlığına bağlı birlikler parlamento binası önünde mevzilendi ve Tiflis'te silahlı olarak devriye gezmeye başladılar. Bu devriyelerden biri güvenlik bakanlık personelini taşıyan bazı araçlara el koyarak bakanlık personelini tartaklayıp tutukladılar. Askerler güvenlik bakanlığını da işgal ettiler. Bu sırada taraflar arasında silahlı çatışma çıktı ve büyük bir patlama meydana geldi. Binayı harabeye çeviren ve 2 ajanın ciddi şekilde yaralanmasıyla sonuçlanan patlama iki bakanlık arasındaki gerginliği iyice tırmandırdı

Olaylar iki bakanın birbirlerini ağır bir dille suçlamasıyla sürerken güvenlik bakanı Giorgadze, savunma bakanlığını suç örgütlerine karşı sürdürülen mücadeleyi baltalamakla itham etti. Böylece olaylara mafya boyutu da eklendi

Uzun süre tartışmanın dışında kalan Şevardnadze, nihayet dün akşam başbakan Patsatsia'yı bu olayı soruşturmak ve sorumlularını belirlemekle görevlendirdi. Şevardnadze, "Olağanüstü koşulların hüküm sürdüğü böyle bir zamanda bu tür olaylar çok kötü sonuçlar doğurur" diye konuştu

Abhazya özerk bölgesinin bağımsızlığını isteyen silahlı gruplarla uzun süredir başı dertte olan Şevardnadze'nin bu kez de ülke yönetimine el koymak isteyen mafya ile karşı karşıya geldiği ileri sürülüyor. Bazı kaynaklar ise Abhazlar, devrik lider Gamsahurdia ve suç örgütleriyle mücadele için özel timler oluşturmak isteyen Şevardnadze'nin bu fikre karşı çıkan savunma bakanı Karkaraşvili ile çatıştığına dikkat çekiyorlar.

(**Hürriyet**, 27 Aralık)

Kafkasya'da Barış Uzak

Ekim 1993'te 250 bin Gürcü Abhazya'yı terk etmek zorunda kaldı. Yandaki Resimde dağları aşarak Abhazya'dan kaçmaya çalışan Gürcüler görülmektedir.

Gürcüler ile ayrılma yanlısı Abhazlar arasında, Rusya'nın arabuluculuğuyla varılan ateşkes altıncı haftasına girerken, halk gelecekte daha fazla kan akmasının ve şiddetin kaçınılmaz olduğunu düşünüyor.

Tarihte Kafkasya'nın bu gururlu halkları arasında hiçbir sorun ortaya çıkmadığı halde son üç ayda akıtılan kan bütün tarihe bedel ve gururun yerini kuşaklar boyu sürecek bir nefret aldı

Gürcüler, Abhazların ayaklanmasında suçu Rusya'nın Azerbaycan, Gürcüstan ve Ermenistan'ı içine alan bölgede kurduğu ordudan alınan desteğe bağlıyor Gürcüstan ordusunun bozguna uğraması ve 250 bin Gürcünün Abhazya'yı terk etmesi sonucunda Şevardnadze, Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) katılmak zorunda kalmıştı Böylece Rus ordusu süresiz olarak Gürcüstan topraklarında kalma hakkını elde etmiş oldu.

Abhazya devlet başkanı Ardzinba 250 bin Gürcünün evlerine dönmesine izin vermiyor ve Birleşmiş Milletler, bu insanlara yiyecek ve giyecek sağlamada lojistik sorunlarla karşı karşıya kalıyor. Gürcüstan, ayrıca savaşmakta olan iki komşusu arasında geçit durumunda

Gürcüstan'ın önde gelen aydınları arasında yer alan Nodar Notadze Batı'nın kendilerine BM kurtarma operasyonu dışında yardımda bulunmaya niyetleri olmadığını, bunun nedeninin ise Ruslarla savaşlarını sürdürmek olduğunu söylüyor Notadze'ye göre Rusya ise, Ukrayna'nın Ermenistan'dan bağımsız olarak Gürcüstan limanları ve demiryolu vasıtasıyla petrol almasını önlemek için bölgeyi elinde tutmaya çalışıyor Notadze, Rusya'nın Ukrayna'nın kendi petrol rezervlerine muhtaç olmasını garanti altına almak istemesinin nedeninin bir anlamda Gürcüstan'ı kontrol altında tutmak olduğunu belirtiyor

Son günlerde Tiflis'in tek işleyen oteli Birleşmiş Milletler Mülteciler Komisyonu ve Uluslararası Para Fonu temsilcileri tarafından istila edilmiş durumda. Hepsinin Gürcüstan'da bulunma sebebi kriz hakkında raporlar hazırlamak. Gürcüler, hazırlanan raporlar harekete geçirilip BM'nin akıllara durgunluk verici bürokratik işlemlerinden geçtikten sonra yapılacak yardım için çok geç olmasından korkuyorlar.

(29 Kasım tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde yer alan **The European** kaynaklı yazıdan kısaltılarak alınmıştır)

Transkafkasya Diyaloğu

Helsinki Yurttaşlar Meclisi III. Toplantısı'nı 2-5 Aralık tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirdi. "Avrupa Nerede Bitiyor?" adlı bu toplantının gerçekleşmesine, Türkiye Helsinki Yurttaşlar Derneği öncülük etti

III. Toplantı'da değişik çalışma gruplarında çeşitli konular tartışıldı. Dört komisyondan biri olan "Çatışmalara Karşı Sivil Yaklaşımlar" komisyonunda Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcüstan'ı kapsayan Transkafkasya'daki sorunlar da ele alındı. "Transkafkasya Diyaloğu" adı altındaki çalışma grubunun toplantısını, basına kapalı olmasına karşın **çveneburi** dergisi izleme olanağı buldu

"Transkafkasya Diyaloğu"na Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcüstan Helsinki derneklerinden temsilciler katıldı. Gürcüstan Helsinki Yurttaşlar Demeği adına, başkanı Aleksandre Rusetski konuşma yaptı. Rusetski, Gürcüstan Cumhuriyeti'nde azınlıkların yaşadığını, bu azınlıkların tarih, dil ve kültürlerini koruduğunu belirtti. Ama bugün Gürcüstan'ın felaketlerle karşı karşıya olduğunu, bunun ülkeyi kötü biçimde etkilediğini, bu etkilenn sürdüğünü söyledi. Gürcü-Abhaz çatışmasından çıkar sağlayan grupların bulunduğunu belirtti Gürcüstan'daki etnik ve siyasal çatışmaların aslında büyük devletlerin çıkar çatışmalarının bir yansıması olduğunu vurguladı. Rusetski, Gürcüstan'da azınlıklann aslında tarihsel olarak hep var olduğunu, bu topluluklara hep hoşgörü gösterildiğini örneklerle anlattı. En çarpıcı örnek olarak da ülkedeki cami, sinagog ve kiliselerın varlığını gösterdi Tiflis'te bir kilometrekarelik bir alanda bunların üçüne bir arada rastlamanın mümkün olduğunu söyledi

Rusetski sonuç olarak, Gürcüstan'ın içinde bulunduğu sorunları aşacağını, etnik ve siyasal çatışmalar nedeniyle günümüzde ortadan kalkan yurttaşlık haklarının yeniden tesis edileceğini vurguladı.

Kafdağı'ndan Konser

Kafdağı Müzik Topluluğu, İstanbul'da, izleyenleri Kafkas müziğının rengarenk dünyasından esintilerle kucaklayan bir konser verdi. Yüksek Mimar Iberya Özkan (Melaşvili) yönetimindeki topluluk, 20 Kasım'da Kocamustafapaşa Çevre Tiyatrosu'ndaki konserinde, Gürcüce'nin yanı sıra Lazca, Megrelce, Abhazca, Çeçence, Azerice, Kabardeyce, Çerkesce ve Türkçe şarkılar seslendirdi Dostluk ve kardeşlik mesajlarıyla dolu konser, halk danslarından örneklerle de zenginleştirilmişti. Otantik çalgıların yanı sıra bağlama, gitar ve keman gibi çalgıları da kullanan Kafdağı Müzık Topluluğu, daha önce de çok sayıda başarılı konserler vermış, gösteriler sergilemişti. Topluluğun Ağustos 1992'de Gürcüstan'da gerçekleştirdiği gösteriler ve radyo-televizyon programları izleyenlerce övgü ile karşılanmıştı. Gürcüstan basını da topluluğa büyük ilgi göstererek geniş yer vermişti. Kafdağı Müzik Topluluğu'nun İstanbul konseri de basında oldukça ilgi gördü. Çeşitli gazeteler kültür sayfalannda toplulukla ilgili fotoğraflı haberlere yer verdi.

Gürcüstan Oda Orkestrası İstanbul'da

Gürcüstan Oda Orkestrası 1964 yılında, G. Azmaiparşvili'nin başkanlığındaki genç müzisyenler tarafından kuruldu. Topluluk, daha sonra M laşvili, İ. Politkovski ve besteci-şef E. Sanadze tarafından yönetildi. 1981 yılında topluluğun başına uluslararası yarışmalarda birçok ödül alan kemancı Liana Isakadze getirildi. Aynı zamanda Orkestranın solistliğini de üstlenen Isakadze sayesinde Gürcüstan Oda Orkestrası'nın yorumunda büyük değişiklikler meydana geldi

Şef Liana Isakadze

Şef Liana Isakadze, 10 yaşında "Moskova Uluslararası Müzik Festivali"ne katıldı Daha sonra girdiği yarışmalar, genç sanatçıya yeni başarılar getirdi... "Sovyetler Birliği Keman Yarışması" ödülü, Paris "Jacques Thibaud Uluslararası Keman Yarışması"nda birincilik ödülü, Helsinki "Sibelius" ve Müskova "Çaykovski" yarışması ödülleri... O sırada 18 yaşında olan Isakadze, Moskova Konservatuar'nda David Oistrach'tan ders alıyordu

Liana Isakadze'nin şef ve solistliğini yaptığı bu konser 21 Mart 1994 saat 19.00'da Cemal Reşit Rey salonunda icra olunacaktır Konserde şu eserler çalınacaktır: Boccherini'den kentet, do minor Op. 37/1; Mendelssohn'dan Keman Konçertosu, re minor; Gershwin'den "Porgy and Bess" operasından 7. sahne. Liana Isakadze ayrıca, 23 Mart 1994 akşamı saat 19.00'da piyano resitali verecektir. Resitalde ise şu eserler icra olunacaktır: Şostakoviç'ten Dört Prelüd; Beethoven'den "Kreutzer" Sonatı, No. 9, La Majör; Liszt'en Grand Duo Concertante in A; Issai'den Mazurka, si minör; Saint Saens'ten Giriş ve Rondo Capriccioso.

Piyanist Aleksandre Toroadze

18 Mayıs 1994 tarihinde saat 19.00'da da yine Gürcü bir sanatçı olan Aleksandre Toıadze'nin piyano resitali icra olunacaktır. Toradze, Haydn, Ravel ve Mussorski'den eserler çalacaktır

Müzik eleştirmenleri ve dinleyiciler tarafından romantik piyano geleneğinin ustası olarak tanımlanan Aleksnadre Toradze, güçlü ve şiirsel Rus piyano ekolünün izleyicisidir. Sanatçı, Valery Gergiev, Esa-Pekka Salonen, Matislav Rostropovitch, Zubin Mehta ve Kurt Masur gibi büyük şefler yönetiminde, Boston, Cleveland, Detroit, Los angeles, Montreal, New York, Philadelphia, Washington, Rotterdam, Leningrad, Leipzig, Binningham, Israil, Londra, Philarmonia, Isveç, Finlandiya orkestralan eşliğinde konserler verdi. Toradze, 1992 yılında Kirov Orkestrası eşliğinde, St Petersburg'dan başlayıp ispanya, İtalya, Almanya'yı kapsayan büyük bir konser turnesi gerçekleştirdi

ABD ve Avrupa'da birçok yaz festivaline de katılan Toradze, Angel/bını firmalarına plaklar yapmaktadır Bunlar arasında yer alan Prokofiev'in 7. Sonatı, Ravel'in "Miroirs"i, Stravinsky'nin "Petrouschka'sı için **Stereo** dergisi "yılın en etkileyici plakları" tanımını yapmıştır

Sanatçının, Mussorgsky'nin "Bir Sergiden Tablolar" ve Ravel'ın "Gaspar de la Nuit"deki yorumundan "parlak bir güç gösterisi, düş gücü zenginliği, renkler paleti; tek bir piyanonun çıkarabileceği en müthiş orkestra" diye sözedildi

("**Cemal Reşit Rey Konser Salonu 1993-1994**" adlı kitaptan derleyen: Osman N. MERCAN)

Gürcüstan Kültür Elçileri

Ankara'da yayımlanan **Ulus** gazetesi 17 Aralık 1993 tarihli sayısında "Gürcüstan'ın Kültür Elçileri" başlıklı, neredeyse tam sayfalık bir yazıya yer verdi. Şahver Karasüleymanoğlu imzasını taşıyan yazı, resimlerini Ankara'da sergileyen üç Gürcü ressamın sergisiyle ilgiliydi. Karasüleymanoğlu, yazısında Tiflis Güzel Sanatlar Akademisi mezunu Giorgi Rurua, Sandro Ahvlediani ve Mamia Avaliani'nin resimlerinden oluşan serginin Ankaralı sanatseverler tarafından ilgiyle karşılandığını, resimlerin büyük çoğunluğunun ilk gün satıldığını, Başbakan Tansu Çiller'in ve Orman Bakanı Hasan Ekinci'nin tebrik telgraflarının Gürcü sanatçıları çok sevindirdiğini yazdı. Giorgi'nin spatül tekniğiyle, Sandro'nun ise soyut, Mamia'nın da hem soyut hem de figüratif çalıştığı belirtilen yazıda ressam Ener Köprülü'nün sergiyle ilgili görüşlerine de yer verilmişti. Köprülü sergiyi değerlendirirken, "Klasik modern resimlerin en çarpıcı örnekleri Orta Anadolu'da (Kapadokya) sakladığımız kültürlerin devamı. İçlerinden biri Müslüman olan Mahmut (Mamia, kendisine böyle denmesinden hoşlanıyormuş) Karadeniz uzantısı. Yetmiş yılda mahvedilemeyen kültürün canlı örneği. Hiç bozulmamış gibi ÇEK Sanat Galerisi'nde bir daha rastlanmayacak şekilde sergilenmektedir. Her zaman resim sergisi gezebilirsiniz ama bunu kaçırmayın."

Karasüleymanoğlu yazısında son sözü galerinin sahibi Nevruz Turhan Hanıma bıraktığını belirtiyordu Nevruz Turhan Hanımın bu yazıda konuyla ilgili sözleri ise şöyleydi: "Üçü de Akademik formasyona sahip belli usluplar edinmişler. Yalnız folklorik yanları ağır basıyor

Batı sanatını daha iyi tanıdıklarında evrensel bir dil bulacaklarına inanıyorum

Aynca, halkların savaşmayıp kardeşçe yaşamaları gerektiğine inandığım için, Abhaz asıllı olduğum halde, Gürcülerin sergisine destek olmak beni mutlu ediyor. Politik çıkarlar uğruna kardeş halkların kanı dökülmemeli. Gelecekte Abhazyalı sanatçılarla Gürcülerin ortak çalışmalarını sergilemek isterim."

Karasüleymanoğlu yazısının sonunu şöyle bağlıyordu "İşte sanatın gücü. Nice ünlü politikacıların, devlet adamlarının, topların, tüfeklerin sağlayamadığı barış, kardeşlik böyle bir sanat ortamında sağlanacak, ne kadar güzel! Komşularla ve tüm ülkelerle dostluğu perçinleyecek olan sanatçılara selam olsun.

Ankaralıları birkaç günlüğüne de olsa resmin o büyülü dünyasına götüren Gürcü kardeşlerimize teşekkürler Ve onlara kucak açanlar sağolsun."

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği KuruluşununDördüncü Yılını Kutlamaya Hazırlanıyor

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, 1990 yılı Ekim ayında, Avukat Abdullah Zorlu (Arçil Zoidze), Avukat Ş. İsmail Karakadılar (Kukuladze), Avukat Kamil Şirin'in çalışmalarıyla ve Behçet Kolat (Koladze), Kerim Vardoğan (Vardoğanıdze), Osman Ertuğ (Mikaladze), Zafer Demirer ve Ender Salmankurt'un (Patovani) katılımlarıyla, kültürel faaliyetlerine başladı.

Dernek, etkinliklerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğüne, demokratik sosyal hukuk devleti ve laisizm ilkelerine bağlılık bilinciyle sürdürmektedir Gürcüstan'dan özellikle Batum ve havalisinden göç etmiş, geniş bir coğrafyaya yayılmış Gürcü ve Laz halkının, kültürel ve sanatsal varlığının araştırılması, korunması ve tanıtılması misyonu çerçevesinde çalışmalar yapmak ve üyeleri arasında iletişim ve dayanışmayı sağlamak, halk dansları çalışmalan, folklorik derlemeler, incelemeler, araştırmalar ve tanıtımlar yapmak derneğimizin başlıca faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin bir sonucu olarak 1991 yılında Kocaeli İzmit Sabancı Kültür Sitesi'nde Gürcüstan Haftası düzenlemiş, Gürcü El Sanatları Sergisi açılmış, Tiflis Devlet Halk Dansları Topluluğu ve Orkestrası ile birlikte demeğimizin halk dansları topluluğu, Kafkas Gürcü

dansları ve müzikleri eşliğinde gösteriler yapmış ve güzel bir kültür haftası yaşanmıştır.

1992 yılını etkinlikler açısından sönük geçiren derneğimiz, 1993 yılında yeniden canlılık kazandırdığı faaliyetlerini halen sürdürmektedir. 1994 yılı Şubat ayı içerisinde 4. kuruluş yılını kutlayacak olan derneğimiz, tüm hemşerilerimizi bir araya getirmek ve eğlendirmek amacıyla yemekli bir gece düzenleyecektir. Bunun yanında, Türkiye'de ezgi ve şarkılarında, Gürcü çok sesli müziği ve halk çalgılarını kullanan ilk müzik topluluğu olan Kafdağı Müzik Topluluğu da yakın bir zamanda, konser vermek üzere İzmit'de derneğimiz tarafından ağırlanacaktır.

Derneğimizin halk dansları topluluğu halen eğitmen Seyhan Zorlu'nun (Naira Kobuladze) refakatinde, Kocaeli Bölge Tiyatrosu, Tiyatro okulunda, 7-13 yaş grubu öğrencilerine, Cumartesi günleri bir saat olmak üzere, Kafkas Gürcü halk dansları dans teknikleri, dersleri vermektedir

Dernek her türlü faaliyetlerini, dernek merkezi olan, Fethiye Caddesi, Gökseller İş Hanı, K. 1 İzmit'de Abdullah Zorlu'nun başkanlığında tüm halkımızın katılımlarına açık olarak sürdürmektedir. Kocaeli bölgesinde bulunan hemşerilerimiz **çveneburi** dergisini buradan temin edebilir ve abone olabilirler Ayrıca, Gürcüler ve Gürcüstan'la ilgili her türlü yayınları, kitapları ve dergileri buradan temin edebilir

(Tel: 0262 – 321 27 78)

(Abdullah ZORLU)

Trabzon'da Gürcü İstilası

"Trabzon'da Gürcü İstilası", 28 Aralık 1993 tarihli **Milliyet** gazetesinin spor sayfasında kullandığı bir başlıktı. **Milliyet**, Trabzonspor'un ara transferde "kiralık" olarak kadrosuna aldığı ikiz Gürcü futbolcular Arçil ve Şota'dan sonra gelecek sezon için iki Gürcü futbolcuyu daha kadrosuna alınak için çalışmalara başlaması üzerine bu başlığı kullandı. Tek yumurta ikizleri olarak dünyaya gelen Arçil ve Şota, çok küçük yaşlarda futbolu tanıdılar ve bir daha ondan kopamadılar. Dinamo Tiflis'te oynarken Tranzonspor kadrosuna katılan ikizler, takımlarının en sıkıntılı olduğu bir dönemde attıkları şık gollerle Bordo-Mavililerin umut ışığı oldular. Kısa sürede yeni takımlarına uyum sağladılar. Sakatlığı nedeniyle iyi oynayamayan Arçil İtalyan ve Alman kulüplerince yakın takibe alındığını belirten Trabzonsporlu yöneticiler, oyuncularını bırakmayacaklarını söylüyorlar. Arçil ve Şota'nın kısa sürede yıldızlarının parlaması üzerine Trabzonspor yetkilileri, ikizlerin Almanya'nın Köln takımında oynayan ağabeyleri Revaz ve gene Almanya'nın Saarbrückhen takımında oynayan eski takım arkadaşları Giorgi'yi yeni sezonda kadrolarına almaya çalışıyorlar. Arçil, Şota, ağabeyleri Revaz ve Giorgi daha önce de Dinamo Tiflis'te birlikte top koşturmuşlardı. Bordo-Mavililer'in yönetim kurulu bir yandan da yeni sezonda dört Gürcü futbolcunun ilk onbirde yer alabilmesi için formül arıyor. Bunun için de öncelikle ikizlerden birini Türk vatandaşlığına geçirmeyi düşünüyor. Hemen işlemlere başlanarak bir yıl sonra kardeşlerden birinin Türk oyuncu statüsünde forma giymesi sağlanabilecek.

Trabzonspor'un Gürcü Futbolcuları Arçil ve Şota

'93 biterken...

Hazırlayan: ***Rüya ÖZKALKAN***

İsyancı birliklerin ilerleyerek Hobi ve Senaki kentlerini ele geçirmeleri üzerine Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin dün cepheye giderek komutayı ele aldığı bildirildi. Gamsahurdia'ya bağlı birliklerin işini artık "tamamen bitirecekleri" söyleyen Şevardnadze, Moskova'dan daha önce söz verildiği gibi Rus birliklerinin demiryolunu korumasını istedi.

(***Cumhuriyet***, 1 Kasım)

Gürcüstan'da hükümet güçleri Senaki'ye girdi Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin sözcüsü, kentteki çarpışmaların sürdüğünü ve Gamsahurdia'ya bağlı birliklerin geri çekilmekte olduğunu açıkladı.

(***Aydınlık***, 2 Kasım)

Tiflis'te gıda sıkıntısı yaşanıyor. Gürcüstan'ın Senaki kenti çevresinde hükümet birlikleri ile isyancı askerler arasındaki çatışmalar başkent Tiflis'teki yaşamı etkiledi. İsyancı birliklerin demiryollarına düzenlediği saldırılar nedeniyle başkente yeterli yiyecek ulaştırılamıyor.

(***Cumhuriyet***, 4 Kasım)

Gürcüstan'da hükümet birliklerinin, Gamsahurdia yanlılarının kontrolünde bulunan Hobi kasabasını yeniden ele geçirdikleri bildirildi

(***Cumhuriyet***, 5 Kasım)

Gürcüstan'da Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'ye bağlı hükümet birliklerini devrik Devlet Başkanı Zviad Gamsahurdia'nın kuvvetleri karşısında korumak amacıyla başlatılan Rus çıkarması sürüyor. İnterfax Ajansı'nın haberine göre Rusya'nın Gürcüstan'daki ana demiryollarını koruma amacıyla ülkeye göndereceği birliklerin ilk kısmı olarak 500 Rus denizcisi Poti limanına indi. Birlikler dün liman çevresindeki kara ve demiryollarını tamamen kontrol altına aldı Limana ulaşan 6 gemiden, ayrıca 3 tank ve 30 zırhlı aracın indirildiği kaydedildi. Bu arada hükümet birliklerinin Zugdidi'nin 20 km ötesindeki Ehorotzku kentini ele geçirdikleri bildirildi

(***Cumhuriyet***, 6 Kasım)

Gürcüstan hükümet kuvvetleri dün devrik lider Zviad Gamsahurdia yanlılarının elinde bulunan ve isyancıların kalesi olarak nitelendirilen Zugdidi kentine girdiler. Gürcüstan hükümet yetkililerinden Nodar Broladze, Gamsahurdia yanlılarının düzensiz bir şekilde İnguri ırmağına doğru ilerlediklerini söyledi Broladze, Gamsahurdia'nın dört gündür Abhazya'da olduğunu ve isyancıların son kalesini de ele geçirdikten sonra Gamsahurdia yanlılarının direnme güçlerinin kalmadığını öne sürdü.

(***Hürriyet***, 7 Kasım)

Gürcüstan lideri Eduard Şevardnadze, kendisine bağlı birliklerin önceki gün ele geçirdikleri devrik Devlet Başkanı Zviad Gamsahurdia yanlısı milislerin kalesi niteliğindeki Zugdidi şehrine giderek sivil halkı yatıştırdı. Zugdidi şehrinin ele geçirilmesi esnasında çıkan karışıklıkta yağmacılık yapan dokuz kişinin idam edildiği bildirildi. Şevardnadze, Tiflis radyosundan yayımlanan açıklamasında, bundan sonra Gürcüstan'da yaşamın normale dönmesi gerektiğini, Abhazya sorununun da çözümlenmesi için çabaların süreceğini söyledi.

(***Zaman***, 9 Kasım)

Sarp Sınır Kapısı'na sıkı denetim getiriliyor. Milli Güvenlik Kurulu, Genelkurmay Başkanlığı ve Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü üst düzey yetkililerinden oluşan bir heyet, Sarp Sınır Kapısı'nda incelemelerde bulundu. İncelemeler sırasında ve-

rilen brifingte heyete sunulan raporda Sarp Sınır Kapısı'nın fizıki mekân ve personel açısından yoğun trafiğe cevap vermediği ifade edildi. Raporda, yolcu salonu olmadığı için Türkiye'den giden yolcuların hiçbir şekilde kontrol edilemediği, zaman zaman polistan çıkış damgası almadan Gürcüstan tarafına geçiş yapılabildiği görüşüne de yer verildi. Öte yandan Sarp Sınır Kapısı'ndan gece gören dürbünlerin kaçak olarak Türkiye'ye sokulduğu ve dürbünlerin PKK'ya satıldığı iddiaları üzerine dürbün satan birçok dükkan polis tarafından sıkı denetim altına alındı

(***Aydınlık***, 14 Kasım)

Gürcüstan hükümetinin isteği üzerine Karadeniz kıyısındaki Poti limanını korumak için bu ülkeye gelen Rus askerlerinin dönmeye başladıklan bildirildi. Rus askerlerinin Poti limanından tamamen çekilmeyecekleri, 100 kadar asker ile birkaç geminin kent, liman ve karasularının güvenliğini sağlamak üzere burada kalacakları belirtildi

(***Cumhuriyet***, 17 Kasım)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, yönetimine karşı artan muhalefet karşısında kendi siyasi partisini kuracağını açıkladı. Şevardnadze, bir radyoya verdiği demeçte, "Partimin adının ne olacağını söyleyemem. Ancak ortaya çıkan muhalefet güçlerine karşı koymak için bunun gerekli bir adım olduğunu düşünüyorum," dedi.

(***Aydınlık***, 18 Kasım)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Türkiye ile ülkesi arasında bir saldırmazlık paktı imzalanmasını önerdi. Şevardnadze, Türkiye ile Gürcüstan arasında saldırmazlık paktı imzalanmasının, bölgenin istikrarı açısından çok önemli bir adım olacağını vurguladı. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden Prof.Dr. Yüksel İnan, Gürcüstan'ın bu yöndeki önerisi için "Türkiye ile Gürcüstan arasında bir sorun yok. Dolayısıyla Kafkasya'da sorunlara bölgesel bir çözüm bulunmadan böyle bir ikili anlaşma için erken." dedi. Prof. İnan bu konuda şu değerlendirmeyi yaptı: "Ruslar Kafkasya'daki hegemonyacı politikalarını güvence altına almak istiyorlar. Bölgedeki sertleşme politikalarına karşı Türkiye ve Gürcüstan arasında imzalanabilecek bir saldırmazlık paktıyla Türkiye'yi bölgedeki sorunların dışında bırakmak istiyorlar. Özetle, Rusya bunu dış eleştirileri de önleyecek bir yol olarak görüyor"

(***Cumhuriyet***, 21 Kasım)

Ankara, Kafkaslar'daki politikasını gözden geçirmek üzere geniş katılımlı toplantı düzenliyor. Dışişleri içindeki dağınıklığın ve çok başlılığın giderilmesi amacıyla bakanlıktı Kasım ayı başında masa sistemine geçilmişti Ankara, dağılan SSCB'den koparak kurulan iki Kafkas komşusundan biri sınırlarını kapalı tuttuğu Ermenistan, ötekisi ise Türkiye ile bir sorunu bulunmayan Gürcüstan; Ankara, Gürcüstan'ı uygulamada ihmal etmiş durumda.
Tiflis'te büyükelçilik açan Ankara, bu ülkede 3 kâtip düzeyinde genç bir diplomat olan Ahmet Rıza Demirer ile temsil ediliyor. Tiflis'te düşük düzeyde bir Türk temsilcisinin bulunmasının ihmalden kaynaklandığı belirtiliyor.

(***Cumhuriyet***, 22 Kasım)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, ülkede iki aydır uygulanmakta olan olağanüstü durumun iki ay daha sürdürülmesini kararlaştırdı. Şevardnadze'nin konuya ilişkin kararnameyi önceki gün imzaladığı ve böylece olağanüstü durumun 20 Ocak 1994'e kadar uzatıldığı açıklandı

(***Cumhuriyet***, 22 Kasım)

Laz kültür dergisi **Ogni** İstanbul DGM'ce toplatıldı. 2 numaralı DGM'nin 18 Kasım'da aldığı 359 sayılı karar uyarınca Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesine dayanılarak toplatılan **Ogni** dergisinin Sorumlu Yazışleri Müdürü M. Banş Beşli, **Cumhuriyet**'in konuya ilişkin sorularını yanıtlarken, bir kültür hareketi başlattıklarını, kararın "talihsiz ve göstermelik" olduğunu söyledi

(***Cumhuriyet***, 24 Kasım)

İstanbul'da yayımlanmakta olan **Ogni** dergisinin Kasım 1993 tarihli 1 sayısının toplatılma gerekçesi olarak "Çıkarken" başlıklı yazıdaki "Lazların da var olmak, kimliklerini yeniden ve çağdaş bir içerikle kazanmak ve korumak, özgür ve korkusuzca yaşamak hakları vazgeçilmez bir doğal hak olarak kazanılmayı beklemektedir" sözleri göste-

rildi.

(*Aydınlık*, 26 Kasım)

Gürcüstan Başbakanı Otar Patsatsia, ekonomik bunalım içinde olan ülkelerinde kış koşullarının yaşamı felce uğratmaması için Azerbaycan'dan kışlık yakıt istedi.

(*Cumhuriyet*, 3 Aralık)

Gürcüstan'ın devrik Devlet Başkanı Zviad Gamsahurdia'ya bağlı isyancı askerlerin Senaki'yi ele geçirmeleri öncesinde katliam korkusuyla evlerini terk eden Gürcü göçmenler geri dönüyorlar. Şiddetli yağmura rağmen yürüyüşlerine ara vermeyen göçmenler bir an önce evlerine ulaşmaya çalışıyorlar.

(*Cumhuriyet*, 4 Aralık)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) 3. Dışişleri Bakanlan Toplantısı'ndaki "şehirler savaşını" Selanik kazandı. Yeni kurulacak olan Karadeniz Yatırım ve Ticaret Bankası'nın merkezi Selanik olacak. Bankanın başkanlığını Türkiye, başkan yardımcılığını Gürcüstan üstlendi.

Ülkesindeki iç karışıklıklar nedeniyle dönem başkanlığından feragat etmesi beklenen Gürcüstan'ın dönem başkanlığını üstleneceğini bildirmesi sonucu, Yunanistan'ın 1 Ocak 1994'ten itibaren hem AT, hem KEİ dönem başkanı olması beklentisi suya düştü.

(*Cumhuriyet*, 10 Aralık)

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri tarihlerinin en zor kışını yaşamaya hazırlanıyor. BDT ülkelerinin 20 yıl önce Avrupa ülkelerinin yaşadığına benzer bir "Petrol Krizi" ile karşı karşıla bulunduğu belirtildi. Gürcüstan'da halk ekmek alabilmek için çalışır durumda az sayıdaki fırının önünde gece boyunca kuyrukta bekliyor. Askerler, halkın talan etmesinden korkulan fırınlann önünde nöbet tutuyor. Hükümet evlere günlük 6 saat elektrik verme sözünü tutamadığı için insanlar mum ışığında oturuyor.

(*Cumhuriyet*, 11 Aralık)

Rusya'da seçimlerden ikinci parti olarak çıkan Liberal Demokrat Parti'nin aşırı sağcı lideri Jirinovski, Orta Asya ve Kafkasya ile ilgili planları için şunları söyledi: "Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan ayaklarımıza kapanıp yalvaracaklar. Eğer bunu yapmazlarsa İran ya da Afganistan tarafından yenilip yutulacaklar. Kafkasya'ya gelince, burada oturan bütün Rusları geri çekmemiz gerekecek. Çünkü burada ebediyete kadar savaş olacak. Bu bölgede çok silah satacağız. Çok para kazanacağız. Onlar birbirini öldürürken biz para kazanacağız."

(*Aydınlık*, 14 Aralık)

Gürcü lider Stalin'in mezarının Gürcüstan'a nakledilmesi için Gürcüstan'ın Gori kenti belediyesi, Moskova belediyesine resmen başvuruda bulunacağını açıkladı. 21 Aralık 1879'da doğan Stalin'in doğum günü dolayısıyla düzenlenen anma töreninde konuşan Gori Belediye Başkanı Zurab Tskiaraşvili, Stalin müzesinin de yeniden ziyarete açılacağını bildirdi.

(*Cumhuriyet*, 22 Aralık)

Gürcüstan'da hükümet karşıtları, düzenledikleri saldırıda iki subayı öldürdüler ve raylara zarar vererek bir trenin raydan çıkmasına neden oldular. Gürcüstan hükümet yetkilileri, Eduard Şevardnadze'ye bağlı birliklerin komutan yardımcısı Zaza Vebhvadze ve bir subayın arabalarına açılan ateş sonucu öldürüldüğünü duyurdu. Hükümet karşıtlarının başkent Tiflis'in merkezinde yaptıkları bu saldırıda çevrede bulunan bir sivilin de öldüğü kaydedildi.

(*Cumhuriyet*, 23 Aralık)

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gelecek yıl en az 20 ülkenin açlık ve yetersiz beslenme ile karşı karşıya kalacağını bildirdi. Yaşanan iç savaşlara bağlı olarak Bosna-Hersek, Azerbaycan, Gürcüstan, Angola, Burundi, Liberya, Sierra Leone ve Ermenistan gibi ülkelerde tarım rekoltesinin düştüğüne dikkat çekilen FAO raporunda, sözkonusu ülke insanlarının yeterli beslenemediği de belirtildi.

(*Cumhuriyet*, 23 Aralık)

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Gürcüstan'a 50 askeri gözlemci daha yollanmasına karar verdi. Kararda Gürcüstan'daki BM Gücü'ne (UNOMIG) aşamalı olarak 50 askeri gözlemci eklenmesine genel sekreterin tavsiyelerine uyularak karar verildiği bildirildi.

(*Cumhuriyet*, 24 Aralık)

DOĞAYI YAŞAMAK VE YAŞATMAK

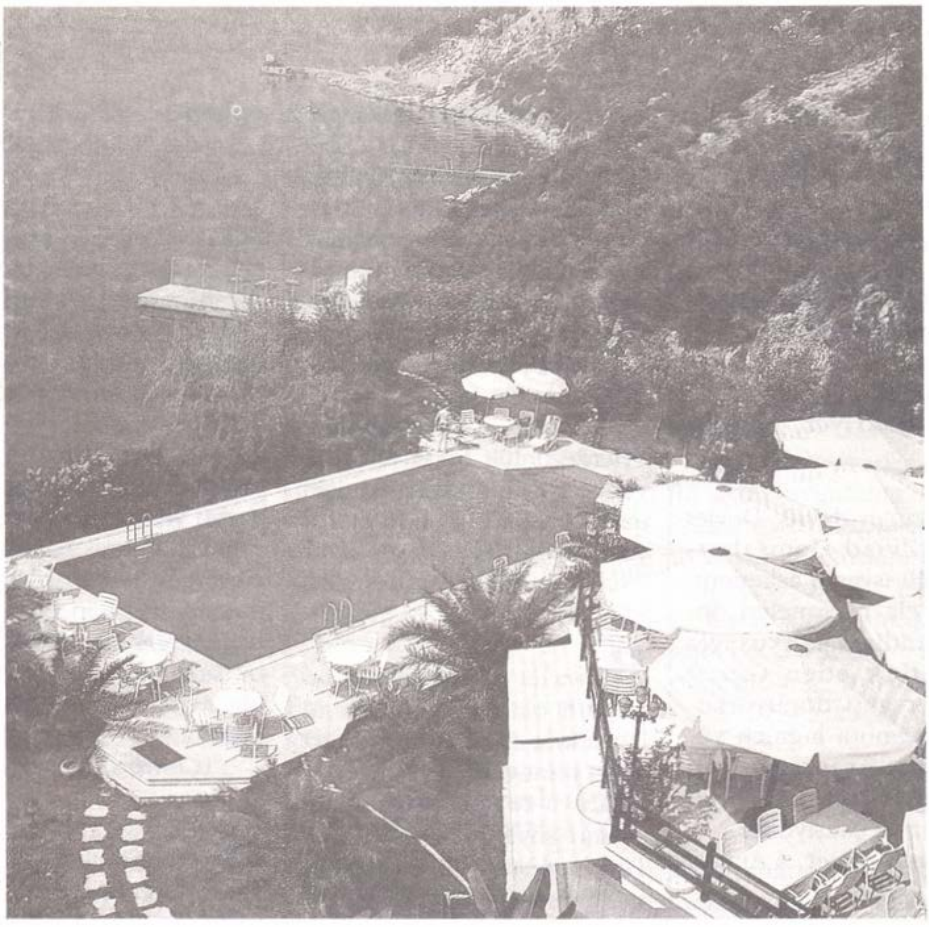

İSTANBUL'DA
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...

CLUB ATABAY
Eskihisar Darıca İstanbul TURKEY
Tel: (19) 412 611 - 555 854 - 555616
İrtibat/Correspondence/Korrespondenz

CLUB ATABAY
Acıbadem: 81010 Kadıköy İstanbul TURKEY
Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)
Telex: 29469 drug tr Fax: (0216) 339 61 41

Club ATABAY

güne başlarken bir sevgi busesi

ZAZA®
TRAŞ BIÇAKLARI

Traş bıçağında aradığınız her şey.
Kalite ve ucuzluk

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL
Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 **Fax:** (0-212) 247 02 94